

”Oikeesti välitetään ja halutaan auttaa”

Nuorten kokemuksia Tajua mut! -toimintamallista Riihimäellä

Ylemmän ammattikorkeakoulututkinnon opinnäytetyö

Visamäen yksikkö,
Sosiaali- ja terveysalan kehittäminen ja johtamien
Kriisi- ja katastrofityö

Kevät 2018

Mona-Riikka Nyberg
Mari Saari

Sosiaali- ja terveysalan kehittäminen ja johtaminen, kriisi- ja katastrofityö
Visamäki

Tekijä	Mona-Riikka Nyberg Mari Saari	Vuosi 2018
Työn nimi	”Oikeesti välitetään ja halutaan auttaa” Nuorten kokemuksia Tajua mut! -toimintamallista Riihimäellä	
Työn ohjaaja	Leena Packalén	

TIIVISTELMÄ

Nuoret kohtaavat elämässään erilaisia haasteita, joista selviytymiseen omat voimavarat eivät välttämättä riitä. Tulevaisuuden kannalta on tärkeää, että nuoret saavat apua ongelmiinsa mahdollisimman varhaisessa vaiheessa. Tajua mut! -toimintamallin avulla voidaan auttaa nuoria varhaisessa vaiheessa monialaisen yhteistyön voimin.

Tämän opinnäytetyön tavoitteena on kuvata nuorten kokemuksia Tajua mut! -toimintamallista Riihimäellä. Opinnäytetyön aihe sai alkunsa Riihimäellä toimivasta Nuorten hyvinvoinnin tutkimustyöryhmästä. Tarkoituksena on, että tämän tutkimuksen tuloksia hyödynnetään toimintamallin kehittämisessä. Opinnäytetyön teoreettisessa osuudessa on kuvattu nuoruutta, ennaltaehkäisevää työtä sekä Tajua mut! -toimintamallia ja siihen liittyviä tutkimuksia Suomessa. Tutkimus toteutettiin laadullisesti fenomenologis-hermeneuttista lähestymistapaa käyttäen. Aineisto kerättiin yksilohaastatteluina neljää nuorta haastatteleamalla, avoimella haastattelumenetelmällä. Aineiston analyysimenetelmä oli aineistolähtöinen sisälönanalyysi.

Tutkimuksen tulokset osoittivat, että nuorten Tajua mut! -toimintamallin kautta saama tuki oli laaja-alaista ja vaikutti myönteisesti nuorten elämään. Tajua mut! -toimintamallin markkinoiminen nuorille ja ammattilaisille sekä monialaisen yhteistyön kehittäminen ovat tärkeitä aiheita jatkossa. Olisi hyödyllistä selvittää, miten Tajua mut! -toimintamalli on jäänyt elämään Riihimäellä ja miten se saataisiin aktiiviseen käyttöön eri tahoilla.

Avainsanat nuoruus, nuorisotyö, syrjäytyminen, kokemuksen tutkimus, fenomenologia

Sivut 85 sivua, joista liitteitä 6 sivua

Sosial and health care development and management of work in crisis and catastrophe
(Master`s)
Visamäki

Author	Mona-Riikka Nyberg Mari Saari	Vuosi 2018
Subject	"Really mediated and wanted to help" Youth experiences of "Tajua mut!" -operating model in Riihimäki	
Supervisors	Leena Packalén	

ABSTRACT

Young people face different challenges in their lives. It is important for the future that young people get help to their problems as soon as possible. Tajua mut! is an operating model that can help young people at an early stage.

The purpose of this thesis was to describe young people experiences of the "Tajua mut" -operating model in Riihimäki. The theme of the thesis started from the Youth Research Group in Riihimäki. The purpose is that results can be exploited in a development of the operating model. The theoretical basis of the study form to the literatur which is related to the theme and to the description of the "Tajua mut"-operating model and to the reports and the examinations concerning it in Finland. The research was qualitatively carried out using the approach of a phenomenological and hermeneutical way. The material was collected using individual interviews and interviewing four young person with a method of open interview. The analysis method of the material was a material-based analysis of content.

The results of the study showed that the support what young people get by the "Tajua mut"-operating model was wide-ranging and had a positive impact on their life. Increasing a knowledge of the "Tajua mut"-operating model and a development of a co-operation with different operators are important issues in the future. In Riihimäki they should find out how to get the "Tajua mut"-operating model to active use among different operators.

Keywords youth, youth work, exclusion, experience research, phenomenology

Pages 85 pages including appendices 6 pages

SISÄLLYSLUETTELO

1	JOHDANTO.....	1
2	NUORUUS ELÄMÄNVAIHEENA	3
2.1	Nuoruusiän kehitystehtävät.....	5
2.2	Nuorten asema yhteiskunnassa	6
3	NUORTEN SYRJÄYTYMISEN EHKÄISEMINEN	8
3.1	Nuorten syrjäytyminen yhteiskunnassa.....	10
3.2	Ennaltaehkäisevä työ	12
3.3	Etsivä nuorisotyö.....	14
4	TAJUA MUT! –TOIMINTAMALLI.....	15
4.1	Hollannin ”verwijsindex” –toimintamalli	16
4.2	Tajua mut! -toimintamalli Suomessa	17
4.3	Tajua mut! - toimintamallin laajeneminen Suomessa	19
4.4	Tajua mut! -toimintamalli Riihimäellä.....	21
5	AIKAISEMPIA TUTKIMUKSIA AIHEESTA	24
6	TUTKIMUKSEN TAVOITE, TARKOITUS JA TUTKIMUSTEHTÄVÄT	26
7	TUTKIMUKSEN METODOLOGINEN LÄHESTYMISTAPA JA TUTKIMUSMENETELMÄT	26
7.1	Laadullinen tutkimus.....	27
7.2	Fenomenologis-hermeneuttinen lähestymistapa.....	28
7.3	Avoin haastattelu tiedonkeruumenetelmänä.....	31
7.4	Osallistujien valinta	32
7.5	Haastateltavien kuvaus ja haastattelujen toteutus	34
7.6	Induktiivinen sisällönanalyysi.....	36
7.6.1	Aineiston pelkistäminen	36
7.6.2	Aineiston ryhmittely	37
7.6.3	Aineiston sisällönanalyysi	38
7.6.4	Tutkimuksen kokonaiskuva ja tutkimusprosessi	40
7.7	Tutkimuksen eettisyys ja luotettavuus	41
8	NUORTEN KOKEMUKSET TAJUA MUT! -TOIMINTAMALLISTA.....	44
8.1	Nuorten ajatuksia suostumuksen antamisesta yhteystietojen ilmoittamiseen	45
8.2	Työntekijöiden vaikutus nuoren suostumukseen ja työskentelyn alkamiseen	46
8.3	Nuorten tieto Tajua mut! -toimintamallista	49
8.4	Toiminnan vapaaehtoisuus ja nuorten osallisuus.....	49
8.5	Tajua mut! -toimintamallin prosessi	50
8.6	Toimintamallista saadun kokemuksen jälkeinen tunnelma	51
9	NUORTEN KOKEMUKSET TAJUA MUT- TOIMINTAMALLIN TOIMINTAKÄYTÄNNÖISTÄ	52

9.1	Huolen puheeksi ottaminen ja nuoren ilmoittaminen tietojärjestelmään.....	52
9.2	Etsivän nuorisotyöntekijän yhteydenotto.....	55
9.3	Perheen vaikutus nuoren Tajua mut! -toimintamalliin osallistumisessa.....	56
9.4	Nuoren toiminnan ohjaus	56
9.5	Monialainen yhteistyö Tajua mut! -toimintamallissa	59
10	NUORTEN KOKEMUKSET TAJUA MUT! –TOIMINTAMALLIN KAUTTA SAADUSTA AVUSTA.....	59
10.1	Vaikutukset koulunkäyntiin.....	60
10.2	Kehitys ystävyys-suhteissa	61
10.3	Tulevaisuuden näkymät	62
10.4	Muut kokemukset Tajua mut! -toimintamallin kautta saadusta avusta	62
11	TAJUA MUT! -TOIMINTAMALLIN KEHITTÄMINEN.....	63
12	POHDINTA JA TULOSTEN TARKASTELU	64
12.1	Tulosten tarkastelua.....	65
12.2	Opinnäytetyön prosessin pohdintaa ja jatkotutkimusaiheita.....	69
12.3	Ehdotuksia Tajua mut! -toimintamallin kehittämiseen	72
	LÄHTEET	73

Liitteet

Liite 1	Tiedote
Liite 2	Suostumuslomake
Liite 3	Abstrahointimalli
Liite 4	Tajua mut! -toimintamallin rakentuminen nuorten näkökulmasta

1 JOHDANTO

Nuoruuden voidaan ajatella olevan ajanjakso, jolloin lapsesta kehittyy aikuinen. Nuoruusiän katsotaan alkavan 11-12-vuotiaana ja jatkuvan 22 ikävuoteen saakka. (Tikkanen 2012, 17.) Nuorisolain (2016/1285 1:3 §) mukaan kaikki alle 29-vuotiaat ovat nuoria. Nuoruuden ajanjakso voidaan jakaa varhaisnuoruuteen, keskinuoruuteen ja myöhäisnuoruuteen (Tikkanen 2012, 17). Tänä päivänä nuorten hyvinvoinnista puhutaan paljon. Nuoret kohtaavat elämässään haasteita, joista selviytymiseen omat taidot tai voimavarat eivät välttämättä riitä. Kaikilla nuorilla ei ole verkostoa, jonka puoleen kääntyä elämän vaikeissa tilanteissa. Nuorten syrjäytymiseen vaikuttavat monet eri seikat. Esimerkiksi vaikeudet koulun käynnissä, ystävyyssuhteiden puuttuminen, haasteet elämäntilanteissa, päihteiden käyttö ja köyhyys ovat merkittäviä nuorten syrjäytymisriskiin vaikuttavia tekijöitä. Kuinka voitaisiin mahdollisimman varhaisessa vaiheessa auttaa niitä nuoria, joista on herännyt huoli kotona, koulussa tai muilla yhteiskunnan tahoilla?

Erilaiset nuorisotutkimukset ovat yrittäneet nostaa esiin nuorten omaa ääntä ja toimintaa yhteiskunnassa. Keskustelu nuorten oikeuksista ja osallisuudesta alkoi voimistua 1990-luvulla. (Pekkarinen & Vehkalahti 2012, 10-11.) Muun muassa Määttä, Asikainen ja Saastamoinen (2016, 23, 32) ovat tutkineet nuorten toimijuutta sekä nuorten kokemuksia tuen saamisesta. Tutkimuksessa nousi esille, että nuorten tarvitsema tuki on parhaimmillaan monimuotoista, osallistavaa toimintaa, joka pitää sisällään ryhmänohjausta, mielekästä tekemistä sekä tulevaisuuteen valmistavia asioita ja taitoja.

Tämä tutkimus on opinnäytetyömme, joka on osa ylempää AMK –tutkintoa Sosiaali- ja terveysalan kehittäminen ja johtaminen. Opinnäytetyön aihetta valitessamme meille tarjottiin mahdollisuutta lähteä mukaan Riihimäellä toimivaan Nuorten hyvinvoinnin tutkimustyöryhmään. Sitä kautta aiheeksemme valikoitui tutkimuksen tekeminen Tajua mut! -toimintamallista. Meitä pyydettiin selvittämään nuorten omia kokemuksia Tajua mut! -toimintamallista Riihimäellä.

Tajua mut! -toimintamalli perustuu vapaaehtoisuuteen ja ennaltaehkäisevään toimintaan. Toimintamallin avulla nuorta voidaan auttaa yhteistyössä monien eri yhteistyötahojen kanssa. Tavoitteena on nostaa esiin työntekijän huoli nuoresta sekä ennaltaehkäistä ja vähentää nuorten syrjäytymistä tarjoamalla apua kokonaisvaltaisesti. Tajua mut! -toimintamalli yhdistää julkisen, kunnallisen ja kolmannen sektorin palvelut. Moniammatillinen yhteistyö vähentää työn päällekkäisyyttä, tiivistää tiedon jakamista ja parantaa toiminnan tuloksellisuutta. (Ervamaa ym. 2014, 9, 11.) Tajua mut! -

toimintamallin pyrkimyksenä on varhaisen tuen antaminen, jolloin nuorelle riittää kevyempi tuki, kuten harrastuksiin ohjaaminen. (Tajua mut! käsikirja n.d, 4).

Tajua mut! -toimintamalli alkoi Hollannista vuonna 1998 nimellä ”reference index”, jossa hyvien kokemusten pohjalta hankkeen toimintamalli säädettiin laissa pakolliseksi kaikissa kunnissa vuonna 2010. Sitra (Suomen itsenäisyyden juhlarahasto) toi toimintamallin Suomeen. Ensimmäinen Tajua mut! -toimintamalli käynnistyi pilottihankkeena Mikkelissä vuonna 2013. Mikkelissä hankkeen kohderyhmänä olivat 13-28-vuotiaat nuoret. Tämän jälkeen toimintamalli otettiin käyttöön Keravalla, Espoossa ja Riihimäellä. (Ervamaa, Haahkola, Illi, Markkola, Tukiainen, & Suomalainen 2014, 1.)

Riihimäellä oli vuoden 2015 lopussa 29 269 asukasta, joista nuoria 12-29-vuotiaita oli yhteensä 6166. Työttömiä työnhakijoita oli Riihimäellä vuoden 2015 joulukuussa 1920, joista alle 25-vuotiaiden nuorten osuus oli 16,3 %. Työttömien määrä oli Riihimäellä noussut kolme prosenttia joulukuusta 2010 vuoden 2015 loppuun mennessä. (Tilastokirja 2016, 6-8, 10, 20, 22.) Riihimäellä Tajua mut! -hanke alkoi huhtikuussa 2016, jossa kohderyhmänä olivat 12-28-vuotiaat nuoret. Vuoden 2017 loppuun mennessä yhteydenottoja oli tullut yhteensä 109 nuoresta. Yhteydenotot koskivat nuorten työllisyystilanteita sekä asumiseen, opiskeluun, vapaa-aikaan ja kaverisuhteisiin liittyviä asioita. (Saloranta 2017.)

Aiheemme työelämälähtöisyys ja ajankohtaisuus sekä nuorten oman äänen kuuleminen herättivät mielenkiintomme. Tarve tutkimuksen tekemiselle oli ajankohtainen, sillä Tajua mut! -hanke oli päättymässä Riihimäellä kesäkuussa 2017. Toimintamallille odotettiin jatkuvuutta ja se juurrutettiin osaksi Riihimäen kaupungin nuorisopalvelujen toteuttamaa etsivää nuorisotyötä. Opinnäytetyömme teoreettisina lähtökohtina olivat nuoruus elämänvaiheena ja nuorten asema yhteiskunnassa. Tarkastelimme myös ennaltaehkäisevän työn merkitystä syrjäytymisvaarassa olevien nuorten ongelmien ehkäisemisessä sekä kuvasimme Tajua mut! -toimintamallin periaatteita.

Tämän opinnäytetyön tarkoituksena on kuvata nuorten kokemuksia Tajua mut! -toimintamallista ja sen toimintakäytännöistä Riihimäellä. Tutkimuksemme on laadullinen ja sen lähtökohtana on fenomenologis-hermeneuttinen lähestymistapa. Tutkimustamme varten haastattelimme yhteensä neljää nuorta, jotka olivat saaneet Tajua mut! -toimintamallin kautta tukea tai apua Riihimäellä. Aineisto kerättiin yksilöhaastattelujen avulla, avointa haastattelumenetelmää käyttäen. Aineiston analyysimenetelmä oli aineistolähtöinen. Rajasimme tutkimuksemme koskemaan nuorten näkökulmaa, koska Riihimäellä oli jo aiemmin selvitetty työntekijöiden kokemuksia Tajua mut! -toimintamalliin liittyen. Aiheemme antoi nuorille mahdollisuuden vaikuttaa Tajua mut! -toimintamallin kehittämiseen.

2 NUORUUS ELÄMÄNVAIHEENA

Erikssonin kehitysteorian mukaan ihminen kehittyy kahdeksan kehitysvaiheen kautta. Jokaiseen vaiheeseen kuuluu erilaisia kehitystehtäviä ja haasteita. (Tikkanen 2012, 19.) Ihmisen kehitykseen vaikuttavat biologiset tekijät, kuten geenit ja hermoston kypsyminen sekä sosioekonomiset tekijät, kuten lähipiiri, yhteisö ja kulttuuri. Myös ihmisen oma toiminta, valinnat ja aktiivisuus vaikuttavat kehitykseen. (Vilkko-Riihelä & Laine 2012, 20.) Elämäntapa on kokemuksellinen prosessi, johon vaikuttavat elämäntapahtumat ja tilanteet. Nuoruus elämänvaiheena on herkkä erilaisille kriiseille kuten elämän-, kehitys- ja traumaattisille kriiseille. (Kuronen 2010, 6, 19.)

Peruskouluikässä lapset elävät perheen parissa omaksuen vanhemmiltaan käyttäytymismalleja. Nuoruudessa kasvupiiri laajenee harrastustoimintaan ja kavereihin. Kaikkein tiiviimmin, useamman kerran viikossa, ystäviä tavataan 15-19-vuotiaana. Yli 20-vuotiailla kavereiden tapaamistiheys laskee noin yhteen kertaan viikossa, mahdollisesti töiden ja jatko-opiskelujen takia. Tyttöillä seurustelu ja perhe-elämä vaikuttavat kaverisuhteisiin ja tapaamisten vähentymiseen. (Myllyniemi 2016, 19, 75, 80.)

Nykyään media on voimakkaasti läsnä ihmisten arkielämässä ja keskinäisessä vuorovaikutuksessa. Nuorten toimintakulttuuri on kokenut muutoksia. Sosiaalinen media ja teknologia ovat tulleet osaksi nuorten maailmaa ja vapaa-aikaa. (Perälä, Halme & Nykänen 2012, 12.) Kuvien ottaminen on osa nuorten arkea, he jakavat kuvia elämäntapahtumistaan. Kuvaan voidaan vastata lähettämällä kuva takaisin tekstiviestien sijaan. Kännykän käyttö on tihentynyt vuosi vuodelta, sillä kännykkä saadaan käyttöön yhä nuorempina. Kännykkä on osa sosiaalisia suhteita ja siitä on tullut monimedialaite. Kuvien muokkaaminen, rajaaminen ja jakaminen tuovat hetkellisen todellisuuden tunteen myös kuvan saajalle. (Sintonen, Kynäslähti & Kairavuori 2014, 418-421.)

Kouluikäiset ovat suuria median kuluttajia, he pitävät sosiaalista mediaa tärkeänä viestintäkeinona kaverisuhteiden ylläpitämisessä. Sosiaalisessa mediassa ollaan näkyvillä. Siellä voidaan peilata omaa ulkonäköä, sekä rakentaa omaa identiteettiä. Virtuaali-identiteetin avulla nuoret voivat kokeilla erilaisia rooleja, pelata tietokonepelejä ja saada kokemuksia. (Vilkko-Riihelä ym. 2012, 97, 99.) Nuoret pitävät useammin yhteyttä internetin välityksellä ja puhelimitse, kuin tapaamalla toisiaan kasvotusten (Myllyniemi 2016, 75). Kännykkä ja teknologia ovat tulleet lähemmäs minuutta, se on tapa hallita omia menoja ja säädellä omaa tavoitettavuutta (Lahikainen 2008, 48). Näin ollen mediakulttuuri on suurella osalla vaikuttamassa nuorten identiteetin rakentumiseen, tarjoamalla erilaisia esikuvia ja roolimalleja (Vantaja, Järvinen & Norvanto 2017, 5).

Nuorten sosiaaliseen toimintakykyyn vaikuttavat monet eri tekijät. Tällaisia tekijöitä ovat esimerkiksi, kuinka nuori suoriutuu elämästään, haaveilee ja tavoittelee unelmiaan. Lisäksi nuoren motivoituneisuus, vastuullisuus ja luottavaisuus sekä yksilölliset erot, kuten perhesuhteet ja lähiympäristö vaikuttavat sosiaaliseen toimintakykyyn. Kannasojan tutkimuksessa nuoret pitivät sosiaalisia taitoja tärkeinä, ne antavat mahdollisuuden kuulua ryhmään. Sosiaalisten taitojen avulla nuori voi olla itsenäinen, päättäväinen ja luotettava. Nuori on myös kiinnostunut muista ihmisistä ja heidän mielipiteistään sekä samalla ilmaisee omia mielipiteitään. Kaveri- ja ystävyysuhteissa tärkeänä pidettiin vastuullisuutta ja luotettavuutta. Kaveriin luotetaan ja opitaan yhdessä. Ystävillä voi olla yhteinen päämäärä tai tavoitteita, joita tavoitellaan yhdessä. (Kannasoja 2013, 16-17, 91, 94)

Sosiaalinen media mahdollistaa kaksisuuntaisen viestinnän eri vertaisryhmien tai yleisöjen välillä, näin ollen terveyskasvatusta voidaan jakaa sosiaalisen median kautta. Sosiaalisen median avulla voidaan vaikuttaa ihmisen terveyskäyttäytymiseen tiedottamalla ja jakamalla terveysalan edustajien tutkimustietoa sekä edistää terveyspalveluita. Sosiaalinen media tarjoaa myös mahdollisuuden lääketieteelliseen tukeen, sosiaaliseen tukeen sekä oman itsensä tutkimiseen. (Welch, Petkovic, Simeeon, Gagnon, Hossain, Pardo, Pottie, Rader, Sokolovski, Yoganathan, Tugwell & DesMeules 2018.)

Nuorten terveyskäyttäytymisellä ja kasvuolosuhteilla, on nähty olevan vaikutuksia esimerkiksi myöhempään tupakan polttamiseen ja oireiluun. (Perrälä, Halme & Nykänen 2012, 12.) Nuorten terveyskäyttäytymiseen vaikuttamalla voidaan ehkäistä haitallista terveyskäyttäytymistä aikuisiällä. Koululla on yhdessä nuorille tarjottujen palveluiden kanssa suuri vaikutus nuorille syntyviin terveyskäsitelmiin. Yhdessä ne voivat edistää nuorten terveyskäyttäytymistä. Nuorten terveysongelmia on mahdollista ehkäistä riittäväillä ennaltaehkäisevillä palveluilla. Nuoret ovat vastuussa omasta terveyskäyttäytymisestään ja asenteistaan. (Banspach 2016.)

Nuoren elämää kuormittavia tekijöitä voivat olla esimerkiksi perheessä esiintyvät päihde- ja mielenterveysongelmat sekä köyhyys tai heikko sosiaalinen asema. Nuoren heikko suoriutuminen koulussa vaikuttaa usein jatko-opiskeluun sekä mahdollisuuksiin työmarkkinoilla. Syrjäytyminen voi saada alkunsa huono-osaisuudesta ja ongelmien kasautumisesta ja näin ollen vaikeuttaa elämänhallintaa. Nuorta suojaavia tekijöitä tulevaisuuden kannalta voivat olla läheiset ihmissuhteet, koulutus ja oikeanlaiset palvelut, joiden avulla nuori saa voimavaroja tulevaisuuttaan varten. Nuoren arjen- ja elämänhallinta vaikuttavat elämästä selviytymiseen ja edistävät arjen kokemista mielekkäänä. (Kestilä, Kauppinen & Karvonen 2016, 117-118; Salmela-Aro 2010, 383.)

Nuoruus on usein hektistä elämää. Elämä on intensiivistä ja paineita tulee useasta eri suunnasta. Nuoruus koetaan ajaksi, jolloin eletään täysillä ja voidaan pitää hauskaa. Hetkessä eläminen ja itseensä keskittyminen ovat

nuorille luonteenomaista toimintaa. Toisille nuoruus voi olla havaintojen tekemistä itsestään ja muista sekä jäsentymisen aikaa, valintojen tekemistä ja vanhempien kuuntelemista. (Sinkkonen 2012, 15-18.) Salmela-Aron (2010, 382) mukaan nuoruuteen kuuluu myös stressiä ja paineita. Nuoruus on kuitenkin täynnä mahdollisuuksia.

2.1 Nuoruusiän kehitystehtävät

Nuoruus on ajanjakso, jolloin lapsi kehittyy nuoreksi aikuiseksi. Nuoruuden alkaminen ja päättyminen voivat vaihdella yksilöllisesti 11 ja 22 ikävuoden ajanjaksolla. Jokainen ihminen kehittyy yksilöllisesti ja ainutlaatuisesti, silti taustalta voidaan löytää yhteisiä tekijöitä. (Tikkanen 2012, 17-18.) Nurmiranta, Leppämäki ja Horppu (2009, 72-73) kuvaavat nuoruuteen kuuluvan kolme eri vaihetta: varhaisnuoruus 11-14-vuotiaana, jolloin fyysiset muutokset alkavat, keskinuoruus 15-18-vuotiaana, jolloin keskitytään oman identiteetin löytämiseen ja kapinointiin, sekä myöhäisnuoruus 19-25-vuotiaana, jolloin nuori pohtii ideologiaansa sekä omaa asemaansa yhteiskunnassa.

Nurmiranta, Leppämäki ja Horppu (2009, 72) kuvaavat nuoruudessa tapahtuvia fyysisiä ja psyykkisiä muutoksia ja nuoruuden alkaminen määritelläänkin usein fyysisten muutosten kautta. Sinkkonen (2012, 14-15, 24-26, 30) toteaa lapsen ja nuoren kasvun ja kehityksen kulkevan usein rinnakkain. Biologia ja geneettisyys vaikuttavat siihen, kuinka aikaisin tai myöhään puberteetti voi alkaa. Tytöillä rintojen kasvu, kuukautisten alkaminen ja karvoituksen ilmaantuminen ovat merkkejä puberteetin alkamisesta. Pojilla puberteetin merkkejä puolestaan ovat genitaalialueen kehittyminen, karvoituksen lisääntyminen sekä äänen murrokset. Sekä tytöillä että pojilla puberteettiin kuluu yleensä kasvupyrähdykset. Nuoruuden kehitystehtävät johtavat usein tunnepurkauksiin ja kontrollin menettämiseen. Oman kehon muutokset ja huoli oikeanlaisesta kehityksestä mietittävät nuoria.

Sinkkonen (2012, 71) mukaan Anna Freud on kuvannut nuoruutta suruprosessina, johon kuuluu vanhemmista irrottautuminen, sekä lapsuuden ja viattomuuden jääminen taakse. Nurmiranta, Leppämäki ja Horppu (2009, 76-77) määrittelevät nuoren kehityshaasteiksi oman itsenäisyyden löytämisen, valmiuden kehittymisen perheen perustamiseen sekä oman arvo- ja moraalimaailman löytämisen. Varhaisnuoruudessa tärkeistä ihmissuhteista luopuminen ja irrottautuminen vanhemmista vaativat surutyötä, jotta voi kiinnittyä uusiin ihmisiin.

Pekkarinen ja Vehkalahti (2012, 11, 18) näkevät nuoruuden matkana aikuisuuteen, joka tarkoittaa henkistä ja fyysistä kasvumatkaa. Lapsuudessa ja nuoruudessa on nivelvaiheita, joista ensimmäinen on lapsen siirtyminen

yläasteelle. Toinen suuri nivelvaihe on peruskoulun päättyminen ja siirtyminen jatko-opiskeluun. Matkallaan aikuisuuteen nuorten odotetaan suoriutuvan nivelvaiheista oikeassa järjestyksessä sekä yhteiskunnan odotusten mukaisesti.

Keskinuoruudessa on identiteetin rakentamisen vaihe. Nuorta voivat kiinnostaa maailmankatsomus, politiikka, oma tulevaisuus sekä eettiset ja moraaliset kysymykset. Oman identiteetin rakentaminen ja sen etsiminen voivat ajaa nuoren muiden omaa identiteettiään etsivien seuraan, jolloin riskinä on muun muassa rikollisuus. Oman identiteetin etsijät eivät ole sitoutuneet mihinkään valmiiseen malliin. Identiteettiin ajautuneet ovat puolestaan heitä, jotka ovat omaksuneet tietyn identiteetin jo lapsuuden koidista tulleen mallin mukaisesti. Seksuaali-identiteetin löytäminen ja omasta seksuaalisuudesta määrittäminen ovat tytöillä usein kodin kasvatuksesta lähtöisin. (Nurmiranta ym. 2009, 78-80.)

Nuoruus on aikaa, jolloin nuori on herkkä itseään ja muita kohtaan. Nuorelle eettisten arvojen merkitsevyys nousee keskeiseksi ennen pitkää. Nuorille arvot ovat itseisarvoja, joita toteutetaan sekä hyvissä että huonoissakin valinnoissa. Nuori tekee eettiset ja moraaliset arvovalintansa identiteetikriisissään ja näin ollen nuorta ei saisi jättää yksin arvovalintojensa kanssa tai median ja nuorisokulttuurien vietäväksi. Nuori tarvitsee ohjausta ja rakkautta kasvaessaan aikuiseksi. (Purjo 2010, 142.)

Myöhäisnuoruudessa nuoren oma maailmankuva ja identiteetti selkiytyvät. Nuori käyttää omaa harkintaansa ja valinnan vapauttaan elämässään. Myöhäisnuoruuden haasteita voivat olla oman paikan löytäminen, kodista irrottautuminen, koulu- ja urasuunnittelun toteuttaminen sekä läheisyyden jakaminen seurustelu- ja ystävyyssuhteissa. (Nurmiranta ym. 2009, 80.) Salmela-Aro (2010, 383) tuo artikkelissaan esiin, kuinka nuoruudessa omaksuttu elämäntapa, ihmissuhteet sekä koulutusuran valinta vaikuttavat ja luovat perustan aikuisiän hyvinvoinnille. Olisikin tärkeää huomata kuinka nuorten hyvinvointiin panostaminen on investointia tulevaisuuteen.

2.2 Nuorten asema yhteiskunnassa

Lapset elävät Suomessa eri instituutioiden parissa. Lapsista saadaan rekisteritietoa esimerkiksi neuvolan, koulun ja kodin kautta. Nuorten kohdalla elämä rakentuu enemmän instituutioiden ulkopuolelle. Tästä syystä ulottuvissa olevien hyvinvointitilastojen määrä heikkenee. Koska organisomattoman ja omaehtoisen vapaa-ajan merkitys nuorille on suuri, tuottaa se haasteita päätöksentekoon ja palvelujen tarjoajille. Se hankaloittaa osaltaan myös nuorten hyvinvoinnin tutkimusta. (Myllyniemi 2012, 26-27.)

Hakovirran ja Rajaksen (2016, 27-28) tutkimuksessa nousi esille, että nuoret pitävät omaa huonetta tärkeänä. Nuoret saavat itse luoda oman tilansa. Luokkaretket ja muu yhteinen tekeminen lisäävät nuorten osallisuuden tunnetta yhteiskunnassa. Nuoren osallisuuteen kaveriyhteisössä voi vaikuttaa muun muassa nuoren taloudellinen tilanne, kuten saako hän viikkorahaa tai onko hänen tietyt kulutustavaransa, esimerkiksi puhelin ajantasalla.

Suomalainen nuorisokulttuuri syntyi 1950-luvulla, jolloin äänilevyteollisuus kehittyi. Nuorisokulttuurissa ihannoidaan vastakkaisia arvoja sekä pyritään ärsyttämään ja ehkäisemään tavanomaisuutta. Nuorisokulttuuriin kuuluu omanlaiset vaatteet, hiustyyli, juomat, musiikki ja videot. Kuulumista johonkin kulttuuriin ilmaistaan usein vaatteilla ja musiikilla. Nuorisokulttuurit voivat vaihdella sukupolvien ja yhteiskunnan historiallisen tilanteen mukaan. Musiikki oli vahvana osana nuorisokulttuuria 1950-1960-luvuilla. Hippeys, rauhanliike ja poliittinen aktiivisuus olivat pinnalla 1970-luvulla. Teknologian kausi alkoi 1980-luvulla kansantalouden noustessa. Teknokulttuuri oli yksi 1990-luvun monista tyylisuunnista. (Nurmiranta ym. 2009, 88-90.) Nuorisokulttuurit kuuluvat nuoruuteen kaikilla nuorilla jollain tasolla, ne voivat olla ohjaamassa toimintaa ja rajaamassa nuoren kokemuksia. Nuorisokulttuurin ilmiöiden vaikutukset nuoreen voivat olla joko positiivisia tai negatiivisia. Nuorisokulttuurin vaikutusten ollessa negatiivisia, ne voivat ohjata nuoren asenteita ja arvoja. Mikäli siihen liitetään väkivaltaisuutta tai suvaitsemattomuuteen liittyviä asenteita tai tekoja vailla syvällistä arvopohdintaa, silloin pinnalliset asenteet voivat olla ristiriidassa muiden nuoren asettamien arvojen kanssa. (Purjo 2010, 171.)

Nuorten toimijuus liittyy menneisyyteen, nykyisyyteen ja tulevaisuuteen, kohdistuen yksilön orientoitumisen aikaan. Tulevaisuuteen liittyvä toimijuus näyttäytyy avoimena, neuvoteltavana ja kykynä tehdä päätöksiä, jotka liittyvät omaan tulevaisuuteen. Nuori kykenee tekemään valintoja muun muassa opiskelujen suhteen. Nuoren menneisyyden kokemukset omasta vajaasta toimijuudesta ovat voineet jättää jälkiä, jotka saattavat ohjata nuoren elämäntulkua. Tästä syystä myös nuoren menneisyys on huomioitava. (Juvonen 2015, 36-37.) Purjo (2010, 39-40) tuo esiin ajatuksen siitä, että nuoren, joka ei ole kokenut kunnioitusta tai häntä ei ole kohdeltu arvostelukykyisenä, voi olla vaikea kunnioittaa itseään ja luottaa omaan arvostelukykyynsä. Nuoren olisi voitava kokea olevansa tarpeellinen sekä kokea saavansa aikaan jotain hyödyllistä ja iloa tuottavaa ympäristössään.

Nuorten siirtyminen koulutuksesta työelämään on viivästynyt. Tulevaisuuden suunnittelu on monelle nuorelle vaikeaa. Nuoret pohtivat koulutukseen ja ammattiin liittyviä valintojaan ja aikuisuuteen siirtymistään pidempään. Myös koulutusajat ovat pidentyneet. Monia kouluttamattomia nuoria on jäänyt yhteiskunnan ulkopuolelle. Nuorten työelämään pääseminen ja perheen perustaminen lykkääntyvät, sillä vakituisen työpaikan tai toimeentulon saaminen on vaikeaa. (Kuronen 2010, 48-50.)

Nuorilla toisen asteen koulutukseen siirtyminen on nivelvaihe, jossa he joutuvat ensi kertaa kohtaamaan koulutusuraansa koskevia valintoja. Joka vuosi kahdeksan prosenttia peruskoulunsa päättäneistä ei aloita toisen asteen opintoja tutkintoon johtavassa koulutuksessa. Lisäksi on huomattu, että useat eivät saa opintojaan suoritettua loppuun. Nämä kaksi edellä mainittua asiaa lisäävät nuorten riskiä jäädä työmarkkinoiden ulkopuolelle. Onkin nähty vaihtoehtona, että kouluajan pidentämisellä vuoden verran voitaisiin vaikuttaa nuoriin, jotka muuten lopettaisivat opiskelun jo peruskouluun. (Huttunen & Pekkarinen 2016, 13-14.)

Vuonna 2010 peruskoulunsa päättäneitä oli 64 000, heistä vajaat 6000 jäi ilman jatko-opiskelupaikkaa. Kouluun hakeneista jäi noin 4000 ilman opiskelupaikkaa. Yhtenä haasteena on nähty koulutuspaikkojen alueellinen jakautuminen. Koulutustakuun tarkoitus on taata peruskoulun päättäneille ensisijainen etuoikeus toisen asteen koulutukseen. (Myllyniemi 2012, 43, 45.) Vuonna 2013 peruskoulunsa päättäneitä oli noin 59 600, joka oli vähemmän kuin kolmevuotta aiemmin. Heistä 51 % jatkoi opintojaan lukiossa ja 40 % ammatillisessa oppilaitoksessa. Tuolloin yhdeksän prosenttia peruskoulun päättäneistä jäi ilman jatko-opiskelupaikkaa. (Suomen virallinen tilasto 2015, 3.)

Nuorisotyöttömyyden käsite kattaa 15-24-vuotiaat työttömät nuoret. Nuorten työttömyys vaihtelee vuosiajankohdan mukaan. Erityisesti kesällä, koulujen loma-aikoina, nuoret ilmoittautuvat työttömiksi. Nuorten elämäntilanne voi vaihdella nopeastikin. Opiskelu tai työttömyys eivät usein kestä monia vuosia. Näin ollen tutkimuksissa esille tuotu tieto ei aina vastaa kokonaiskuvaa. (Myllyniemi 2012, 65, 68.)

3 NUORTEN SYRJÄYTYMISEN EHKÄISEMINEN

Lapset ja nuoret viettävät kouluympäristössä paljon aikaa, suurimman osan päivästä. Näin ollen heidän ongelmansa sekä perheiden ongelmat nousevat esiin päivittäin koulun arjessa. Koululla on opetus- ja kasvatustehtävien lisäksi myös avuntarjoajan rooli nuoren tai perheen ongelmissa. Koulussa syrjäytyminen näkyy usein oppimis- tai sopeutumisvaikeuksina sekä poissaoloina. Perheiden vaikeudet ovat tulleet osaksi kouluympäristöä. (Pesonen 2010, 51-52.)

Lasten ja nuorten palveluiden keskeisessä roolissa on taata turvallinen ympäristö kasvulle ja kehitykselle. Turvalliset perhe- ja lähisukulaissuhteet ovat avainasemassa, nuorta suojaavana tekijänä. Oikea-aikainen ja varhaisessa vaiheessa annettu tuki ehkäisevät parhaiten ongelmien kasautumista tai vähentävät riskialttiutta ongelmien kasautumiseen. Perheelle ja nuorelle olisi annettava tukea elämän eri vaiheissa, eikä vain tilanteissa,

joissa nuoresta nousee huoli. Varhainen tuki edesauttaa nuoren ja perheen hyvinvointia. Nuoren ja perheen hyvinvointia tuettaessa on hyvä ottaa huomioon perheen lähtötilanne, yksilöllisyys sekä voimavarat. Jokaiselle lapselle tulisi taata oikeus terveyteen ja hyvinvointiin, riippumatta perheen tilanteesta. (Perälä ym. 2012, 34, 39-40.)

Sijoittaessaan rahaa lapsiin ja nuoriin, kunnat sijoittavat tulevaisuuteen. Ongelmien ennaltaehkäiseminen on halvempaa, kuin niiden hoitaminen. Kuitenkin kunnat käyttävät suhteessa enemmän rahaa korjaaviin palveluihin, kuin ennaltaehkäisevään työhön. Edistävillä ja ehkäisevillä palveluilla annetaan tukea arkeen ja opetukseen sekä tuetaan yhteisöllistä toimintaa. Tuki voidaan kohdentaa suoraan myös esimerkiksi nuorisotyöhön tai päiväkotiiin. Perheen arkea tukemalla voidaan vahvistaa perheen sisäisiä voimavaroja ja vanhemmuutta. (Perälä ym. 2012, 49, 55.)

Lapset ja heidän hyvinvointiinsa panostaminen nähtiin 1900-luvulla tärkeänä. Lapsen elämänlaadun, kasvatuksen, terveysneuvonnan sekä ympäristön ja ihmissuhteiden tärkeyden ymmärtäminen lisääntyi. Ihmisen varhaiset kokemukset vaikuttavat tulevaisuuteen, mutta tulevaisuudessa saadut korvaavat merkitykset voivat antaa uusia mahdollisuuksia ja vaikuttaa lapsen kasvuun ja kehitykseen. (Vilkko-Riihelä & Laine 2012, 10-12.) Lapset ovat lapsia vain hetken, mutta heihin panostaminen tuottaa tulevaisuudessa hyvää säästöä. Lapsi tarvitsee huolenpitoa ja turvaa. Lasten ja perheiden palveluita on kehitettävä, jotta pahoinvointi ei jatkaisi lisääntymistään. (Mäki-Valkama 2016, 11.)

Vandenbroeck ja Boueverne-De Bie (2010, 17-18) nostavat esille lasten toimijuuden. Lapset olisi nähtävä sosiaalisina toimijoina, joilla on oma ääni, oikeudet sekä mahdollisuus vaikuttaa omaan tekemiseen. Kannasoja (2013, 8, 16, 18) on tutkinut nuorten sosiaalista toimintakykyä. Nuorten näkökulmasta tutkimuksessa tärkeäksi nousivat esimerkiksi nuoren sosiaalisen toimintakykyyn vaikuttavat tekijät, vanhempien vanhemmuus sekä perheen toimijuus.

Nuorten toimijuus voi rakentua kiinteässä suhteessa yhteiskuntaan ja sen rakenteisiin sekä kulttuurillisiin odotuksiin. Toimijuudessa yksilöllä olisi oltava mahdollisuus valita ja neuvotella, mutta usein siihen liittyy kulttuurisidonnaisia odotuksia, mitä ammattilaiset odottavat nuorelta. Nuorten oma vastuu, kyky ja aktivoituminen kohti omaa toimijuutta voivat liittyä viranomaisten odotuksiin tai rajoituksiin. Sosiaalitoimella voi esimerkiksi olla nuorta kohtaan rajoituksia, jotka ovat yhteiskunnallisia. Nyky-yhteiskunta tarjoaa nuorille kuitenkin enemmän vaikutusmahdollisuuksia omiin valintoihin liittyen sekä mahdollisuuksia yrittää ja epäonnistuaakin. Nuori tarvitsee hyväksyntää, huolenpitoa ja kunnioitusta, jotta hänen itsearvotuksensa nousisi ja samalla hänen toimijuutensa vahvistuisi. (Juvonen 2015, 44, 46, 48.)

Talouselämänkriisit heijastuvat nykypäivän nuorisoon maanlaajuisesti ja kansallisesti. Suomessa on erityisesti katsottu nuorten yhteiskuntaan kiinnittymättömyyden ja massatyöttömyyden olevan ongelma. Monet virkailijat, poliitikot ja kansalaiset ovat ryhtyneet ennaltaehkäisevään toimintaan. (Pekkarinen & Vehkalahti 2012, 10-11.) Nuorisotakuu tuli Suomessa voimaan vuonna 2013. Nuorisotakuun tarkoituksena on ennaltaehkäistä nuorten syrjäytymistä, edistää valmiuksia itsenäiseen elämään ja taata riittävä toimeentulo. Nuorisotakuu on tuonut mukanaan tietoisuutta nuorten tukemisesta ja heidän toimijuudestaan. (Määttä, Asikainen & Saastamoinen 2016, 19-21.) Puuronen (2014, 63, 65) korostaa, että nuorisotakuussa on määritelty nuoren oikeus toisen asteen koulutukseen. Nuoret voivat itse vaikuttaa omaan asemaansa yhteiskunnassa.

Nuorten liikkuvuuteen maakunnissa vuosisatojen aikana on vaikuttanut koulupaikkojen sijainti. Maalaisnuorelle kaupunkiin muuttaminen merkitsi uusia asioita ja mahdollisuuksia. Maaltamuuttoon on 2000-luvulla vaikuttaneet kaupungin tarjoamat palvelut ja työllisyystilanne. (Poikolainen 2017, 11, 15, 18.) Nuoret liikkuvat yli kuntarajojen. He voivat esimerkiksi asua Vantaalla ja käydä koulua Helsingissä. Suomessa on tarvetta ennalta ehkäisevälle työlle, kuten varhaiselle tuelle ja toimiville peruspalveluille. (Ervamaa, Haahkola, Illi, Markkola, Tukiainen & Suomalainen 2015, 2-3.) Eri kunnat käyttävät perusterveydenhuollon voimavaroista 15-50 % ennalta ehkäiseviin palveluihin (Perälä, Halme & Nykänen S. 2012, 14). Kuntien palveluiden tasa-arvoisuus ja kuntien välinen yhteistyö edesauttaisivat palvelukokonaisuuksien hoidossa. Yhteistoiminta vähentäisi perheiden kanssa työskentelevien viranomaisten päällekkäistä työtä. (Perälä ym. 2012, 14.)

3.1 Nuorten syrjäytyminen yhteiskunnassa

Syrjäytyminen käsitteenä tarkoittaa työttömyyttä, sosiaalisten suhteiden, koulutusmahdollisuuksien tai yhteisöllisen toiminnan ulkopuolelle jäämistä. Syrjäytymisen sana koetaan usein negatiivisena. Sanan käytöstä haluttaisiin monesti eroon, mutta sana on juurtunut arkikieleemme kuvaamaan yhteiskunnallisia ongelmia ja epäoikeudenmukaisuutta. Syrjäytynyt putoaa usein sivuun elämänehdoista, jolloin huono yhteiskunta-asema kehittyy pitkäaikaiseksi olotilaksi. (Laine 2010, 11-12.) Juvosen (2015, 32) ja Ikkäheimon (2015, 18) mukaan syrjäytyminen voi olla väliaikaista tai tilapäistä tietyn elämänvaiheen aikana, jolloin yksilön tilanne ja paikka vaihtelevat. Nuoren syrjäytymiseen liittyy usein heikko toimintakyky, terveys, matala koulutustaso, puutteelliset asuinolosuhteet, perheen huono-osaisuus tai vähemmistöön kuuluminen. Nuoren syrjäytymiseen voivat vaikuttaa myös sosiaaliset suhteet.

Yksilö voi joutua sivuun yhteiskunnassa tavanomaiseksi tulleista kulutusmahdollisuuksista. Näiden puutteiden kautta köyhyyttä voidaan pitää yhtenä syrjäytymisen osatekijänä. (Raunio 2006, 32.) Taloudellisen syrjäytymisen ehkäisemisessä koulutuksen tukeminen on olennaista. Sosiaalinen syrjäytyminen on puolestaan yhteiskunnan normeista, elämäntavasta tai olosuhteista poikkeavaa käytöstä. Syrjäytymistä voidaan tarkastella yhteiskunnan asettamien normien mukaisesti, jotka määrittelevät yleisesti hyväksyttävät ja siedettävät elämäntavat. (Kuronen 2010, 52.)

Syrjäytymisvaarassa olevien nuorten lukumäärää on hankala mitata, sillä syrjäytymistä itseään ei voida mitata. Syrjäytymistä voidaan tarkastella esimerkiksi työttömyyden, päihteidenkäytön tai ystävien määrän valossa. (Pekkarinen ym. 2012, 29.) Syrjäytyneiden nuorten lukumäärät vaihtelevat 14 000:sta yli 100 000:een. Lukumäärien vaihtelevuutta voidaan selittää sillä, että syrjäytyminen käsitteenä on laaja-alainen. (Myllyniemi 2012, 29.)

Myrskylän tutkimuksen mukaan, joka koski nuorten elämäntilannetta Suomessa vuonna 2010, viisi prosenttia 15-29-vuotiaista nuorista oli syrjäytyneitä, eli näin ollen 51 300 nuorta oli syrjäytynyt. Tutkimuksessa syrjäytyneillä tarkoitettiin koulutuksen ulkopuolella olevia ja vain peruskoulutodistuksen saaneita. (Myrskylä 2012, 1, 3.) Yhden nuoren syrjäytymisen kustannukset yhteiskunnalle ovat noin 27 500 euroa vuodessa. Syrjäytymisen ehkäiseminen ja varhaisen vaiheen tukitoimenpiteet tulevat yhteiskunnalle huomattavasti edullisemmaksi, kuin korjaavat toimenpiteet. (Erva-maa ym. 2014, 9.)

Kurosen (2010, 331) mukaan nuorten ammatillisen koulutuksen keskeyttäminen voi vaikuttaa syrjäytymiseen. Sama tuli ilmi Myrskylän (2012, 8) tutkimuksessa, jonka mukaan koulutuksen puute nosti sekä syrjäytymisen että nuorisotyöttömyyden riskiä. Lämsä (2009) havainnoi tutkimuksessaan, että riskitekijät sekä puutteet nuoren elämäntilannassa vaikuttavat nuoren tulevaisuuteen. Vaikeudet joko voitetaan tai hävitään niiden ratkaisuyrityksissä. Myös hyväosainen nuori voi yhtä hyvin epäonnistua ja joutua syrjäytymisuhan alle. (Kuronen 2010, 59.)

Heerde, Hemphill ja Scholes-Balog (2016) ovat tehneet kansainvälisen kirjallisuuskatsauksen koskien 15-24-vuotiaita nuoria. Tutkimuksessa nostettiin esiin, että nuorten siirtymävaiheisiin tukea antamalla voidaan vähentää nuorisotyöttömyyttä. Kirjallisuuskatsauksen mukaan tulokset päihteiden käytön vähentymisen näkökulmasta ovat parempia, kun taas pidemmän aikavälin tuloksia tarkastelemalla näyttäisi, että erilaiset siirtymävaiheisiin liittyvät tukitoimet vaikuttavat nuorten koulutukseen ja työllisyyteen vähän. Kuitenkin tutkimuksessa todetaan, että osallistuminen siirtymäohjelmiin on nuorille hyödyllistä.

3.2 Ennaltaehkäisevä työ

Hallitus ja poliittiset vaikuttajat ovat avainasemassa syrjäytymisen ehkäisemisessä. He näkevät eri toimijoiden tekemän yhteistyön, jolla estetään muun muassa työttömyyteen, päihteiden käyttöön sekä lasten huonoon hoitoon liittyvien ongelmien kasaantumista. Hallitus lupasi myös asunnotomuuteen liittyviä parannuksia, joilla voidaan nähdä olevan suora vaikutus syrjäytymiseen. Hallituksen lupaukset eivät kuitenkaan takaa vielä kansalaisille palveluita, eikä tarvittavia muutoksia. (Kainulainen 2010, 289.)

Hallituksen hallitusohjelmassa vuonna 2007 linjana oli syrjäytymistä vastaan tehtävä työ, jota on tehtävä monialaisesti ja ammattimaisesti. Ohjelma lupasi kiinnittää huomiota lasten, nuorten, työikäisten sekä vanhusväestön mielenterveystyön kehittämiseen, tunnistamiseen ja osaamiseen. Tavoitteena oli, että lasten ja nuorten mielenterveyspalveluiden ja psykiatrisen hoidon saatavuus varmistetaan sekä lastensuojelullista perhetyötä vahvistetaan. (Kainulainen 2010, 286.)

Vuoden 2016 syksyllä hallitus julkaisi tavoitteen, jonka yhtenä lähtökohdaksi oli luottamuksellinen yhteiskunta. Hallituksella oli kärkihankkeita, jotka koskivat nuoria. Hanke 2 korosti työn nopean vastaanottamisen velvollisuuden tiukentamista ja hanke 4 korosti työvoimahallinnon palvelujen räätälöimistä työvoimaa tukeviksi. Nuorisotakuun hanke 6 painottui etsivään nuorisotyöhön ja monialaisen yhteistyön lisäämiseen. Nuorille nähtiin myös tärkeänä kehittää sosiaali- ja terveyspalveluita sekä taata koulutus- tai opiskelupaikka peruskoulun jälkeen. (Aaltonen 2016, 9-11.)

Euroopan komission poliittisessa ohjelmassa vuonna 2017 erityisesti nuorisotyön edistämisen katsottiin olevan tärkeä osa nuorten syrjäytymisen ehkäisemistä sekä keino puuttua nuorisotyöttömyyteen. Osassa Euroopan maista nuorten työttömyys on lisääntynyt. Nuorisoyrittäjyyden opettaminen on auttanut eri maita vähentämään nuorisotyöttömyyttä. Nuorisoyrittäjyydellä tarkoitetaan kiinnostuksen lisäämistä korkeakoulutukseen ja liiketalouteen. Nuorten yrittäjyystietoisuuden lisääminen ei pelkästään auta nuorisotyöttömyyden torjunnassa, vaan tarvitaan lisäksi myös muita toimenpiteitä mahdollisuuksien tarjoamiseen. Nuorisotyössä tulisi keskittyä nuorten luovuuteen, riskinottoon, ongelmanratkaisutaitoihin sekä ohjaamaan nuorten ajatukset kohti toimintaa. (Hill-Dixon 2017, 50-52.)

Kuntien on yksin tai yhdessä toisten kuntien kanssa laadittava suunnitelma lasten ja nuorten hyvinvoinnin edistämiseksi sekä lastensuojelun järjestämiseksi ja kehittämiseksi. Suunnitelma hyväksytään kunnanvaltuustossa ja tarkistetaan vähintään neljän vuoden välein. Suunnitelma on huomioitava kuntalain (365/1995) 65 §:n määrittelemää talousarviota ja -suunnitelmaa laadittaessa. (LsL 2007/417 3:12 §.) Laissa säädetään ennaltaehkäisevästä lastensuojelusta, jota kuntien on järjestettävä lasten ja nuorten hyvinvoin-

nin edistämiseksi silloin, kun lapsella tai perheellä ei ole lastensuojelun asiakkuutta. Tällä tarkoitetaan tukea tai erityistä tukea esimerkiksi opetuksessa, nuorisotyössä, päivähoitossa, äitiys- ja lastenneuvolassa tai muussa sosiaali- ja terveydenhuollossa. Lastensuojelun asiakkaana olevalle lapselle tai nuorelle 2 momentissa tarkoitettu tuki järjestetään osana avo- sijais- tai jälkihuoltoa. (LsL 2007/417 1:3 a §.)

Nuorten syrjäytymiseen voidaan vaikuttaa antamalla tietoa ja mahdollisuuksia integroitua paikalliseen yhteisöön. Antamalla nuorille kohdennettua tukea ja erilaisia oppimisen mahdollisuuksia, sekä antamalla hyvinvointia lisäävää tietoa, voidaan vaikuttaa nuorten syrjäytymisen ehkäisemiseen. (Paolini, Horvath & Coutinho n.d, 4.) Ehkäisevässä työssä olisi tärkeää nostaa esiin nuorten osallistuva toimijuus. Nuorella olisi oltava mahdollisuus ratkaisuvaihtoehtoihin, vaikka ammattilaisten mielestä ratkaisu voisi tuntua huonolta asiakkaan näkökulmasta ajatellen. Asiakas ei saisi jäädä palveluista riippuvaiseksi, vaikka hän hetkellisesti tarvitsisikin niitä. (Juvonen 2015, 48.)

Panostettaessa oikealla tavalla ennaltaehkäiseviin palveluihin, säästöt näkyvät myöhemmin korjaavien palveluiden tarpeessa. Ennaltaehkäisevässä työssä tarpeen tunnistamisella ja lapsen kehityksen turvaamisella voidaan päästä hyvään lopputulokseen, joka tukee lapsen kehitystä mahdollisimman paljon. Suomessa ennaltaehkäisevään työhön pitäisi panostaa enemmän, etenkin nuorten 13-16-vuotiaiden kohdalla. He jäävät usein vaille palveluita ja joutuvat väliinputoajaksi. Nuorille suunnatuilla palveluilla ehkäistäisiin syrjäytymistä ja pahoinvointia. (Mäki-Valkama 2016, 11-12.)

Nuorille on tarjolla erilaisia palveluita. Tajua mut! -toimintamallissa keskitytään monialaiseen yhteistyöhön ja ennaltaehkäisevään toimintaan. Vamos-hanke puolestaan kohdistuu etsimään työelämästä ja koulutuksesta ulkopuolelle jääneitä. Suunta-palvelu on valtakunnallinen verkkopohjainen palvelu nuorille koulutuksen ja työn saamiseksi. Hankkeissa on todettu, että ennaltaehkäisevä työ on tärkeää ja helpompaa, kuin korjaavien palveluiden parissa työskentely. Ennaltaehkäisevän työn vaikutusten tunnistaminen ja näkyväksi tekeminen vaativat uudenlaisia rakenteita ja toimintatapoja. Ennaltaehkäisyn tarpeen tunnistaminen vaatii myös saatavilla olevia palveluita, joita tällä hetkellä on liian vähän verrattaessa korjaaviin palveluihin. (Ervamaa ym. 2015, 4-5.)

Nuorisotyön yhteydessä tulisi Purjon (2010, 50) mukaan puhua työntekijöiden kasvatustuusta, silloin tavoitteena olisi auttaa nuorta sisäistämään ja työstämään omaa maailmankuvaansa, jotta nuori saisi käyttöönsä kaiken potentiaalinsa. Nuorisokasvatuksen perusteena on ihmiskäsitys, jota voidaan pitää eettisesti vastuullisena kasvatustyylinä. Puuronen (2014, 27-28) tuo esiin työntekijän persoonan työssä. Oman persoonan käyttö nuorten kanssa työskenneltäessä nousee esiin ja vaikuttaa yhteistyön laatuun. Nuoret kokevat työntekijän aitouden tärkeänä osana yhteistyötä. Juvosen (2015, 14) mukaan nuorisopalvelut mielletään monesti alle

18-vuotiaille tarkoitetuiksi. Nuorisotyön piiriin kuuluvat kuitenkin myös 20-29-vuotiaat nuoret aikuiset. He eivät kuitenkaan välttämättä halua käyttää nuorisopalveluita tai eivät tiedä mistä niitä löytää.

3.3 Etsivä nuorisotyö

Nuorisotyössä korostuvat ennaltaehkäisevä työ, nuorten omaehtoinen toimijuus sekä vapaa-ajan merkitys ja siinä toimiminen. Nuorisotyö perustuu vahvasti nuorten vapaaehtoisuuteen, jolloin nuorille ei synny ”asiakkuus” mielikuvaa. Kyse on enemmän ohjaus- ja kasvatussuhteesta. Nuorisotyön kenttään kuuluu myös eri asioiden välittäjänä toimiminen ja tiedon jakaminen, liittyen nuorisokulttuuriin sekä nuoriin liittyviin ilmiöihin ja asioihin. (Määttä & Tasanko 2012, 29-30.) Nuorisotyön perustehtävänä on nuoren hyvinvoinnin tukeminen, syrjäytymisen ehkäiseminen ja osallisuuden lisääminen. Rinnalle on noussut myös nuoren tukeminen työelämään siirtymisessä sekä oman paikkansa löytämisessä yhteiskunnassa. (Haapala 2012, 52.)

Etsivä nuorisotyö sijoittuu nuoriso- ja sosiaalityön rajapinnoille. Etsivässä työssä työskentely kohdistuu erityistä tukea tarvitseviin nuoriin. Etsivällä työllä ja nuorisotyöllä on monia tehtäviä niin kasvatukseen kuin sosiaalipuolellakin. Etsivällä työllä ei ole vain yhtä erityistä toiminnan funktiota. Nuorisotyö ja etsivä työ ovat kautta aikojen ohjanneet ja opastaneet nuoria yhteiskunnassa hyväksyttäviin toimintatapoihin ja oikeanlaiseen osallisuuteen. Etsivässä työssä nuoria autetaan heidän arkeensa liittyvissä ongelmissa ja ohjataan peruspalveluiden pariin. Etsivän työn tulisi olla moniammatillista ja toimia erilaisissa verkostoissa. (Juvonen 2015, 21-22.)

Nuorisolaki (2016/1285 10 §, 11 §, 12 §) määrittelee etsivän nuorisotyön tehtäväksi tavoittaa tuen tarpeessa olevat nuoret, sekä auttaa nuoria tarvittavan avun piiriin. Tarkoituksena on edistää nuoren kasvua ja osallisuutta. Lain tavoitteena on myös edistää nuorten koulutukseen ja työmarkkinoille pääsyä. Etsivä nuorisotyö pohjautuu vapaaehtoisuuteen ja perustuu nuoren itsensä antamiin tietoihin ja nuoren omaan arvioon tuen tarpeesta. Etsivällä nuorisotyöllä on oikeus saada nuorta koskevat henkilötiedot viranomaisilta, jos nuori päättää koulutuksensa, eikä saa peruskoulun jälkeistä opiskelupaikkaa tai viranomaiset ovat katsoneet nuoren olevan etsivän nuorisotyön tuen tarpeessa. Etsivällä nuorisotyöntekijällä on oikeus yhdistää nuoresta saadut tiedot tai muutoin hyödyntää niitä nuorten yksilöimiseksi ja työtehtävien hoitamiseksi. Etsivä nuorisotyöntekijä voi luovuttaa alaikäistä koskevia tietoja huoltajan suostumuksella tai alaikäinen nuori voi itse päättää omien tietojensa luovuttamisesta.

Etsivän nuorisotyön lähtökohtana on vapaaehtoisuus ja työntekijän toimiminen nuoren omalla reviirillä. Etsivä nuorisotyö on laaja-alaista ja pitää

sisällään katutyön eli kenttätöiden sekä ryhmätöiden. Katutyössä etsivä nuorisotyöntekijä kohtaa nuoria heidän omilla alueillaan, kuten ostoskeskuksissa ja kaduilla. Ryhmätöissä voidaan päästä kontaktiin nuorten kanssa ja edistää heidän tilaansa. Ryhmätöityöskentely antaa mahdollisuuden yhteistyöhön esimerkiksi koulujen kanssa. (Puuronen 2014, 18-21.) Myös Juvonen (2015, 19) sekä Aaltonen ja Berg (2015, 58) määrittelevät etsivän työn monimuotoiseksi. Etsivä työ voi olla nuoren kotona tehtävää työtä tai paikasta riippumatonta, kuten ostoskeskuksissa, kahviloissa sekä kaduilla tapahtuvaa työtä. Kiertävä työ on oppilaitoksissa ja vapaa-ajan keskuksissa tehtävää työtä.

Puuronen (2014, 22, 24) viittaa Anderssonin vuonna 2010 tekemään määritelmään etsivästä nuorisotyöstä, jolla tarkoitetaan kontakteja etsivää työtä. Työ kohdistuu sellaisiin nuoriin, joita on haastavaa saavuttaa muilla tavoin. Etsivä työ tarjoaa helposti saatavaa apua ja työtä tehdään monialaisessa ympäristössä. Suomalaista etsivää nuorisotyötä voisi kuvata monimuotoiseksi työksi, jonka tarkoituksena on etsiä ja löytää sekä luoda kontakteja nuoriin. Työskentelymuotoja voivat olla nuoren lähtötilanteen ja voimavarojen selvittäminen, kuunteluavun tarjoaminen, nuoren ohjaaminen erilaisiin palveluihin sekä mahdollisen tuki- ja palveluverkoston luominen. Etsivän nuorisotyöntekijän on osattava myös luopua ja lopettaa työskentely nuoren kanssa sekä kehittää omaa toimintaansa ja huolehtia omasta ammatillisuudestaan. Juvonen (2015, 15) määrittelee etsivän työn yhdeksi matalan kynnyksen palveluksi. Etsivän työn tavoitteena on tavoittaa syrjäytyneitä nuoria, joita ei muilla tavoin tunnistettaisi tai kyettäisi auttamaan.

4 TAJUA MUT! –TOIMINTAMALLI

Tajua mut! -toimintamalli perustuu monialaiseen yhteistyöhön, jolla tähdätään varhaiseen tukemiseen (Junttila-Vitikka & Ronkainen 2015, 35). Toimintamallin tavoitteena on ehkäistä ja vähentää lasten ja nuorten syrjäytymistä tarjoamalla kokonaisvaltaista tukea, tarpeisiin sopivalla tavalla. Tajua mut! -toimintamalli perustuu vapaaehtoisuuteen ja tapahtuu aina nuoren ja hänen perheensä luvalla. (Ervamaa ym. 2014, 9, 15.)

Tajua mut! -toimintamallia voi käyttää kuka tahansa lasten ja nuorten kanssa toimiva ammattilainen, joka on käynyt läpi 1-2 tunnin mittaisen Tajua mut! -koulutuksen. Koulutuksessa työntekijä perehdytetään toimintamallin kokonaisuuteen. (Tajua mut! käsikirja n.d, 8.) Tajua mut! -toimintamallin tietojärjestelmä on verkkopohjainen ja itsenäinen ohjelmaympäristö. Viranomaisella on mahdollisuus merkitä nuoren ja hänen perheensä luvalla nuoren yhteystiedot järjestelmään. Tietojärjestelmässä ammattilainen ilmaisee halukkuutensa tehdä yhteistyötä nuoren auttamiseksi. Tieto-

järjestelmää voidaan käyttää julkisen, yksityisen ja kolmannen sektorin toimijoiden kanssa, jotka ovat käyneet Tajua mut! -koulutuksen. (Junntila-Vitikka & Ronkainen 2015, 35.)

4.1 Hollannin ”verwijsindex” –toimintamalli

Hollannissa ajatus viranomaisten välisestä yhteistyöstä sai alkunsa, kun maassa lyhyen ajan sisään sattui kaksi vakavaa tapahtumaa. Toisessa tapahtumista kuoli nuori tyttö, vaikka hänellä oli ollut 18 eri viranomaista ympärillään. Tällöin nousi ajatus, että tärkeintä olisi huolehtia nuorista ja viranomaisten välisestä yhteistyöstä. Aiemmin yhteistyön tekeminen koettiin todella vaikeaksi, mutta nykyisin viranomaisilla on velvollisuus jakaa tietoa asiakkaastaan. (Neggers 2014.) Hollannissa otettiin käyttöön vuonna 1998 monialainen yhteistyömalli nimeltä ”reference index” (Haahkola 2015). Ervamaa, Haahkola, Illi, Markkola, Tukiainen ja Suomalainen (2014, 40) viittaavat kuvauksessaan Oostermanın kertomukseen Tajua mut! –toimintamallin alkuajoista. Vuonna 2007 poliitikot päättivät, että Hollantiin on perustettava järjestelmä, joka kattaa koko maan. Tuolloin luotiin malli, jossa ammattilaiset saivat nuoresta tiedon itselleen riippumatta siitä, mistä kunnasta ilmoitus oli tehty. Näin ollen ammattilaiset saivat tiedon kaikista nuoren kanssa tekemisissä olleista viranomaisista.

Toimintamallista on käytetty nimityksiä ”verwijsindex” ja ”MULTIsignaali”. ”MULTIsignaali” on ennemminkin työkalu ”verwijsindexissä”. (Gerritsen 2017.) ”Verwijsindex” on säädetty Hollannissa lailla pakolliseksi kaikissa kunnissa vuodesta 2010 alkaen. Se on varhaisen tuen toimintamalli, joka hyödyntää asiakasrekisteriä siten, että tieto syrjäytymisvaarassa olevasta nuoresta saavuttaa eri viranomaiset. Kyseessä on kansallinen sähköinen tietojärjestelmä. Näin ollen yhteistyö asiakasrekisteriä käyttävien, ilmoitusvelvollisten viranomaisten välillä mahdollistuu. ”Verwijsindexin” kohderyhmänä ovat alle 23-vuotiaat nuoret. Toimintamallin vastuutahona toimii valtio, nuoris- ja perheasioiden ministeri. Rekisterin käytön edistäminen kuuluu kunnanhallituksen tehtäviin. Toimintamalliin kytkeytyvät toimijat ovat nuorisotuen, nuorten terveydenhuollon, opetuksen, yhteiskunnallisen tuen, työn ja toimeentulon sekä poliisihallinnon tai oikeuslaitoksen piiristä. (Nikander 2013.)

Keskeisimpänä työkaluna ”verwijsindex” -toimintamallissa toimii viranomaisten käytössä oleva, riskiryhmään kuuluvien nuorten suojelua koskeva asiakasrekisteri. Ilmoitusvelvollinen viranomaiskirjaa rekisteriin ainoastaan nuorta koskevat perustiedot. Puhutaan lippujärjestelmästä. Laissa on yksityiskohtaisesti määritelty ilmoituksen aiheuttavat riskitekijät. Useamman viranomaisen kirjattua tiedot rekisteriin syrjäytymisvaarassa olevasta nuoresta, jakaa tietojärjestelmä tiedot näiden viranomaisten kesken. Asiakasrekisterin tarkoituksena on koota yhteen ilmoitusvelvollisten viranomaisten toimet varhaisessa vaiheessa. Näin ollen asianmukaisen

avun, tuen ja korjaavien toimien tarjoaminen aikaisessa vaiheessa mahdollistuu. (Nikander 2013.)

4.2 Tajua mut! -toimintamalli Suomessa

Suomessa Tajua mut- toimintamallin asiakaslähtöisyys on noussut vahvasti esiin ja on keskeisessä osassa. Asiakas on toiminnan keskiössä, häntä kuunnellaan ja autetaan hänen omista tarpeistaan lähtien. Asiakaslähtöinen toimintatapa, jossa työskentely on avointa ja asiakkaan mielipiteitä kuuntelevaa, lisää luottamusta asiakassuhteessa. Nuoren kieltäytyessä yhteistyöstä, työskentely päättyy. Aktiivinen yhteydenpito ja toimintamallin tarjoaminen nuorelle lisäävät luottamuksen rakentumista ja edesauttavat jatkotyöskentelyn käynnistymistä. (Ranta-aho 2016, 18-19, 21.)

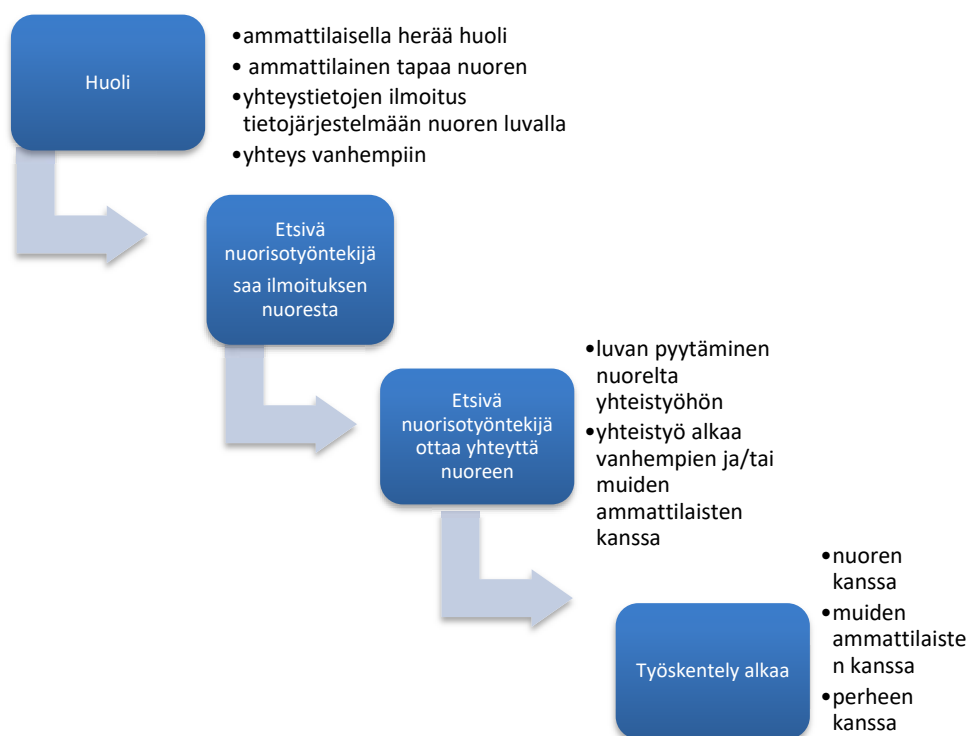
Tajua mut! –toimintamalli Suomessa perustuu vapaaehtoisuuteen ja tapahtuu aina nuoren ja hänen perheensä luvalla. Alle 12-vuotiaiden kohdalla tarvitaan myös huoltajien lupa. On kuitenkin suotavaa pyytää kaikkien osallistujien huoltajilta lupa, jotta luottamus säilyy. (Ervamaa ym. 2014, 15.) Parhaita tuloksia saavutetaan silloin, kun nuorella ja apua tarjoavalla työntekijällä on luottamuksellinen suhde. Tärkeää olisi, että ammattilainen kertoisi riittävästi toimintamallista, sekä rohkaisisi kokeilemaan asiaa. (Hästbacka 2016, 15.) Tajua mut! -toimintamallin tavoitteena on varhainen puuttuminen. Ammattilaisen huoli riittää asian puheeksi ottamiseen nuoren kanssa. Tajua mut! -toimintamallissa ilmoittamisen kriteerit ovat joustavat ja siksi onkin mahdollista ilmaista huolen aiheensa jo varhaisessa vaiheessa. (Ranta-aho 2016, 19-20.)

Tajua mut! -toimintamallin tavoitteena on ehkäistä ja vähentää lasten ja nuorten syrjäytymistä tarjoamalla kokonaisvaltaista tukea, tarpeisiin sopivalla tavalla. Toimintamalli auttaa koko perhettä tilanteessa, jossa heillä on jo kontakti monien eri ammattialojen työntekijöihin. Tavoitteena on, että kaikki kokoontuisivat yhteen, eikä perheen tarvitsisi ohjautua monien eri työntekijöiden luokse. Toimintamallissa eri toimijat niin yksityiseltä kuin kunnalliseltakin puolelta toimivat yhdessä. Toimintamalli mahdollistaa yhteistyön, jonka avulla ammattilaiset löytävät toisensa. Tajua mut! -toimintamallin tavoitteena on laajeta Suomessa valtakunnalliseksi. (Ervamaa ym. 2014, 9, 12, 15.)

Suomessa Tajua mut! -tietojärjestelmä on kanava tehdä monialaista yhteistyötä ja liputtaa nuori eli ilmaista huolensa nuoresta tietojärjestelmään. Ammattilaiset, kuten koulun henkilökunta, työvoimatoimiston henkilökunta ja sosiaaliviranomaiset, jotka ovat käyneet Tajua mut! -koulutuksen ja saaneet omat käyttäjätunnukset, voivat ilmoittaa nuoren tietojärjestelmään. Järjestelmään kirjataan vain nuoren yksilöinti- ja yhteystiedot. Huolen syytä ei järjestelmään kirjata. Viranomaisilla on velvollisuus aloit-

taa työskentely nuoren kanssa, joka on ilmoitettu tietojärjestelmään. Viranomaisnäkökulma näkee ainoastaan ne nuoret, jotka on itse ilmoittanut. Nuoren saatua yhden tai kaksi liputusta eli ilmoitusta tietojärjestelmään viranomaiset voivat aloittaa yhteistyön nuoren ja hänen vanhempiensa luvalla. Nuorisotyöllä on tällä hetkellä vastuu järjestelmästä ja järjestelmän valvomisesta sekä liputuksen koordinoimisesta. (Ervamaa ym. 2014, 15-16.) Liputus sanasta ollaan luovuttu myöhemmässä vaiheessa ja nykyään käytetään ilmausta ”tallenna henkilö tietojärjestelmään” eli tehdään yhteydenottoa (Hyvönen 2018).

Kuva 1. Tajua mut- toimintamallin työskentelyprosessi

Tajua mut! –toimintamallin työskentelyprosessi alkaa aina ammattilaisen huolen heräämisellä. Työntekijä ottaa yhteyttä nuoreen ja sopii nuoren kanssa tapaamisen, jossa huoli nostetaan esiin. Tapaamisessa ammattilainen kertoo Tajua mut! –toimintamallista ja pyytää nuorelta lupaa ilmoittaa hänet tietojärjestelmään. Tämän jälkeen, kun nuori on antanut luvan, ottaa ilmoittaja yhteyttä nuoren vanhempiin ja kertoo heille työskentelyn aloittamisesta. (Hyvönen 2018.)

Etsivä nuorisotyöntekijä saa ilmoituksen tietojärjestelmästä sähköpostilla ja hän näkee nuoren tiedot. Etsivät nuorisotyöntekijät ottavat yhteyttä

nuoreen viikon sisällä. Jos nuorta ei tavoiteta, voi etsivä nuorisotyöntekijä ottaa yhteyttä ilmoittajaan. Tavoitteena on aina ensin saada nuori kiinni ja keskustella hänen kanssaan, miksi ammattilainen on ilmoittanut yhteystiedot tietojärjestelmään. Joskus nuori ei tiedä, että hänestä on ilmaistu huoli Tajua mut! -tietojärjestelmään. Tällöin kyseessä voi olla esimerkiksi työvoimatoimiston tekemä ilmoitus, jolla on lupa tehdä ilmoitus ilman nuoren suostumusta. Nuoren ja etsivän nuorisotyöntekijän välisessä puhelussa voi selvitä, että nuori ei ole käynyt sovitussa työvoimatapaamisessa ja siksi ilmoitus on hänestä tehty. (Hyvönen 2018.)

Etsivän nuorisotyöntekijän tavoitettua nuoren, hän tapaa nuoren mahdollisesti yksin tai vanhempien kanssa. Tapaamisessa nuorella voi olla läsnä myös kaveri tai muu tukihenkilö, jonka hän haluaa ottaa tapaamiseen mukaan. Vanhemmat voivat olla ensimmäisellä tapaamisella läsnä, mutta usein etsivän nuorisotyöntekijän saattaa olla helpompaa tavata nuori ensin kahdestaan ja vasta tämän jälkeen pitää yhteispalaveri vanhempien kanssa. Työskentely aloitetaan nuoren ehdoilla ja nuoren tarpeista lähtöisin. Nuori saa itse olla mukana vaikuttamassa, keihin viranomaisiin otetaan yhteyttä ja millä tavoin hän saisi parhaiten apua. Nuori voi myös kieltäytyä avusta missä vaiheessa tahansa. (Hyvönen 2018.)

4.3 Tajua mut! -toimintamallin laajeneminen Suomessa

Suomessa ensimmäinen Tajua mut! -pilottihanke alkoi Mikkelissä vuonna 2013. Hanke keskittyi nuorten syrjäytymisen ehkäisyyn ja viranomaisten välisen tiedonkulun parantamiseen. Mikkelissä hankkeessa koulutettiin yhteensä 300 julkisen, yksityisen ja kolmannen sektorin työntekijää. (Junttila-Vitikka & Ronkainen 2015, 7.) Hankkeessa oli mukana 13-28-vuotiaat nuoret. Ensimmäinen liputtaja koordinoi, kun nuori sai lippuparin eli kaksi ilmoitusta tietojärjestelmään. (Hästbacka 2016, 7.) Vuonna 2015 tammi-kuun lopussa Mikkelissä oli 81 liputettua nuorta, mutta ainoastaan kuuden nuoren kohdalla muodostui lippupari. (Junttila-Vitikka & Ronkainen 2015, 11). Mikkelissä toimintamalli otettiin käyttöön työntekijöiden mielipidettä selvittämättä, näin ollen se kohtasi kritiikkiä. Työntekijät näkivät kuitenkin Tajua mut! -toimintamallin hyödyttävän monialaista yhteistyötä, perhettä sekä nuorta monin eri tavoin. (Ranta-aho 2016, 25-26.)

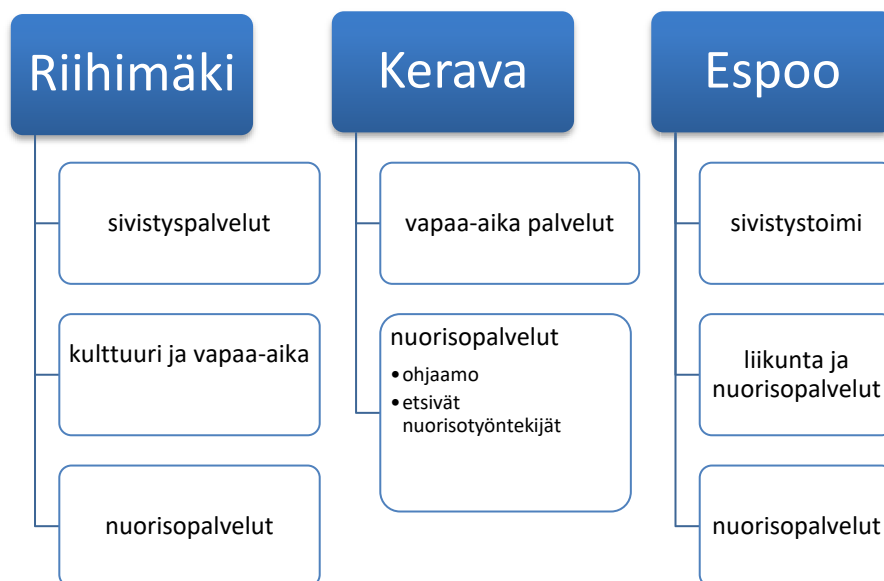
Espoossa toimintamalli alkoi vuonna 2014, mukana olivat 9-28-vuotiaat nuoret. Etsivä nuorisotyöntekijä hoiti koollekutsumisen nuoren saatua kaksi liputusta. (Hästbacka 2016, 7.) Tajua mut! -toimintamalli alkoi projektina, joka toimi Nuorten elinvoimaisuus -ohjelman kärkihankkeena vuosina 2013-2017. Vuosina 2014 ja 2015 toimintamallia varten oli koulutettu 1400 julkisen ja kolmannen sektorin työntekijää. (Hellström 2015, 6.) Espoossa Tajua mut! -toimintamalli otettiin ammattilaisten yhteistyövälineiden rinnalle tukemaan yhteistyötä. Espoossa toimintamalli kohtasi paljon kritiikkiä, koska toiminta tuli monien muiden muutoksien kanssa samaan

aikaan ja käskynä työntekijöille. (Ranta-aho 2016, 26.) Espoon kaupungin nuorisotyöntekijä toimii kansainvälisenä pääkäyttäjänä Tajua mut! –toimintamallin liittyvässä tietojärjestelmässä (Hyvönen 2018).

Espoossa pilotoitiin syksyllä 2017 uusi toiminto, jonka avulla nuori voi jättää itsestään yhteydenottopyynnön Tajua mut! -toimintamallin www-sivustolla. Sivulla julkaistaan yhteydenottoa varten lomake, josta nuori valitsee oman kuntansa ja sitä kautta jättää yhteydenottopyynnön. Tällöin kunnan etsivä nuorisotyöntekijä saa tiedon nuoresta. Kansallisesti nuoren oma yhteydenottopyyntö tulee käyttöön näillä näkymin keväällä 2018. (Hyvönen 2018.)

Keravalla Tajua mut! –toimintamalli alkoi hankkeena vuonna 2015, jossa mukana olivat 16-28-vuotiaat nuoret. Keravalla otettiin ensimmäisenä käyttöön yhden liputuksen taktiikka. Jokaiseen nuoreen, joka saa yhden liputuksen, otetaan kontakti etsivän nuorisotyön toimesta. Kaikkien liputuksen saaneiden kanssa ei aloitettu kuitenkaan työskentelyä. Vuoden 2015 joulukuussa 85 nuorta oli saanut Keravalla lippumerkinnän. Eniten liputuksia tuli ammattiopisto Keudasta, sosiaali- ja terveystieteiden palveluista sekä nuorisopalveluista. (Hästbacka 2016, 7-8, 13.) Keravalla toimintamalli otettiin käyttöön pienellä ja matalalla kynnyksellä, jonka tarkoituksena oli vauhdittaa nuorten oikeanlaista avun saamista ja toimia etsivän nuorisotyöntekijän apuvälineenä. Vuonna 2016 toimintamallin tilastojen mukaan kahdeksaa prosenttia nuorista ei ollut tavoitettu, jolloin työskentelyä ei voitu aloittaa. (Ranta-aho 2016, 27.) Keravan kaupunki vastaa Tajua mut! -toimintamallin markkinoimisesta sekä kansallisesta viestinnästä. Keravan Tajua mut! -toimintamallilla on rahoitus kansalliseen levittämiseen. (Hyvönen 2018).

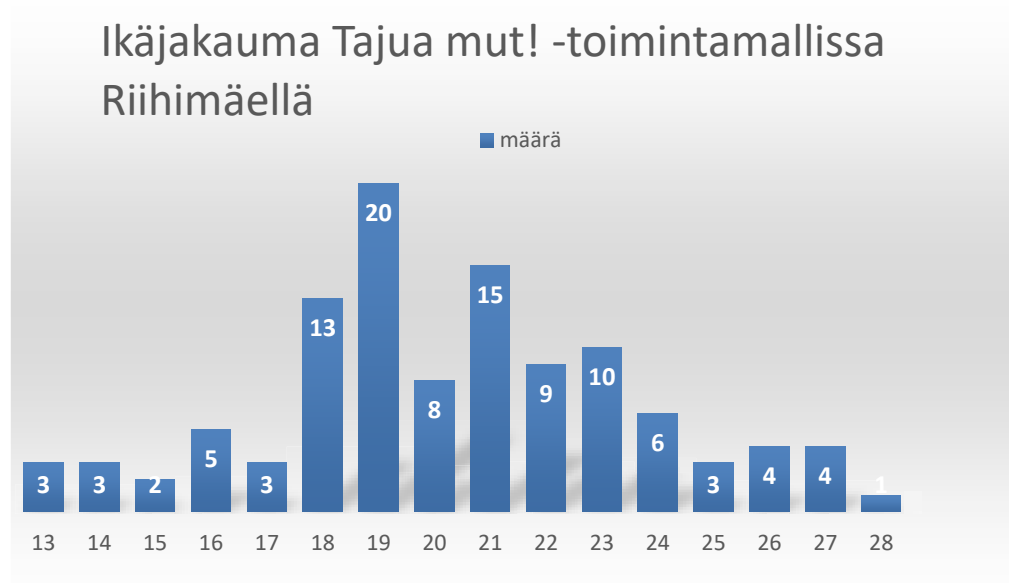
Kuva 2. Tajua mut! -toimintamallin sijoittuminen eri kunnissa (Tajua mut! -käsikirja n.d, 17). Tajua mut! -toimintamalli on sidottu kaikissa kolmessa kunnassa nuorisopalveluiden alaisuuteen.

4.4 Tajua mut! -toimintamalli Riihimäellä

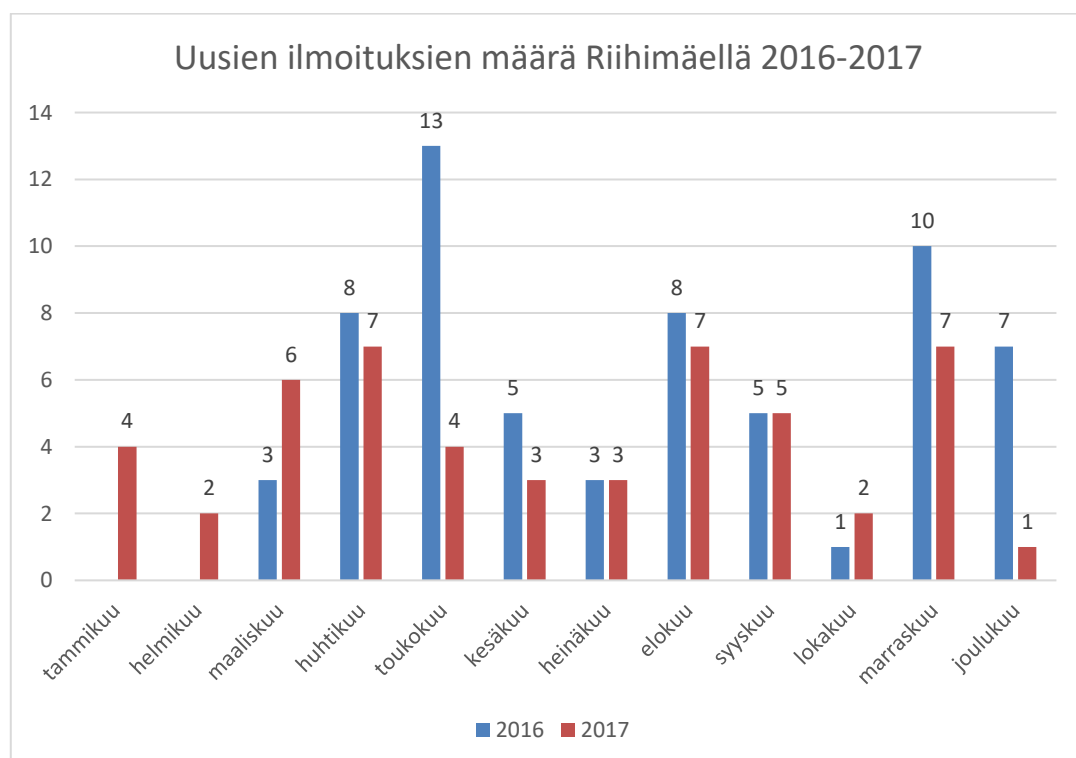
Riihimäellä Tajua mut! –toimintamalli alkoi hankkeena huhtikuussa 2016 ja päättyi kesäkuussa 2017. Tajua mut! -toimintamalli jatkuu Riihimäellä nuorisopalveluiden alaisuudessa, joka vastaa myös toiminnassa mukana olevien työntekijöiden kouluttamisesta sekä uusien koulutettavien ammattiryhmien hankkimisesta. Etsivät nuorisotyöntekijät kouluttavat kouluttajia eri ammattiryhmistä, joiden vastuulla on muun henkilöstön kouluttaminen omassa työyhteisössään. (Hyvönen 2018.) Riihimäellä yhteydenotot ja ilmoitukset ovat koskeneet nuorten työllisyystilanteita sekä asumiseen, opiskeluun, vapaa-aikaan ja kaverisuhteisiin liittyviä asioita. (Saloranta 2016.)

Taulukko 1. Ikäjakauma Tajua mut! -toimintamallissa Riihimäellä 2016-2017. (Tajua mut! -toimintamallin tilastot, Riihimäki)

Riihimäellä toimintamallissa mukana olleet nuoret ovat iältään 13-28-vuotiaita. Eniten ilmoituksia on tullut 18-21-vuotiaista nuorista. Suurin ikäryhmä liputetuista nuorista on 19-vuotiaita.

Taulukko 2. Tajua mut! -toimintamallin uusien ilmoitusten määrä Riihimäellä 2016-2017. (Tajua mut! -toimintamallin tilastot, Riihimäki)

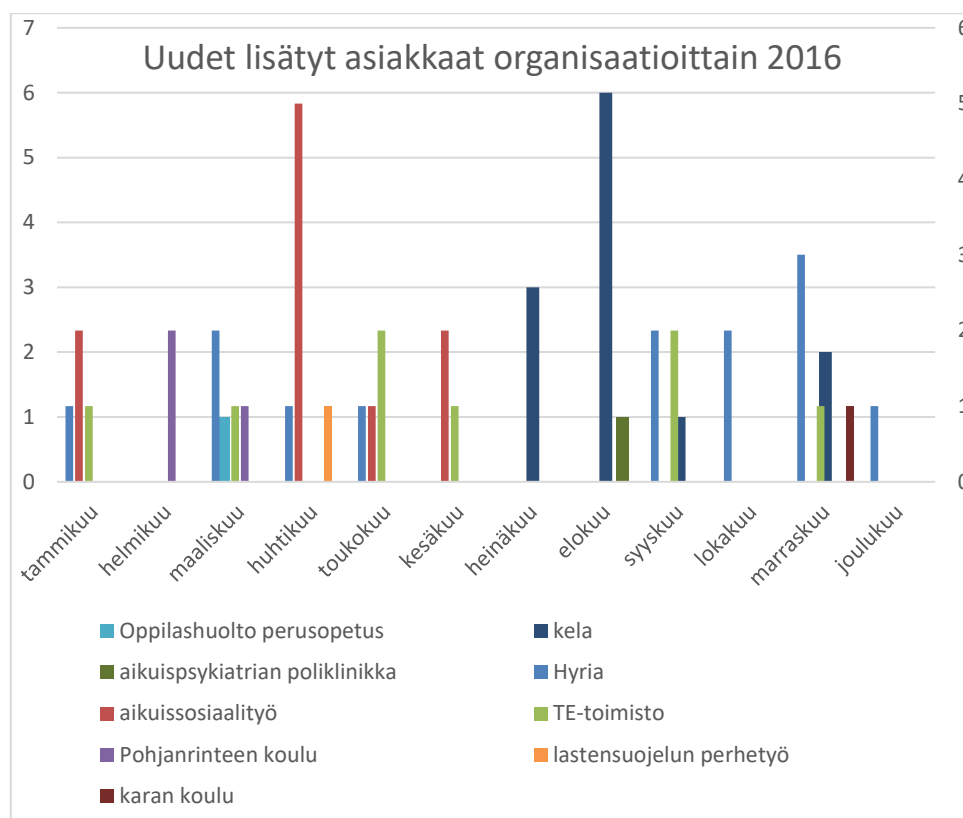

Ajalla 1.4.2016-8.2.2017 ilmoituksia oli Riihimäellä tullut Tajua mut! -toimintamallin kautta yhteensä 73:sta nuoresta. Vuoden 2017 loppuun mennessä toimintamallin alusta lähtien nuoria oli ilmoitettu yhteensä 109. Ilmoituksia tietojärjestelmään on tullut hankkeen lopettamisen jälkeen vähemmän. Toimintamalli on juurrutettu osaksi Riihimäen nuorisopalvelujen etsivää nuorisotyötä. Siitä ei ole olemassa tietoa, kuinka monelle nuorelle yhteensä toimintamallia on tarjottu. Kieläytyneistä ei ole kerätty tilastollista tietoa. (Hyvönen 2018.)

Eniten ilmoituksia (Taulukko 2) nuorista tuli toukokuussa 2016 sekä marraskuussa 2016. Saloranta (2017) kertoi ammattilaisten kouluttamisen Tajua mut! -toimintamallin käyttöön osuvan juuri niille kuukausille, jolloin ilmoituksia tuli eniten. Tämä voisi selittää ilmoitusten määrää.

Vuonna 2017 ilmoituksia tehtiin huhti-, elo- sekä marraskuussa kussakin seitsemästä nuoresta.

Taulukko 3. Uudet lisätyt asiakkaat organisaatioittain Riihimäellä vuonna 2016 (Tajua mut! -hanke, Riihimäki 2017.)

Riihimäellä eniten ilmoituksia vuonna 2016 Tajua mut! -toimintamallin kautta olivat tehneet aikuissosiaalityö sekä ammattioppilaitos Hyria opettajat ja oppilashuoltoryhmä. Jälkimmäiset ovat taulukossa yhdistettynä samaksi ilmoittajaksi.

Taulukko 4. Uudet lisätyt asiakkaat organisaatioittain Riihimäellä vuonna 2017 (Tajua mut! -tilastot, Riihimäki)

5 AIKAISEMPIA TUTKIMUKSIA AIHEESTA

Otimme selvää Hollannista, olisiko siellä ollut saatavilla tutkimusmateriaalia ”verwijsindex” –toimintamalliin liittyen. Englanninkielistä tutkimusaineistoa ei kuitenkaan löytynyt siitä huolimatta, että otimme yhteyttä suoraan hollantilaisiin toimijoihin. Kielitaitomme ei riittänyt hollannin kielisten aineistojen läpi käymiseen ja englanniksi tutkimuksia ei ollut tehty. Suomessa oli tehty kaksi opinnäytetyötä Tajua mut! -toimintamalliin liittyen. Lisäksi löytyi Suomen itsenäisyyden juhlarahaston (Sitra) tekemiä selvityksiä Tajua mut! -toimintamallista Mikkelissä, Keravalla ja Espoossa. Hyödynsimme sekä opinnäytetöitä että Sitran tekemiä selvityksiä omassa tutkimuksessamme.

Tajua mut- toimintamallista oli julkaistu vuonna 2016 yksi järjestö- ja nuorisotyön ylemmän ammattikorkeakoulun opinnäytetyö. Ranta-Aho oli tutkinut opinnäytetyössään nuorten kokemuksia Tajua mut! -toimintamallista Keravalla. Tutkimus toteutettiin laadullisesti. Ranta-aho oli käyttänyt tutkimuksessaan Nuorisotutkimusseuran vuonna 2015 keräämää aineistoa sekä toisena aineistonaan kuuden nuoren teemahaastatteluja, jotka Ranta-aho toteutti vuonna 2016. Ranta-Ahon tutkimuksessa keskeiseksi osaksi nousivat esille moniammatillisen verkostopalaverin hyödyt. Tutki-

mukseen osallistuneiden nuorten kokemukset Tajua mut! -toimintamallista olivat positiivisia. Nuoret kokivat saaneensa toimintamallin kautta apua ja muutosta elämäntilanteisiinsa. (Ranta-aho 2016, 30, 32-34, 39, 55.)

Toinen opinnäytetöistä, jota hyödynsimme omassa tutkimuksessamme, oli nimeltään Varhaista tukea nuorille Tajua mut! -toimintamallin avulla. Opinnäytetyö oli Salosen vuonna 2017 tekemä ja ammattikorkeakoulu ta-soinen. Aiheensa puolesta opinnäytetyö osoittautui tärkeäksi oman tutkimuksemme kannalta. Salonen (2017, 2, 18) oli tutkimuksessaan selvittänyt Tajua mut! -toimintamalliin koulutettujen työntekijöiden kokemuksia Riihimäellä. Tutkimuksessa selvitettiin myös ammattilaisten kokemuksia Tajua mut! -toimintamallin tarpeellisuudesta ja hyödyistä. Tutkimus toteutettiin osittain sekä määrällisenä että laadullisena. Tutkimusaineiston kysely oli lähetetty kaikille Tajua mut! -toimintamallin koulutuksen käyneille viranomaisille Riihimäellä, joka kattoi yhteensä 296 henkilöä. Kyselyihin vastasi yhteensä 61 henkilöä.

Salosen (2017, 24-25, 28-29) tutkimuksesta selvisi, että toimintamalli nähtiin tarpeellisenä nuorten vapaa-aikana ja harrastusten parissa toimivien tahojen parissa. Tutkimuksesta tuli ilmi, että Tajua mut! -toimintamallia oli käyttänyt vain neljäsosa koulutuksen käyneistä vastaajista. Yhtenä syynä vastaajat kertoivat, että halusivat auttaa nuoria muilla keinoilla. Osa tutkimukseen osallistuneista myönsi käyttäneensä toimintamallia vasta silloin, kun lapsesta tai nuoresta noussut huoli oli jo suuri. Työntekijät jotka vastasivat kyselyyn, olivat sitä mieltä, että nuorilla itsellään tulisi olla mahdollisuus pyytää apua sähköisesti Tajua mut! -toimintamallin kautta.

Junttila-Vitikka (2015, 11, 20, 33) oli tehnyt selvityksen Mikkelin Tajua mut! -toimintamallista. Selvityksen aineistona oli viisi nuoren haastattelua, ostoskeskuksessa kerätyt nuorten kommentit, sekä yhden nuoren välittämä tarina päihdeohjaajan kautta. Aineistona oli myös viiden nuoren huoltajan sekä kahdeksan viranomaisen haastattelut. Tutkimuksessa haluttiin saada selville toimintamallin vahvuuksia ja kehittämiskohteita. Mikkelissä Tajua mut! -toimintamallin eduksi nuoret kokivat sen, että heillä oli mahdollisuus vaikuttaa, ketkä kutsuttiin mukaan moniammatilliseen yhteistyöhön. Tuloksissa korostui myös ammattilaisen sitoutuminen työhönsä merkityksellisenä osana luottamuksen rakentumista.

Hellström (2015, 4, 16-17) oli toteuttanut tutkivalla otteella selvityksen Espoon Tajua mut! -toimintamallista. Aineistoa oli kerätty etnografis-interventiivisellä tutkimusmenetelmällä. Aineisto oli koottu työntekijöiltä, jotka kuuluivat kahteen eri liputusketjuun. Aineistoa tutkittiin laadullisin menetelmin. Aineistossa oli kuusi haastatteluteemaa. Haastatteluja oli yhteensä 18 ja haastatteluihin osallistuneita yhteensä 22, sillä neljä haastattelua oli toteutettu parihaastatteluina. Tutkimuksessa oli tavoitteena löytää Espoossa toteutuneen Tajua mut! -toimintamallin solmukohtia, sekä koota liputusjärjestelmän käyttäjien kehitysideoita.

Hästbackan (2016, 8-9, 14) selvitys Keravan Tajua mut! -toimintamallista koski sen toimivuutta, tarpeellisuutta, mielekkyyttä sekä kehittämiskohteita. Selvitys oli laadullinen tutkimus, joka keskittyi selvittämään toiminnan hyötyjä nuorille ja tuomaan esille Tajua mut! -toimintamallin käyttöönottoon liittyviä haasteita ja onnistumisia. Aineisto oli kerätty yksilöhaastatteluilla, joissa osallistujina olivat kuusi nuorta, iältään 18-28-vuotiaita. Lisäksi tutkimukseen osallistui kaksi nuoren vanhempaa ja kaksi viranomaista. Yksilöhaastattelujen jälkeen projektityöryhmälle oli järjestetty kaksi arvioivaa ryhmähaastattelua. Keravalla nuoren näkökulmasta merkitykselliseksi nousivat esimerkiksi, kuka liputti, liputuksen syy, kuka toimi yhteydenottajana ja millä tavalla tukea tarjottiin.

6 TUTKIMUKSEN TAVOITE, TARKOITUS JA TUTKIMUSTEHTÄVÄT

Tämän tutkimuksen tarkoituksena on selvittää, millaisia kokemuksia nuorilla on Tajua mut! -toimintamallista ja sen toimintakäytännöistä Riihimäellä.

Tutkimuksen tavoitteena on kuvata Tajua mut! -toimintamallia nuorten näkökulmasta.

Tutkimustehtävät ovat:

1. Millaisia kokemuksia Nuorilla on Tajua mut! - toimintamallista?
2. Millaisia kokemuksia nuorilla on Tajua mut! –toimintamallin toimintakäytännöistä?
3. Millaisia kokemuksia nuorilla on Tajua mut! -toimintamallin kautta saamastaan avusta?

7 TUTKIMUKSEN METODOLOGINEN LÄHESTYMISTAPA JA TUTKIMUSMENETELMÄT

Tässä tutkimuksessa on tutkittu nuorten kokemuksia Tajua mut! -toimintamallista Riihimäellä. Tutkimus on laadullinen, jossa on käytetty fenomenologis- hermeneuttista lähestymistapaa. Fenomenologis-hermeneuttisen lähestymistavan mukaisesti tutkimuksen keskiössä ovat haastateltavien omat kokemukset ja niiden tarkastelu. Haastateltavien kokemusten pohjalta muodostetaan ymmärrys tutkittavana olevasta ilmiöstä. Aineisto on

kerätty yksilöhaastattelujen avulla, avointa haastattelumenetelmää käyttäen. Aineiston analyysimenetelmä on induktiivinen eli aineistolähtöinen.

7.1 Laadullinen tutkimus

Tämä tutkimus on laadullinen. Laadullisen tutkimuksen käyttö on perusteltua, kun pyritään selvittämään, mistä jossakin ilmiössä on kyse. (Kananen 2014, 18-19). Laadullisessa tutkimuksessa ihmisen elämänpiiri ja niihin liittyvät merkitykset ovat keskiössä (Kylmä & Juvakka 2007, 16; Ronkainen, Pehkonen, Lindblom-Ylänne & Paavilainen 2011, 81). Laadullisen tutkimuksen avulla pyritään selvittämään totuus ja jäsentämään todellisuutta hallittavaan muotoon. Aineistoa voidaan kerätä esimerkiksi haastattelemalla. (Kylmä & Juvakka. 2007, 16-17.)

Tässä tutkimuksessa on kyse haastateltavan subjektiivisuudesta ja hänen kokemuksensa huomioimisesta. Laadullisen tutkimussuuntauksen mukaan ihmistä korostetaan erityisesti oman elämänsä kokijana, havainnoijana ja toimijana. Ihmisen tekemät havainnot, kokemukset ja toiminnat saavat oman sävynsä suhteessa aikaan, paikkaan ja tilanteisiin. (Ronkainen ym. 2011, 82.)

Laadullisen tutkimuksen työtavoissa tutkijan rooli toimijana ja valintojen tekijänä korostuu. Laadullisen tutkimuksen tutkimuskäytännöt ovat usein joustavia ja tutkimustehtävät väljiä, sillä tutkimusongelmien vakiintumisen tutkimusprosessin aikana ajatellaan viittaavan jo tutkimustuloksiin. Tästä näkökulmasta ajateltuna laadullisuus asettaa tutkimusprosessin keskeiseen asemaan. Laadullisen tutkimuksen analyysimenetelmissä ei voida erottaa tarkkoja vaiheita. (Ronkainen ym. 2011, 82.)

Tulkinnallisuus korostuu laadullisessa tutkimuksessa, joka on seuraus merkityskeskeisyydestä ja kokemuksellisuudesta. Tutkimusaineistoa yritetään tulkita ja ymmärtää. Tutkimustulosten tiedostetaan olevan tulkintaa, joka pohjautuu aina jo useaan kertaan tulkittuun. Tässä tutkimuksessa aineistona oli tekstiksi purettu haastattelumateriaali, joka oli monitulkintaista. Analyysivaiheen eteneminen ja johtopäätösten teko edellyttivät aina jonkinlaista tulkintaa, jonka varaan rakennettiin seuraavat valinnat. Tulkinnat muodostivat ketjuja, joissa edellisen tulkinnan avulla pystyttiin perustelemaan seuraava. Tutkimuksen analyysimenetelmänä on käytetty aineistolähtöistä sisällönanalyysiä. (Ronkainen ym. 2011, 83, 100.)

7.2 Fenomenologis-hermeneuttinen lähestymistapa

Tätä tutkimusta lähestytään fenomenologisen näkökulman kautta, joka tarkoittaa ihmisten kokemusten, eli merkityssuhteiden tutkimista. Tutkittaessa kokemuksia, on tärkeää ymmärtää millaisia todellisuuksia ihmisten elämäntilanteet voivat pitää sisällään. (Laine 2010, 29; Perttula 2005, 115-117.) Purjo tuo esiin väitöskirjassaan Rauhalan ajatuksen Holistisesta ihmiskäsityksestä, joka vahvasti liittyy eksistentiaaliseen-fenomenologiseen lähestymistapaan. Tarkoitus on kuvata ihmistä kokonaisuutena, jonka perusmuotoina ovat kehollisuus, tajunnallisuus sekä situationaalisuus. Holistisuus tarkoittaa ihmisen eheyttä, jakamatonta kokonaisuutta sekä koskemattomuutta. (Purjo 2010, 144.)

Fenomenologia tulee kreikan kielestä ja sanasta phainein. Suomennettuna se tarkoittaa tulla näkyviin, näyttäytyä ja ilmestyä. Fenomenologiassa ollaan kiinnostuneita havaitsemisesta ja tietoisuuden olemuksesta. Fenomenologian perustajana pidetään Edmund Husserlia. Husserlille piti tärkeänä ihmisen tietoisuuden luonnetta ja intentionaalisuutta. Ihmisen ulkoista maailmaa tulisi tutkia puhtaasti empiiristen faktojen kokoelmana. Husserlin tieteen tarkoituksena oli tutkia, miten ihminen antaa tietoisuudelleen merkityksen ulottuvuuksia ja käsitteellisiä rakenteita, joiden avulla hän jäsentää omia kokemuksiaan. (Lukkarinen 2001, 117-118.)

Husserlin oppilas Martin Heidegger toi fenomenologian rinnalle käsitteen hermeneutiikka. Hermeneutiikassa ihminen nähdään kokonaisuutena, joka on osa oman elämänsä elämäntilannetta ja situtaatiota. Ihmisen kokemukset liittyvät jokapäiväiseen elämään, jossa yhdistyvät kokemus, historia ja sosiaalinen konteksti. (Lukkarinen 2001, 119.) Fenomenologis-hermeneuttisen metodin lähtökohtana on ihmiskäsitys tutkittavasta ihmisestä sekä tiedonvälitys, miten tutkittavasta kohteesta voidaan saada tietoa ja millaista tieto on luonteeltaan. Keskeistä fenomenologisessa ja hermeneuttisessa ihmiskäsityksessä ovat tutkimuksen kannalta kokemus, merkitys ja yhteisöllisyys. (Laine 2010, 28; Purjo 2010, 112; Tuomi & Sarajärvi 2009, 34.)

Fenomenologian pyrkimys on tarttua pysyvien kokemusten rakenteisiin eli ihmisen kokemukseen siitä, mitä hän kokee juuri nyt. Fenomenologia on kiinnostunut eri ilmiöiden rakenteesta ja mahdollisuuksista. (Hoffding & Martiny 2015, 543.) Fenomenologiassa tutkimuskohteena on ihmisen suhde omaan elämäntodellisuuteensa. Kokemus muotoutuu vuorovaikutuksessa tämän todellisuuden kanssa. Kokemuksellisuutta pidetään ihmisen maailmansuhteen perusmuotona. Fenomenologit puhuvat myös intentionaalisuudesta, joka tarkoittaa sitä, että kaikella on jokin merkitys ihmiselle ja ihmisten toiminta on suurelta osin tarkoituspäistä. Kokemus muodostuu merkitysten pohjalta. Fenomenologisessa tutkimuksessa juuri merkitykset ovat tutkimuksen kohteena. Fenomenologiassa ajatellaan ihmisen olevan myös lähtökohdiltaan yhteisöllinen. Tällä tarkoitetaan sitä,

että merkitykset ovat lähtöisin yhteisöstä, johon yksilö kasvaa ja on kasvatettu. Näin ollen merkitykset ovat kulttuurisidonnaisia. Ajatellaan, että yksilön kokemuksen tutkimuksella paljastetaan myös jotakin yleistä. (Laine 2010, 29-30; Tuomi & Sarajärvi 2009, 34.)

Olemme työskennelleet pitkään lasten ja nuorten parissa. Näin ollen työkokemuksemme ja arvomaailmamme antoi kiinnostuksellemme pohjan tutkia opinnäytetyössämme nuorten kokemuksia heidän omasta näkökulmastaan. Kokemuksemme nuorten parissa auttoi meitä ymmärtämään nuorten kieltä ja maailmaa. Näemme nuoren tuntevana ja kykenevänä jakamaan omia kokemuksiaan. Haluamme arvostaa nuoria ja tuoda esille heidän omat kokemuksensa Tajua mut! -toimintamallista. Fenomenologiassa tutkimuksessa ymmärsimme oman historiamme ja työkokemuksemme vaikuttavan positiivisesti nuorten kohtaamiseen.

Tässä tutkimuksessa ollaan kiinnostuneita siitä, millaisia kokemuksia nuorilla on Tajua mut! -toimintamallista. Eli toisin sanoen, millaisia merkityksiä Tajua mut! -toimintamallilla on nuorten elämässä. Toisaalta jokaisen ihmisen yksilöllisellä erilaisuudella on merkitystä. Laineen (2010, 30-31) mukaan Gadmarin hermeneutiikassa ei pyritä perinteisesti yksittäistapauksista yleistämällä löytämään yleisiä säännönmukaisuuksia ja etenemään induktiivisesti yksittäistapauksista yleiseen. Hermeneutiikka tarkoittaa yleisellä tasolla teoriaa ymmärtämisestä ja tulkinnasta, jossa tulkinnalle etsitään mahdollisia sääntöjä. Näiden sääntöjen avulla voisimme puhua tulkinnoista, jotka ovat joko vääriä tai oikeampia.

Hermeneuttinen ulottuvuus fenomenologisessa tutkimuksessa on lähtöisin tulkinnan tarpeesta (Laine 2010, 31; Tuomi & Sarajärvi 2009, 35). Useimmiten aineistonkeruumenetelmänä käytetään haastattelua, jolloin haastateltava pukee kokemuksensa sanoiksi ja tutkija pyrkii löytämään mahdollisimman oikeanlaisen tulkinnan haastatellun käyttämistä ilmaisuista. Hermeneuttisen tutkimuksen kohteena on ihmisten välinen kommunikaatio. Tulkinnan kohteena taas ovat ihmisen ilmaisut, kuten Laineen (2010) mukaan Wilhelm Dilthey on määritellyt. Hermeneutiikassa huomioidaan kielellisten ilmaisujen lisäksi myös kaikki keholliset ilmaisut. Ilmaisujen ymmärtäminen on yhteisöllisen elämän perusilmiö. (Laine 2010, 31.)

Fenomenologisen sekä hermeneuttisen tutkimuksen rakenteesta voidaan erottaa kaksi tasoa. Ensinnäkin puhutaan perustasosta, joka muodostuu tutkittavan koetusta elämästä sisältäen esiyymmärryksen. Esiyymmärryksellä tarkoitetaan luontaista ymmärrystä, jonka varassa toimimme arkielämässämme. Itse tutkimus tapahtuu toisella tasolla, joka on kohdistettu ensimmäiseen tasoon. (Laine 2010, 32; Tuomi & Sarajärvi 2009, 35.) Ensimmäisellä tasolla haastateltava kuvaa omia kokemuksiaan ja sitä, millainen ymmärrys niihin liittyy. Tämän jälkeen tutkija pyrkii toisella tasolla ensimmäisen tason merkityksien reflektointiin ja käsitteellistämiseen. Merkitysten tutkimisessa olennaista on, että kohde ei ole ulkoinen tai vieras tutkijan merkitysmaailmalle. Merkitykset ovat tutkijalle jo jollain

tavalla tuttuja, johtuen samanlaisesta kulttuuripiiristä, jossa tutkija ja haastateltava elävät. Merkitysten ymmärtämisessä lähtökohtana on se, että tulkitsijalla ja tulkittavalla on jotain yhteistä ja tuttua. Se antaa mahdollisuuden ymmärtää ja tulkita toisten kokemuksia ja ilmaisuja. (Laine 2010, 32-33.)

Tutkimusprosessiin kuuluu olennaisesti kriittinen ja reflektiivinen vaihe, jolloin tutkijan on kyseenalaistettava tulkintojaan ja asetettava ne koetukselle. Reflektiivisyydellä tutkija pyrkii tiedostamaan mahdollisimman pitkälle omat tutkimukseen liittyvät lähtökohtansa. Esimerkiksi oman ihmiskäsityksensä ja ennakkoluulojensa tunnistaminen antaa paremmat mahdollisuudet tarkkailla niiden mahdollista vaikutusta tulkintoihin. Jotta tutkimus voisi saavuttaa yleisempää pätevyyttä, on tutkijan päästävä irti ainakin osittain omista ennakkoluuloistaan ja pinttyneistä tavoistaan ymmärtää toisia. Erityisen merkittävää on myös tiedostaa teoreettiset mallit, jotka selittävät ennakoita tutkimuskohdetta. Fenomenologisessa tutkimuksessa näitä niin sanottuja teoreettisia viitekehyksiä ei aseteta ohjaamaan tutkimusta. Enemminkin hyväksyttävänä on joitakin tutkimuskohdetta koskevia teoreettisia lähtökohtia, kuten ihmiskäsitys. Tutkijan on otettava etäisyyttä aiempiin aihetta koskeviin tutkimustuloksiin tehdessään omia tulkintojaan tutkimusaineistosta. Vasta lopuksi tutkija ottaa aiemmat teoriat ja tutkimukset keskustelemaan saaduista tuloksista. (Laine 2010, 34-36.)

Hermeneutiikassa puhutaan hermeneuttisesta kehästä, jossa avainkäsitteinä ovat ymmärtäminen, tulkinta ja esiymmärrys (Lukkarinen 2001, 119; Tuomi & Sarajärvi 2009, 35). Hermeneuttisella kehällä tarkoitetaan myös ”tutkimuksellista dialogia tutkimusaineiston kanssa”. Kyseessä on eräänlainen vuoropuhelu haastatteluaineiston kanssa, jonka tavoitteena on ymmärtää toisen elämismaailmaa. Dialogi tuottaa tarvittavan tiedon. Tarkoituksena on tutkijan ymmärryksen korjautuminen ja syventyminen sekä minäkeskeisyydestä vapautuminen. Tämä on kuitenkin suhteellista. (Laine 2010, 36-37.)

Hermeneuttinen kehä etenee tutkijan alussa, haastattelun yhteydessä, tekemistä välittömistä tulkinnoista etäisyyden ottamiseen omiin tulkintoihinsa. Tämä tapahtuu kriittisen ja reflektiivisen asenteen kautta. Tämän jälkeen palataan tarkastelemaan aineistoa ja pyritään näkemään uudesta näkökulmasta ilmaisujen tarkoitukset. Näin tutkija voi nähdä asioita, joita ei alussa huomannut tai piti niitä epäolennaisina. Uuden tulkinnan myötä tutkija muodostaa tulkintaehdotuksen, jota koettelee menemällä yhä uudelleen aineiston pariin. Tavoitteena on mahdollisimman todennäköisin ja uskottavin tulkinta haastateltavan ilmaisuista. (Laine 2010, 36-37.) Hermeneuttisessa kehässä tulkintaprosessilla ei ole absoluuttista päätepistettä. Tulkinnat säilyttävät aina tietyn väliaikaisuuden luonteen, vaikka tutkijan saama tieto tutkimuskohteesta syveneekin kaiken aikaa. (Purjo 2010, 71.)

7.3 Avoin haastattelu tiedonkeruumenetelmänä

Fenomenologisen lähestymistavan mukaan avoin haastattelu on tämän tutkimuksen kannalta soveltuva tiedonkeruumenetelmä. Toinen tärkeä haastattelumenetelmän valintaan vaikuttava seikka oli se, että aihetta oli tutkittu niukalti. Avoimella haastattelulla pyritään takaamaan, ettei etukäteen rajattaisi oleellisia asioita tutkimuksen ulkopuolelle. (Kylmä & Juvakka 2012, 76.) Oleellista on, että haastattelussa esitetyt kysymykset ovat avoimia ja ohjaavat vastauksia mahdollisimman vähän. Jossain määrin kysymykset kuitenkin rajaavat ja ohjaavat haastateltavaa. Fenomenologisessa haastattelussa haastateltavalle annetaan tilaa mahdollisimman paljon. Haastattelu on luonnollinen, keskustelunomainen tapahtuma. (Laine 2012, 37.)

Fenomenologisessa tutkimuksessa haastattelijat nähdään itsenäisinä oppijoina, jotka toimivat vuorovaikutuksessa haastateltavan kanssa. Haastattelutilanteessa on läsnä molempien osapuolten kokemus. Haastatteliijoilla on käsitys siitä, mitä he haluavat tietää asiasta ja siten osallistuvat aktiivisesti haastatteluun. Haastattelutilanteessa saadaan lisätietoa ihmisen kehosta, ilmeistä ja äänen voimakkuudesta. Haastattelutilanne on vuorovaikutteinen, joka johtaa hiljaiseen tietämysprosessiin. (Hoffding & Martiny 2016, 541-542.)

Avoimessa haastattelussa keskustelu etenee haastateltavan ehdoilla ja teema-alueet muodostuvat haastattelun aikana. Haastatteliija voi kuitenkin ohjata haastateltavaa kuvaamaan niitä kokemuksia, jotka oleellisesti liittyvät tutkimuksen kiinnostuksen kohteeseen. (Lehtomaa 2005, 170.) Tilanteen ja haastateltavan ehdoilla eteneminen vaativat haastattelijalta tilanneherkkyyttä. Myös haastateltavan rooli on aktiivinen oman tarinansa ja kertomuksensa luomisessa. (Kylmä & Juvakka. 2012, 79.) Haastattelu voidaan tarvittaessa jakaa useampaan tapaamiseen (Lehtomaa 2005, 171).

Haastattelun kysymykset pyrittiin laatimaan siten, että ne vaativat mahdollisimman vähän lisäohjausta ja vastaukset olisivat kuvailevia, ennemminkin kertomuksenomaisia. Kysymykset olivat konkreettisia ja kokemukselliseen kuvailemiseen kannustavia. Kokemuksista ja käsityksistä puhuminen eroavat toisistaan. Käsitykset eivät välttämättä ole omakohtaisia kokemuksia, vaan voivat kertoa esimerkiksi yhteisön ajattelutavoista. Haastateltava saattaa helposti vastata käsitysten ja mielipiteiden tasolla, jos kysymys on yleisellä ja käsitteellisellä kielellä esitetty. Puhuttaessa mahdollisimman konkreettisesti sekä kysymyksen että vastauskertomuksen kieli saavuttavat parhaiten kokemuksen. (Laine 2010, 37-39.)

Koimme avoimen haastattelun haasteellisena tutkimusmenetelmänä. Kysymysten asettelu siten, etteivät ne johdatelleet vastauksia oli tarkkaan mietittävä ja tämä aiheutti välillä taukoja haastattelun aikana. Haastatte-

lutilanteessa onnistuimme suhteellisen hyvin pitämään haastattelun kysymykset avoimina. Alla on kuvattu haastattelun avoin kysymys sekä apukysymykset, joiden pohjalta haastattelu rakentui. Haastattelut etenivät eri tavoin. Osa haastatteluun osallistuneista nuorista oli hiljaisia, eikä oma-aloitteista kerrontaa muodostunut. Esitimme joissakin haastatteluissa enemmän lisäkysymyksiä ja tarkentavia kysymyksiä kuin toisissa.

Haastattelun avoin kysymys:

Kuvaile millaisia kokemuksia sinulla on Tajua mut! –toimintamallista ja sen toimintakäytännöistä.

Haastattelun apukysymykset:

1. Kuvaile millaista tietoa sait Tajua mut! -toimintamallista.
2. Kuvaile millaisia kokemuksia sinulla on siitä, kun Tajua mut! -toimintamallissa mukana oleva työntekijä otti huolen puheeksi kanssasi.
3. Kuvaile millaisia päätöksiä olet tehnyt omiin asioihisi liittyen Tajua mut! -toimintamallissa.
4. Kuvaile millaista tukea tai apua olet saanut Tajua mut! -toimintamallin kautta.
5. Kuvaile millaisia kokemuksia sinulla on Tajua mut! -toimintamallin kautta saadun tuen tai avun merkityksestä elämäntilanteessasi.
6. Kuvaile millaisia toiveita sinulla on kokemuksesi perusteella Tajua mut! – toimintamallille ja/tai työntekijöille.

Tässä tutkimuksessa tiedon saannilla tarkoitetaan sitä, millaista tietoa haastateltavat olivat saaneet Tajua mut! -toimintamallista ennestään sekä millaista tietoa he saivat ilmoituksen tietojärjestelmään tehneeltä työntekijältä ja etsivältä nuorisotyöntekijältä.

7.4 Osallistujien valinta

Fenomenologisen tutkimuksen lähtökohtana on, että osallistujiksi valitaan sellaisia ihmisiä, joilla on henkilökohtaisia kokemuksia tutkittavasta ilmiöstä (Lehtomaa 2005, 167). Soveltuva tapa kerätä tietoa nuorten kokemuksista Tajua mut! -toimintamalliin liittyen oli kysyä sitä heiltä itseltään (Eskola & Vastamäki 2015, 27; Tuomi & Sarajärvi 2009, 72). Laadullisen tutkimuksen yhteydessä voidaan puhua harkinnan varaisesta näytteestä. Harkinnan varainen näyte on perusteltu esimerkiksi silloin, kun pyritään ymmärtämään syvällisemmin jotakin tiettyä ilmiötä ja keräämään siitä tietoa.

Tutkimuksen haastateltavien valinta perustui harkinnan varaiseen näytteeseen eli nuoriin, jotka olivat olleet mukana Tajua mut! -toimintamallissa. (Hirsjärvi & Hurme 2010, 58-60.)

Tutkimuksen tarkoitus määrittelee haastateltavien määrän. Merkittävää tietoa voidaan saada muutamaa henkilöä haastatteleamalla (Hirsjärvi & Hurme 2010, 59.) Tutkimuksen aineisto haluttiin pitää melko pienenä, joka tarkoitti yhteensä neljää haastateltavaa, joilla oli omakohtaista kokemusta Tajua mut! -toimintamallista. Muutoin tutkimusprosessista, erityisesti aineiston analysoinnista, oleellisen löytämisestä ja tulkintojen tekemisestä olisi tullut liian vaikeasti hallittavaa. (Kylmä & Juvakka 2012, 59; Ronkainen ym. 2011, 83.)

Neljän nuoren haastattelut nähtiin riittäväksi määräksi aineistoa, sillä aineisto antoi vastaukset tutkimustehtäviin ja samat teemat toistuivat haastatteluissa (Ronkainen ym. 2011, 117). Käytännössä aineiston riittävyys todettiin siten, että neljän haastattelun aineisto kerättiin ensin, jota sitten analysoitiin. Analyysistä saadun tuloksen perusteella päätettiin, ettei tarvetta lisäosallistujille ole. (Kylmä & Juvakka 2012, 59.)

Halusimme kuitenkin saadun aineiston perusteella haastatella kahta nuorta uudelleen päästäksemme syvemmälle keskusteluissa. Ensimmäisen kerran haastattelut olivat jääneet pintapuolisiksi, sillä kaikkia haastattelun osapuolia saattoi jännittää uusi tilanne. Toinen uusintahaastatteluista toteutui. Toisen nuoren kohdalla jälkimmäinen haastattelu epäonnistui, koska haastateltava ei saapunut paikalle useista yrityksistä huolimatta. Näin ollen emme päässeet haastattelemaan häntä uudelleen. Toteutuneesta uudesta haastattelusta ei ilmennyt enää mitään uutta suhteessa tutkimustehtäviin, vaan aineisto kylläntyi (Eskola ym. 2015, 41). Saimme kuitenkin lisävahvistusta ja syvyyttä aiemmin esiin tulleille merkityksille.

Tutkimuksesta laadittiin tiedote osallistujien tavoittamiseksi. (Liite 1) Tajua mut! -toimintamallissa työskentelevä etsivä nuorisotyöntekijä jakoi tiedotteen mahdollisille osallistujille. Tiedote liitettiin osaksi tutkimussuunnitelmaa. (Kylmä & Juvakka. 2012, 59.) Olemme pitkään työskennelleet ja työskentelemme tällä hetkellä molemmat nuorten parissa. Kokemuksemme perusteella totesimme, että ilman etsivän nuorisotyöntekijän apua olisi ollut vaikeaa tavoittaa nuoria haastattelua varten. Monikaan heistä ei olisi saattanut motivoitua osallistumaan haastatteluun esimerkiksi pelkän kirjallisen kutsun perusteella. Etsivä nuorisotyöntekijä tunsu nuoret ja osasi motivoida heitä haastatteluun osallistumisessa.

Osallistuneiden motivaation lähteenä oli toiminut esimerkiksi nuorten halu kertoa omista kokemuksistaan. Jotkut haastatelluista nuorista myös ajattelivat, että omien kokemusten kertominen saattaa hyödyttää muita samanlaisessa tilanteessa olevia nuoria. (Eskola ym. 2015, 28-29.) Haastatteluun osallistumisesta nuorille annettiin palkkioksi 15 euron arvoinen Subway -lahjakortti.

7.5 Haastateltavien kuvaus ja haastattelujen toteutus

Tässä tutkimuksessa tiedonantajina olivat 13-19-vuotiaat nuoret, joilla oli omakohtaista kokemusta Tajua mut! -toimintamallista Riihimäellä. Osallistuneiden joukossa oli poikia ja tyttöjä. Yksityisyyden varmistamiseksi emme erittele sukupuolijakaumaa tarkemmin, koska tutkittavien joukko oli suhteellisen pieni. Kaikki haastatteluihin osallistuneet olivat ohjautuneet Tajua mut! -toimintamalliin koulun kautta. Huolen ilmoittajana oli toiminut koulukuraattori, opettaja tai koululla työskentelevä etsivä nuorisotyöntekijä. Osa haastatelluista oli käynyt keskustelua Tajua mut! -toimintamallista myös jonkun toisen koulun henkilökuntaan kuuluvan, kuten terveydenhoitajan tai opettajan kanssa. Kaikki haastatteluun osallistujat oli ilmoitettu Tajua mut! -toimintamalliin yhden kerran ja jokaisella tutkittavalla ilmoituksen tekemisestä oli kulunut aikaa useampi kuukausi.

Haastattelut toteutettiin yksilöhaastatteluina. Haastattelut kestivät noin 45-60 minuuttia, yhteensä ne kestivät noin neljä tuntia. Kaikki haastateltavat antoivat luvan nauhoittaa keskustelut. Ennen haastatteluja tarkistimme, että nauhoitusvälineenä toimineissa puhelimissamme oli riittävästi virtaa. Haastattelutilanteissa puhelimet sijoitettiin keskeiselle paikalle haastateltavan ja haastattelijoiden väliin. Haastattelujen ohella toinen meistä teki muistiinpanoja tutkimuspäiväkirjaan, joita käytimme apuna oleellisten seikkojen huomioimisessa. Analyysivaihetta varten dokumentoimme haastattelut mahdollisimman huolellisesti. (Kylmä & Juvakka 2012, 90-91.)

Haastattelun aikana teimme havaintoja nuorten sanattomasta viestinnästä. Avoimessa haastattelussa havaintojen tekeminen toimii kiinteänä osana menetelmää. Havainnot ohjasivat osittain keskustelun kulkua. (Kylmä & Juvakka. 2012, 94.) Nuorten sanattomat viestit, kuten ilmeet, eleet ja äänen sävyt, vahvistivat käsitystämme merkitysten painoarvosta nuorten elämässä. Esimerkiksi koulukiusaamisesta kertonut nuori liikutui kertoessaan, kuinka oli aiemmin kokenut yksinäisyyttä ja päässyt sitten Tajua mut! -toimintamallin kautta mukaan ryhmätoimintaan. Liikutuksen merkkejä olivat silmien kostuminen ja pään painaminen alas. Toinen nuori taas oli selvästi ilahtunut kertoessaan, kuinka oli saanut Tajua mut! -toimintamallin kautta ”potkua” elämäänsä ja koki katseensa kääntyneen tulevaisuuteen päin. Ilahtumista korostivat iloinen äänensävy, hymy ja kevyt naurahdus. Havaintoja kirjattiin muistiin haastattelujen aikana.

Koimme havainnoinnin hyväksi keinoksi aistia keskustelun aikana vaihtelevia tunnelatauksia. Havaintojen tekeminen vahvisti tulkintojamme tutkimustuloksista. Pyrimme olemaan herkkänä sille, ettemme loukanneet haastateltavaa tai menneet sellaisille aihealueille, joissa nuori koki olonsa epä mukavaksi. Nähdessämme esimerkiksi liikutuksen merkkejä, kerroimme nuorelle, ettei hänen tarvitse puhua mistään sellaisesta asiasta,

joka tuntuu hänestä pahalle tai epämiellyttävälle. Emme kyselleet haastatteluissa arkaluontoisista asioista, mutta jotkut haastateltavista ottivat sellaisia itse esille. Koimme, että näissä tilanteissa olisi ollut epäkohteliasta rajata nuoren esiin tuomat asiat keskustelun ulkopuolelle.

Kiinnitimme haastattelutilojen valintaan erityistä huomiota ja tavoitteena oli toteuttaa haastattelut mahdollisimman häiriöttömässä ja rauhallisessa ympäristössä. Tilan valinta oli osa turvallisen ja luottamuksellisen ilmapiirin luomista. Pidimme tärkeänä, että haastattelupaikka oli osallistujalle miellyttävä ja ennestään tuttu. (Kylmä & Juvakka 2012, 91.) Haastattelupaikoiksi valikoituivat Tajua mut! -hankkeen toimitila ja Nuorisotila Monari, jotka oli varattu etukäteen haastatteluja varten. Tilat olivat nuorille ennestään tuttuja paikkoja.

Haastatellessamme nuoria kiinnitimme huomiota omaan sanattomaan viestintäämme, kuten kielenkäyttöön ja pukeutumiseen. Luonteva olemus ja pukeutuminen ovat nuorten kohtaamisessa oleellista. Pyrimme siihen, että puheemme oli selkeää ja ymmärrettävää yleiskieltä. Vältimme tietoisesti monimutkaisten ja teoreettisten termien käyttämistä. (Kylmä & Juvakka 2012, 91.) Valmistauduimme haastatteluihin rennolla pukeutumisella vähentääksemme tutkijan ja tutkittavan välistä vastakkainasettelua. Haastatteluissa käytimme puhekieltä ja nuorille tuttuja termejä, jotka olemme omaksuneet oman työmme kautta.

Emme halunneet rajata keskustelua pelkästään tutkittavaan aiheeseen, sillä koimme, että nuorille oli tärkeää saada puhua kaikista heille merkityksellisistä asioista luottamuksellisen ilmapiirin saavuttamiseksi. Keskusteluissa nuorten kanssa käytiin läpi niin haaveissa oleva mopon osto kuin isoäidin auttaminen arkisissa askareissa. Emme nähneet aiheen sivuuttamisen häiritsevän tutkimusta, sillä muut aiheet olivat selkeästi rajattavissa tutkimuksen ulkopuolelle aineiston analyysivaiheessa. Haastattelutilanteissa tuli esille myös hyvin henkilökohtaisia asioita, joiden sivuuttaminen olisi ollut eettisesti väärin. Joidenkin haastattelujen yhteydessä keskustelimme nuoren mieltä painavista asioista ja neuvoimme oman työkokemuksemme pohjalta, miten tilanteessa kannattaa edetä.

Nuoria haastatellessa on ymmärrettävä, että länsimaisissa kulttuureissa etäännyminen aikuisten maailmasta on osa nuoruutta. Tästä syystä nuoret saattavat kokea, että heidän asioistaan udellaan. On tärkeää välittää tunnetta siitä, että haastattelussa ollaan todella kiinnostuneita nuoresta ja hänen mielipiteistään. On pyrittävä motivoimaan nuori tutkimuksen ”puolelle”, jotta haastattelu onnistuisi. (Hirsjärvi & Hurme 2010, 132.) Koimme haastattelun aloitusvaiheen erittäin tärkeäksi haastattelun onnistumisen kannalta. Luonteva aloitus auttoi keskustelun avaamisessa ja luottamuksen rakentumisessa haastateltavan kanssa. Aluksi esittelimme itsemme ja kerroimme tutkimuksesta. Tässä vaiheessa varmistimme, että haastateltava osallistuu tutkimukseen vapaaehtoisesti, kävimme läpi suostumuslo-

makkeen ja pyysimme lupaa haastattelun nauhoittamiseen. Ennen haastattelun alkua haastateltavalla oli mahdollisuus kertoa itsestään ja esittää meille kysymyksiä. (Kylmä & Juvakka 2012, 92.)

Haastattelujen aluksi avasimme karkkipussin, josta tarjosimme haastateltavalle karkkia. Karkkipussi asetettiin tämän jälkeen keskeiselle paikalle yhteiseen käyttöön. Karkkien tarjoaminen toimi hyvin ”jään rikkojana”. Haastattelun aikana pyrimme luomaan nuoren kanssa yhteisen kielen, jotta tulimme ymmärretyksi puolin ja toisin. Kaikki nuoret antoivat positiivista palautetta haastattelun jälkeen. Nuoret pitivät tärkeänä muun muassa sitä, että kohtaaminen oli kunnioittava ja olimme kiinnostuneet heistä sekä heidän mielipiteistään. Yksi nuorista kertoi kokevansa olonsa ”julkkiseksi”, koska häntä haluttiin haastatella.

7.6 Induktiivinen sisällönanalyysi

Induktiivista eli aineistolähtöistä sisällönanalyysia ohjaavat ensisijaisesti tutkimuksen tarkoitus ja kysymyksenasettelu, jotka perustuvat ensisijaisesti induktiiviseen päättelyyn. Vastausten hakeminen tutkimuksen tarkoitukseen ja tutkimustehtäviin ovat analyysin lähtökohtana. Kaikkea tietoa ei siis tarvitse analysoida. Laadullisessa tutkimuksessa tutkimustehtävät saattavat tarkentua vielä aineiston keruun ja analyysin aikana. (Kylmä & Juvakka 2012, 113.)

Aineisto purettiin osiin ja sisällöllisesti samankaltaiset osat yhdistettiin. Tätä voidaan kutsua myös konventionaaliseksi sisällönanalyysiksi. Seuraavaksi tapahtui aineiston tiivistäminen kokonaisuudeksi, jonka tarkoituksena oli vastata tutkimuksen tarkoitukseen ja tutkimustehtäviin. Toisin sanoen oleelliseksi muodostui aineiston tiivistyminen ja abstrahoituminen, joka tarkoitti pyrkimystä kuvata analyysin avulla tutkittavaa ilmiötä tiivistysti. (Kylmä & Juvakka 2012, 113.)

7.6.1 Aineiston pelkistäminen

Aineiston analyysi, tulkinta ja johtopäätösten teko ovat tutkimuksen tärkein vaihe. Analyysivaiheessa selviää, millaisia vastauksia tutkimustehtävään on saatu. Lähestyimme kerättyä aineistoa kirjoittamalla sen puhtaaksi sanasta sanaan eli litteroimalla aineiston. (Hirsjärvi ym. 2009, 221-222.) Litterointiin varattiin riittävästi aikaa, noin kaksi kuukautta. Samalla oli mahdollista perehtyä aineiston sisältöön ja tehdä tarpeellisia muistiinpanoja tutkimuspäiväkirjaan. Puhtaaksikirjoitetun aineiston säilyttäminen varmistettiin varmuuskopioilla, jotka tallennettiin molempien tutkijoiden

tietokoneille. Tiedostimme vastuumme aineiston säilyttämisestä ja sitouduimme pitämään tunnistetiedot erillään varsinaisesta aineistosta. (Kylmä & Juvakka 2012, 111.)

Jaoimme litteroitavan aineiston siten, että toinen meistä litteroi kaksi haastattelua ja toinen kolme. Litteroinnissa käytettiin apuna Express Scribe Transcription Software Pro -ohjelmaa, joka mahdollisti muun muassa tallenteen puhenopeuden säätämisen hitaammalle nopeudelle niin, että puheen auki kirjoittaminen oli huomattavasti helpompaa ja sanojen kuuleminen oikein todennäköisempää. Tämä oli merkityksellistä tutkimuksen luotettavuuden kannalta. Haastatteluista kertyi litteroitua aineistoa yhteensä 109 kappaletta A4-kokoista liuskaa riviväliä kaksi käyttäen.

Litteroinnin yhteydessä jokaiselle neljälle nuorelle annettiin numerotunnus ja kaikille viidelle haastattelulle omat värikoodit, joiden avulla pysyimme analyysivaiheessa kärryillä, kenen vastauksesta oli kyse. Vastauksen yhdistäminen oikeaan henkilöön ja haastatteluun helpotti tulkintojen tekemistä. Kumpikin kävimme useaan kertaan litteroidun aineiston läpi ensin omalla tahollamme. Toinen meistä teki löytämistään merkityksistä käsitekarttoja sekä leikkasi aineistosta olennaisia osia liimaten niitä paperiarkeille tutkimustehtäväkohtaisesti. Toinen teki merkinnät erivärisillä yli-viivaustusseilla litteroituun haastatteluaineistoon. Anonymiteetin säilyttämiseksi muokkasimme yhden nuoren lausumat puhekielelle, sillä hän käytti puheessaan murre sanoja, jotka saattoivat olla tunnistettavia. Muutimme myös ryhmään ohjattujen nuorten ryhmän nimen ryhmätoiminnaksi, jotta haastateltavia ei tunnisteta ryhmän nimen perusteella. Haastatteluissa tuli useaan otteeseen esille myös etsivän nuorisotyöntekijän nimi, jonka jätimme niin ikään pois yksityisyyden suojaamiseksi. Tuloksia raportoidessamme puhuimme yleisesti etsivästä nuorisotyöntekijästä.

7.6.2 Aineiston ryhmittely

Seuraavassa vaiheessa tutkimme haastatteluaineistoa yhdessä, jota varten vuokrasimme mökin kahdeksi päiväksi. Mökillä saimme kaikessa rauhassa vertailla löytämiämme merkityksiä. Esitimme tutkimustehtävät aineistolle kysymysmuodossa ja yhteistyössä leikkasimme saksilla aineistosta irti tutkimustehtävien kannalta oleelliset asiat. Varoimme kadottamasta aineistosta tutkimuksen kannalta tärkeitä merkityksiä. Lajittelimme leikkaamamme tekstikokonaisuudet tutkimustehtävien mukaisesti. Tutkimustehtävät oli kirjattu isoille kartongeille, joille leikkaamamme pinot asetettiin. Näin saimme selvitettyä, että keräämämme aineisto antoi todella vastaukset tutkimustehtäviimme. (Kananen 2014, 100.) Koimme tämän analyysivaiheen hyvin työläänä, sillä aineistoa oli paljon ja kokonaisuuden hahmottaminen vaikeaa. Huomasimme myös, että samat ilmaukset saattoivat vastata useampaan tutkimustehtävään.

Tiivistimme aineistoa ennen varsinaista analyysia, jotta aineisto oli hallittavissa. Samalla, kun kävimme aineistoa läpi tutkimustehtäväkohtaisesti, muodostimme oleellisista tekstikokonaisuuksista ryhmiä samankaltaisten sisältöjen mukaan. Jaottelimme samankaltaiset sisällöt ensin pinoiksi kartongeille, joihin tutkimustehtävät oli kirjattu. Tämän jälkeen kävimme tekstikokonaisuudet uudelleen läpi ja ryhmittelimme samankaltaiset sisällöt vielä yksityiskohtaisemmin eri kirjekuoriin. Kirjekuorten päälle kirjaimme aihepiirien nimet eli niin sanotut koodit, joita ilmaisut kuvasivat. (Kananen 2014, 100, 103.) Lisäksi kirjaimme kirjekuoriin sen tutkimustehtävän numeron, mihin kyseiset ilmaukset antoivat vastauksen.

7.6.3 Aineiston sisällönanalyysi

Seuraavaksi siirryimme varsinaiseen sisällönanalyysiin. Ensin ilmaukset pelkistettiin aineistossa esiintyvien käsitteiden mukaisesti. Tämän jälkeen ilmauksista etsittiin yhtäläisyyksiä ja erilaisuuksia. Samankaltaiset ilmaukset yhdistettiin ja niistä muodostettiin luokat, joille annettiin sisältöä kuvaavat nimet. Aineiston ryhmittelyn ja luokittelun aikana tehtiin jatkuvasti tulkintaa. Kolmannessa vaiheessa tapahtui aineiston abstrahointi eli saman sisältöiset luokat yhdistettiin, jolloin saatiin muodostettua yläluokat. (Latvala & Vanhanen-Nuutinen 2001, 26-30.) Varasimme analyysin työstämiseen useita yhteisiä työskentelypäiviä. Yhteisen analysoinnin tarkoituksena oli varmistaa molempien tutkijoiden mielipiteen kuuleminen ja tulkintojen vertaileminen.

Fenomenologisen lähestymistavan mukaan analyysissa voidaan puhua portaista, joilla alempi vaihe selvitetään aina ennen seuraavaa vaihetta. Tällä pyritään rajaamaan lopputuloksessa tutkijan välittömien tulkintojen vaikutusta. Ensimmäisessä vaiheessa pyritään kuvaamaan aineistossa sanottua mahdollisimman alkuperäisessä muodossa. Tutkijan olisi nähtävä tässä vaiheessa, mikä kuuluu tutkimukseen ja mikä puolestaan ei ole olennaista sen kannalta. Ajan kanssa aineistoa kuuntelemalla ja lukemalla on mahdollisuus ymmärtää paremmin ilmaisujen merkitys tutkittavan omasta näkökulmasta. Tässä vaiheessa vältetään tekemästä tulkintoja ja yleistämisestä käsitteitä liikaa. Tiivistettäessä on varottava lauseiden pelkistämistä liian yleiseksi, jolloin merkityksiä voi kadota ja analyysi jäädä köyhäksi. Kuvaus voi olla kertomuksen omainen. (Laine 2012, 40.)

Analyysissa pyritään nostamaan aineistosta esiin merkitysten muodostamia kokonaisuuksia. Aineistoon paneutumalla merkityskokonaisuudet näyttäytyvät tutkijalle. Fenomenologien mukaan tässä yhteydessä tutkijan intuition merkitys korostuu ja perustuu elämäkokemusten myötä opittuun merkitysten tajuun. Tämä tarkoittaa sitä, että samankaltaisista merkityksistä muodostuu oma kokonaisuutensa ja vastaavasti niistä eroavat muodostavat omansa, omien erityispiirteidensä mukaisesti. Tässä vaiheessa pyritään erottamaan mahdollisimman hyvin olennaiset merkitykset

ja ymmärtämään niiden väliset suhteet. Olennaisia merkityksiä ei saa missään vaiheessa pudottaa pois tutkimuksesta. (Laine 2012, 42.)

Merkityskokonaisuuksien järjestymiseen vaikuttavat myös tutkimustehtävät. Ilmiöt voidaan jakaa pienempiin kokonaisuuksiin eri näkökulmien mukaan. Tutkimustehtävät määrittelevät ne näkökulmat, jotka nostetaan esille. Tutkija pyrkii esittämään merkityskokonaisuuksien sisällön omin sanoin. Tässä vaiheessa varsinainen tulkinta tapahtuu niiden ilmaisujen kohdalla, jotka osoittautuvat monitulkintaisiksi. (Laine 2012, 42.)

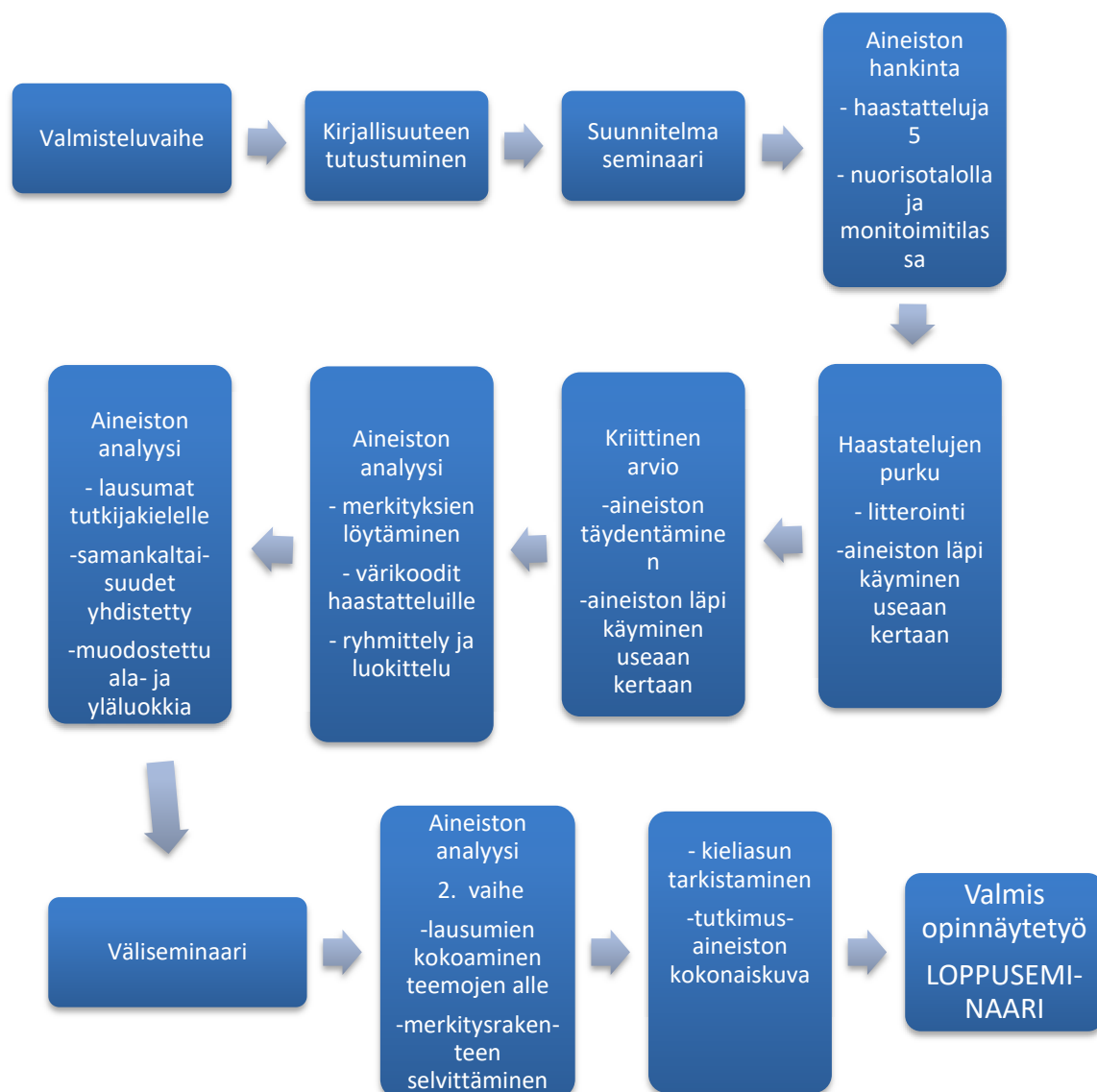
Taulukko 5. Esimerkki sisällönanalyysistä

lausuma	tutkijakielelle	puheenaihe/teema
<p>"Siel niinku saa vapaasti puhua jostain asiasta niin.." Nuori 1</p> <p>"Et ihan ite oon saanu päättää et milloin puhun tai puhuko ollenkaan ja mitä puhun" Nuori 4</p> <p>"tosi positiivisia, että noh [etsivä] oli tosi semmoinen äitihahmo heti et se tosi aktiivisesti otti yhteyttä ja sit sopi tapaamisen et mikä mulle kävis ja meni niinku otti huomioon että miten mä pystyn tai kykenen tulemaan ja tapaamaan....ni hän otti sen huomioon et ei niinku väkisin koittanut mitään apua tai mitään" Nuori 3</p>	<p>Nuori sai itse vapaasti valita puheenaiheen</p> <p>Nuoria ei pakoteta puhumaan</p> <p>Nuori sai positiivisia kokemuksia, häntä kuunnellaan ja kysytään mielihoidetta. Nuori pystyi vaikuttamaan tapaamisiin</p>	<p>Vapaaehtoisuus</p> <p>toimintaa kohtaan</p>

7.6.4 Tutkimuksen kokonaiskuva ja tutkimusprosessi

Viimeisen vaiheen tavoitteena on, että tutkittavasta ilmiöstä luodaan kokonaiskuva eli synteesi. Tässä vaiheessa erilliset merkityskokonaisuudet otetaan tarkasteltavaksi yhdessä. Merkityskokonaisuuksien välillä on sidoksia ja suhde toisiinsa merkitysten kokonaisverkostossa. Näiden suhteiden selvittämisen avulla luodaan lopullinen kuva ilmiöstä eli ilmiön kokonaisrakenne. Fenomenologialla tarkoitetaan nimenomaan ”ilmiön olemuksellisen merkitysrakenteen selvittämistä”. Onnistunut tutkimus auttaa näkemään aikaisempaa selkeämmin ja monipuolisemmin, mistä ilmiössä on kyse. Lopuksi ilmiötä voidaan tarkastella olemassa olevan tiedon valossa. (Laine 2012, 43-44.) Tutkimuksemme kokonaisrakenne on kuvattu kaavioissa Tajua mut! -toimintamallin rakentuminen nuorten näkökulmasta (Liite 4).

Taulukko 6. Tutkimusprosessi (Mukaiillen Juvakka 2000, 73)

7.7 Tutkimuksen eettisyys ja luotettavuus

Tutkimuksemme suorittamista varten haimme asianmukaisen tutkimusluvan Riihimäen kaupungin sivistystoimenjohtajalta. Luvan hakemiseen oli olemassa valmis lomake, jonka täytimme. Liitimme lupahakemukseen tutkimussuunnitelman, haastatteluihin valituille tarkoitetun tiedotteen sekä osallistujia ja alaikäisten vanhempia koskevan suostumuslomakkeen. Olimme varautuneet siihen, että tutkimusluvan saaminen edellyttää eettisen toimikunnan puoltavan lausunnon. Eettisen toimikunnan lausuntoa emme kuitenkaan tarvinneet, vaan Riihimäen kaupungin sivistystoimenjohtajan lupa oli riittävä. (Kylmä & Juvakka 2012, 69-71.)

Opinnäytetyöhömmme liittyvässä tutkimuksessamme noudatimme hyvää tieteellistä käytäntöä (Hirsjärvi ym. 2009, 23). Kiinnitimme erityistä huomiota tutkimuseettisiin kysymyksiin opinnäytetyöprosessimme eri vaiheissa. Eettiset seikat ohjasivat meitä tehdessämme valintoja ja päätöksiä tutkimukseemme liittyen. Jo aihetta valitessamme pohdimme, että aiheemme olisi mahdollisimman merkityksellinen. Uskoimme, että tutkimuksestamme on todellista hyötyä Tajua mut! -toimintamallin kehittämisessä sekä nuorten osallisuuden lisäämisessä, tuottaen uutta tietoa nuorten kokemuksista toimintamalliin liittyen. (Kylmä & Juvakka 2012, 137, 144.) Aiheemme on työelämälähtöinen ja tarve tutkimuksen tekemiselle oli ajankohtainen.

Aikaisempia englannin kielisiä tutkimuksia Tajua mut! -toimintamallista tai Hollannissa käytössä olevasta ”verwijsindex” -toimintamallista ei löytynyt Hamkin Finnan kansainvälisestä e-aineistosta tai Google scholarista, jotta olisimme voineet tehdä analyysia niiden pohjalta aihealueeseemme liittyen. Hyödynsimme englannin kielisiä lähteitä kuitenkin muualla teoria osuudessamme. Sitra oli tehnyt Suomessa selvityksiä tutkivalla otteella Tajua mut! -toimintamallista Mikkelissä, Espoossa ja Keravalla. Perehdyimme näihin selvityksiin. Ranta-aho (2016) oli julkaissut ylemmän ammattikorkeakoulun opinnäytetyön koskien nuorten kokemuksia Tajua mut! -toimintamallista Keravalla. Lisäksi Salonen (2017) oli julkaissut AMK-tasoisien opinnäytetyön Riihimäen Tajua mut! -toimintamallista työntekijöiden näkökulmasta. Käytimme opinnäytetöitä lähteenämme. Nuorten kokemuksia Tajua mut! -toimintamallista oli tutkittu niukalti ja Riihimäellä niitä ei oltu selvitetty lainkaan. Tästä syystä tutkimuksemme oli perusteltu ja tärkeä. (Kylmä & Juvakka 2012, 144.)

Tutkimukseen osallistuvilta nuorilta pyysimme tietoon perustuvan suostumuksen. (Liite 2) Alaikäiset eivät ole päätösvaltaisia, joten suostumus osallistumiseen pyydettiin myös heidän huoltajiltaan. Kerroimme tutkimukseemme osallistuville nuorille, että keräämme tietoa nuorten kokemuksista Tajua mut! -toimintamalliin liittyen ja kuvaamme opinnäytetyössämme Tajua mut! -toimintamallia nuorten näkökulmasta. Varmistimme, että haastateltavat ymmärsivät saamansa informaation sisällön. (Kylmä &

Juvakka 2012, 149-150.) Tutkimuksen informaatio osallistujille ja huoltajille selvisi tarkemmin tiedotteesta ja suostumuslomakkeesta. (Liitteet 1 ja 2) Kävimme suostumuslomakkeen läpi yhdessä jokaisen haastateltavan kanssa aina haastattelutilanteen aluksi.

Tutkimuksen tiedotteesta selvisi, että haastatteluun osallistuminen oli täysin vapaaehtoista (Hirsjärvi ym. 2009, 25). Haastatteluun valitulla nuorella oli mahdollisuus vetäytyä tutkimuksesta missä vaiheessa tahansa näin halutessaan. Nuoret voivat esittää meille myös kysymyksiä tutkimukseen liittyen. Tiedotteessa olivat yhteystietomme, jotta meihin voi tarvittaessa ottaa yhteyttä. (Kylmä & Juvakka 2012, 149-150.)

Pyysimme osallistujilta luvan haastattelun nauhoittamiseen. Kerroimme nuorille, että nauhoittamamme tallenteet ovat täysin luottamuksellisia, emmekä luovuta niitä kenenkään ulkopuolisten käsiin. Ääninauhoissa emme maininneet nuoren nimeä ja puhtaaksikirjoitetuissa haastatteluissa ja muistiinpanoissa käytimme ainoastaan numerotunnisteita. Analysoimme aineiston itse, emmekä käyttäneet avustajia missään tutkimuksen vaiheessa. (Kylmä & Juvakka 2012, 111, 149, 151, 153.)

Haastattelumme kysymykset olivat avoimia. Tämä jätti runsaasti väljyyttä keskusteluun. Meidän oli haastattelijoina oltava huolellisia siinä, ettemme edes epäsuorasti esittäneet johdattelevia tai manipuloivia kysymyksiä. Pyrimme siihen, että haastattelut etenivät mahdollisimman pitkälti haastateltavien ehdoilla. Jotkut haastateltavista nuorista kertoivat henkilökohtaisia asioita, joihin eivät olleet mahdollisesti osanneet varautua antaessaan suostumuksensa tutkimukseen osallistumisesta. Meidän oli oltava huolellisia tunnistamiseen liittyvien tietojen poistamisessa, ettei osallistujan lähipiirilläkään ole mahdollisuutta tunnistaa asianomaista. (Kylmä & Juvakka 2012, 151.) Yhden haastateltavan lausumat muutettiin litteroinnin yhteydessä puhekielelle, sillä hän käytti tunnistettavia murre sanoja.

Olimme sopineet Tajua mut! -toimintamallista vastaavan koordinaattorin kanssa, että nuoret saivat osallistumisestaan palkkioksi 15 euron arvoisen Subway-lahjakortin. Tässä yhteydessä meidän oli pohdittava, voiko palkkiosta olla haittaa tutkimuksen onnistumiselle (Hirsjärvi ym. 2009, 25). Ainoastaan yksi nuori kysyi lahjakorttia. Emme nähneet palkkiosta olevan haittaa tutkimukselle, sillä haastatteluista jäi tuntuma, että nuorille oli palkkiota tärkeämpää olla mukana tutkimuksessa.

Tutkimuksen luotettavuuden arvioinnilla tarkoitetaan sen selvittämistä, kuinka totuudenmukaista tutkimuksella tuotettu tieto on (Kylmä & Juvakka 2012, 127). Aloitimme tutkimuksen luotettavuustarkastelun jo suunnitelmaa tehdessämme, koska ennakkosuunnittelun avulla uskoimme pääsevämme parempaan lopputulokseen. Ensinnäkin huolehdimme opinnäytetyöprosessimme riittävästä dokumentaatiosta, joka on edellytyksenä luotettavuustarkastelulle sekä menetelmien ja koko opinnäytetyön arviotavuukselle. (Kananen 2014, 151, 153.)

Tutkimuksen tekijöinä meidän oli varmistuttava siitä, että saamamme tutkimustulokset vastasivat tutkimukseen osallistuneiden nuorten kokemuksia Tajua mut! -toimintamallista. Haastattelujen yhteydessä pyrimme varmistamaan, että haastateltava oli ymmärtänyt kysymyksen. Toistimme tarvittaessa kysymyksen tai palasimme tarkentamaan sitä myöhemmin. Samoin varmistimme, että olimme ymmärtäneet nuoren vastauksen oikein. Esitimme tarkentavia kysymyksiä, jos vastaus jäi epäselväksi. Aineiston litteroinnissa meitä auttoi Express Scribe Transcription Software Pro -ohjelma, joka mahdollisti muun muassa tallenteen puhenopeuden säätämisen hitaammalle nopeudelle niin, että sanojen kuuleminen oikein oli todennäköisempää. Tämä lisäsi tulosten luotettavuutta.

Tutkimusta tehdessämme otimme avuksemme tutkimuspäiväkirjan, johon kirjasimme kokemuksiamme ja pohdimme valintojamme tutkimusprosessin aikana. Tutkimuspäiväkirja auttoi tekemään toiminnastamme tietoista tutkimuksen eri vaiheissa. (Kylmä & Juvakka 2012, 128-129; Kananen 2014, 153). Tutkimuspäiväkirja auttoi meitä pysymään ajan tasalla toistemme ajatuksista ja mahdollisti keskustelun kummankin näkökulmiin liittyen. Perustelimme tutkimukseen liittyvät ratkaisut ja niihin johtaneet syyt tutkimusraportissa (Kananen 2014, 153).

Tutkimusprosessissa oli hyötyä siitä, että meitä tutkimuksen tekijöitä oli kaksi. Pystyimme keskustelemaan tutkimusprosessista ja -tuloksista keskenämme. Dokumentoimme tutkimusprosessia jatkuvasti siten, että meillä molemmilla oli mahdollisuus seurata prosessin kulkua. (Kylmä & Juvakka 2012, 128-129.) Tutkimuspäiväkirja toimi myös tässä yhteydessä tärkeänä apuvälineenä, johon kirjasimme muistiinpanoja tutkimuksen eri vaiheissa (Kylmä & Juvakka 2012, 129; Kananen 2014, 153).

Muistiinpanojemme avulla kuvasimme esimerkiksi sitä, miten olimme päätyneet tuloksiin ja johtopäätöksiin. Tiedostimme, että laadullisessa tutkimuksessa on olemassa mahdollisuus, ettei kaksi tutkijaa päädy yhtenäiseen tulkintaan saman aineiston pohjalta. Vahvistettavuus voi näin ollen osoittautua myös haasteelliseksi. (Kylmä & Juvakka 2012, 129.) Se ei välttämättä tarkoita luotettavuusongelmaa, koska toisaalta se lisää ymmärrystä tutkittavasta ilmiöstä (Malterud 2001, 484). Tässä tutkimuksessa voidaan kuitenkin puhua tulkintojen ristiriidattomuudesta, sillä päädyimme molemmat yhtenäisiin johtopäätöksiin. Tämä lisäsi tutkimuksen luotettavuutta. (Kananen 2014, 153.)

Tutkimuksen reflektiivisyydellä tarkoitetaan sen arviointia, miten tutkimuksen tekijän omat lähtökohdat vaikuttavat tutkimuksen eri vaiheissa. Reflektiivisyys alkaa ennakkokäsitysten tunnistamisella, joita tutkimuksen tekijällä voi olla tutkimusprosessiin liittyen. Ne voivat pohjautua tutkijan henkilökohtaisiin kokemuksiin ja työkokemukseen. Myös aiempien tutkimusten herättämät uskomukset siitä, miten asiat ovat ja mitä on tutkittu, voivat vaikuttaa ennakkokäsityksiin. Lisäksi tutkijan motivaatio aiheutta

kohtaan, alan pätevyys, omat näkökulmat sekä teoreettinen koulutustausta ja henkilökohtaiset kiinnostuksen kohteet voivat muokata tutkijan ajatuksia tutkimusprosessista. (Malterud 2001, 484.)

Uskomme, että oma historiamme ja kokemuksemme nuorista vaikuttivat positiivisesti tämän tutkimuksen onnistumiseen. Työmme vuoksi meillä oli osittain jo olemassa ymmärrystä nuorten maailmasta ja heidän käyttämässään kielestä, mitkä lisäsivät oikeanlaisten tulkintojen todennäköisyyttä. Nuorten kokemuksia Tajua mut! -toimintamallista oli tutkittu niukasti, joten ennakkokäsityksiä tutkimuksen aiheesta ei muodostunut meille siinä määrin, että ne olisivat vaikuttaneet merkittävästi omiin tulkintoihimme.

Tutkimusaineiston perusteellinen tuntemus ja autenttisuus vahvistavat tulosten uskottavuutta. Tutkijoina voimme itse arvioida vastuullisuuden toteutumista tutkimuksessamme. (Lukkarinen 2001, 157.) Säilytimme tutkimuksen aikana keräämämme alkuperäisen aineiston, jotta saatoimme tarvittaessa todentaa tulosten luotettavuuden ja aineiston aitouden (Kananen 2014, 153). Kuvailimme tutkimuksessamme tiedon antajia sekä tutkimusympäristöä, jotta lukijoilla on mahdollisuus arvioida tulosten siirrettävyyttä muihin vastaaviin tilanteisiin. Tätä kutsutaan Lincolnin ja Cuban mukaan tutkimustulosten siirrettävyydeksi. (Kylmä & Juvakka 2012, 129.)

Opinnäytetyömme raporttia laatiessamme pidimme huolen siitä, että lähdemerkinnät ovat asianmukaiset. Esitimme tutkimuksesta saamamme tulokset sellaisina, kuin ne haastatteluista tulivat ilmi. Pyrimme olemaan tarkkaavaisia, ettemme muokanneet alkuperäisiä tuloksia. Välttimme tulosten yleistämistä kriitikittömästi sekä tulosten kaunistelua ja sepittämistä. Havainnot, joista kerroimme, tehtiin niillä tavoilla ja menetelmillä, jotka olemme tässä tutkimusraportissa kuvanneet. Pyrimme selostamaan käyttämämme menetelmät hyvin huolellisesti. Toimme raportissa esille myös tutkimuksessamme ilmenneet puutteet ja tilanteet, jotka eivät menneet suunnitelman mukaan. (Hirsjärvi ym. 2009, 26.)

8 NUORTEN KOKEMUKSET TAJUA MUT! -TOIMINTAMALLISTA

Nuoret olivat aluksi mieltäneet Tajua mut! -toimintamallin eri tavoin. Yksi nuorista koki, että hänen pitäisi itse tajuta kaveripiiristään joku toinen nuori, jota kiusataan tai jolla on muita ongelmia. Toinen nuori kuvasi ajatelleensa toimintamallin tarkoitusta siten, että nuori haluaa itse tulla huomatuksi silloin, kun jotain on tapahtunut. Haastateltavat kokivat, että Tajua mut! on tarkoitettu ennen kaikkea nuoria varten, jotta heitä voitaisiin auttaa erilaisissa tilanteissa. Haastateltavat kuvasivat kokemuksensa perusteella Tajua mut! -toimintamallin sopivan sellaisille nuorille, jotka ovat

kohdanneet yksinäisyyttä, koulukiusaamista tai heillä on haasteita esimerkiksi koulunkäynnissä tai elämönhallinnassa. Yksi nuorista oli ajatellut Tajua mut! -toimintamallin olevan koulukiusaamiseen liittyvä hanke. Alla esimerkkejä nuorten ajatuksista:

No että mun pitäis niinku tajuta joku muu henkilö, ku vaikka mun omasta kaveripiiristä tai jostain. (Nuori 1.)

Öö mulle tulee mieleen siit että jotain niinku on tapahtunut, että, että halutaan että tämä henkilö haluaa että se huomataan, että sillä on jotain todella tärkeää asiaa. Tulee tulee ainakin sellanen mieleen. (Nuori 2.)

No eipä oikeestaan muuta, mä luulin ensin, et tää o joku koulukiusaamishanke, ku Tajua mut! mut ei se sit ollukkaa. (Nuori 4.)

Tajua mut! -toimintamalli miellettiin myös työntekijöiden työkaluksi, jonka avulla voidaan auttaa nuoria. Toimintamallia pidettiin hyvänä ja nuoret kokivat, että sellainen on hyvä olla olemassa. Nuorilla ei ollut negatiivista sanottavaa toimintamalliin liittyen. Nuoret toivat esille joitakin kehittämisideoita, joihin palaamme tässä raportissa myöhemmin. Yksi nuorista kuvasi, ettei Tajua mut! ole mitään vakavaa, vaan se on paikka, jossa keskustellaan työntekijän kanssa päivän asioista ja opetellaan käyttäytymismalleja erilaisten tilanteiden varalle. Nuoret tiesivät, että Tajua mut! -toimintamallia ehdottanut työntekijä kirjasi heidän yhteystietonsa tietojärjestelmään saatuaan siihen nuorelta luvan ja etsivä nuorisotyöntekijä otti heihin yhteyttä yhteystiedot saatuaan. Yhden nuoren mielestä Tajua mut! -toimintamallin nimi oli valittu hyvin. Nimi oli tuonut hänelle helpottuneen ja positiivisen tunteen siitä, että häntä autetaan ja hänestä välitetään. Tässä esimerkki siitä:

Toi nimi on valittu tosi hyvin. Että öö ku ekan kerran kuulin siitä, koululla alettiin mulle puhumaan siitä ni se oli tosi semmonen toi semmosen vähän niinku helpottuneen olon se pelkkä nimi. Ni sen takia niinku se lähestyminen siihen ja se, että niinku on tullu vaan että koulu tekee sen Tajua mut! mulle ni se oli tosi hyvä ja positiivinen tunne. (Nuori 3.)

8.1 Nuorten ajatuksia suostumuksen antamisesta yhteystietojen ilmoittamiseen

Kaikki haastatellut nuoret olivat miettineet, kannattaako suostua liputukseen eli yhteystietojen antamiseen Tajua mut! -tietojärjestelmään. Nuorilla oli erilaisia syitä, miksi he olivat pohtineet luvan antamista. Yksi nuorista oli kieltäytynyt yhteystietojen antamisesta kerran aiemmin, sillä hän oli pelännyt vapaa-ajan menettämistä työskentelyn seurauksena. Toinen

nuorista pohti, joutuuko jälleen kerran jonnekin puhumaan asioistaan vasten tahtoaan, hänellä oli jo kokemusta eri auttajatahoista. Nuoret miettivät myös, onko oma avuntarve riittävän suuri tai onko työntekijällä mahdollisuuksia auttaa. Yksi nuori koki, ettei hän halua tuhlata turhaan kenenkään aikaa, jos häntä ei voidakaan auttaa. Alla on esimerkkejä siitä, millaisia asioita nuoret olivat pohtineet ennen luvan antamista:

Niin mä siis halusin olla niinku mun kavereiden kaa vapaa-ajalla vähän enemmän silleen ettei tää niinku vie mun aikaa olla niiden kaa. (Nuori 1.)

No kyl mä siinä mietin sitä eka että, niinku oonko mä sellassa niin isossa pinteessä, niinku että kannattaaks mun mennä sinne. Jos siellä on jotain pahempia tarvitaan enemmän, esim. jos on jotain tälläisiä niinkun jotain isompia ärsytyksiä ja kiusauksia niinku siellä koulussa ja tai missä nyt onkaan. Niin ehkä sellasii vaan sinne tarvitaan, ei tällasii niinku pieniä ärsytyshommia ja näin pois päin. Jotain tällasta. Mä vaan sitten, sitte mä ajattelin vaan ittekseni sen jälkeen mut hetkine pinne on pinne vaikka voissa paistais. Ja sit mä vaan no vois kai sitte mennä sinne kattoo et minkälaista sitte siel on ja no sitte mä menin sillon, aika hienoja ihmisiä ja onhan ne aika hyviä henkilöitäki. (Nuori 2.)

Mmm, ehkä vähän huolestu siinä, et voiks mua auttaa eli ellei et mä en haluu niinkun öö tuhlata toisen aikaa, jos niinku ei voikaan autaa mitenkään, ni sit vaan ollaan niinku juntturassa, mutta mut tosi hyvin on pystynyt olemaan mukana ja ei oo nähny missään vaiheessa, et [etsivä nuorisotyöntekijä] olis turhautunu tähän mun tilanteeseen. Kun niinku oikeen ööh ei vaan niinku pysty saa energiaa, että pystyis tekee vähän niinku enemmän vapaa-aikana, ku se että on kotona ja hengittelee ja koittaa ottaa rauhallisesti. Mut kyl mulla alkaa tuntuu, että kyllä mä mä pystysin, ku mä oon saanu hyviä ehotuksia nytte, et mitä kaikkee vois tehdä ni sit ku mulla on energiaa ni mä ihan varmasti teen. (Nuori 3.)

Nii mä mietin, et tota ku mä oon käynyt kaikissa tota perhe-neuvoloissa ja nupeissa puhumassa, et niinku täst tulee taas joku uus semmone, mut ei täst sit tullukkaa. (Nuori 4.)

8.2 Työntekijöiden vaikutus nuoren suostumukseen ja työskentelyn alkamiseen

Riihimäellä Tajua mut! -toimintamallia koordinoi etsivä nuorisotyöntekijä, joka toimii yhteydenottajana nuoriin. Juvonen (2015, 22) määrittelee etsivän työntekijän olevan nuoren oma aikuinen, joka kulkee hänen rinnallaan

ja auttaa. Etsivä työntekijä voi toimia nuoren konkreettisenä tukena ja rohkaisijana esimerkiksi viranomaistapaamisissa.

Nuoret kokivat, että tutulla ja luotettavalla työntekijällä oli vaikutusta siihen, että he antoivat luvan kirjata yhteystietonsa tietojärjestelmään. Ainoastaan yksi nuorista oli sitä mieltä, että liputtajalla ei olisi ollut merkitystä lopputuloksen kannalta, mutta hänetkin oli liputtanut ennestään tuttu henkilö. Työskentelyn aloittamisen ja jatkumisen kannalta nuoret kokivat erityisen tärkeäksi sen, millainen kuva heille muodostui yhteydenottajasta eli etsivästä nuorisotyöntekijästä. Etsivän nuorisotyöntekijän persoona ja toimintatavat olivat ratkaisevana tekijänä sille, halusivatko nuoret jatkaa työskentelyä ilmoituksen jälkeen. Nuoret pitivät tärkeänä, että kemiat kohtasivat etsivän nuorisotyöntekijän kanssa ja kuvasivat työntekijän persoonaa äitihahmoksi, kivaksi, mukavaksi, luotettavaksi ja itselle sopivaksi. Nuorten vastauksissa nousivat esille etsivän nuorisotyöntekijän ammatillisuus ja asiallisuus nuoria kohtaan. Arvostusta herätti se, että työntekijä osasi kysyä oikeita kysymyksiä, mutta ei udellut kuitenkaan liikaa asioista. Kaikkien haastatteluun osallistuneiden nuorten kokemukset etsivästä nuorisotyöntekijästä olivat positiivisia. Tässä esimerkit siitä, millaisia kokemuksia nuorilla oli etsivän nuorisotyöntekijän kohtaamisesta:

No siis [etsivä nuorisotyöntekijä] oli hyvä sen työssä ja se niinku ties niinku ihan hyvin sen työstä, ties niinku mitä kysyä ja millo ei kannattais udella ja nii. (Nuori 1.)

No oli, jos se ois ollu niinku sellanen niinku ärsyttävä henkilö, mä en ois varmaan käyny siel ku sen kerran tai nii. (Nuori 1.)

Tosi positiivisia, että noh [etsivä nuorisotyöntekijä] oli tosi semmonen äitihahmo heti, et se tosi aktiivisesti otti yhteyttä ja sit sopi tapaamisen et mikä mulle kävis ja meni niinku otti huomioon, että miten mä pystyn tai kykyenen tulemaan ja tapaamaan ja mitä kaikkee pystyn tekemään. Että kun mä olin kumminkin siinä vaiheessa tosi ahistunu ni hän otti sen huomioon, et ei niinku väkisin koittanu mitään apua tai mitään. (Nuori 3.)

Joo ku mä tutustuin [etsivään nuorisotyöntekijään] paljon paremmin ni kyl mä sit suostuin sit ku mä rupesin luottaa siihe ja. (Nuori 4.)

Nuorille merkitsi paljon, että he pystyivät luottamaan sekä liputtajaan, että etsivään nuorisotyöntekijään. Kolmella nuorista oli aiempia negatiivisia kokemuksia eri auttaja- tai viranomaistahoista ja epäluottamusta niissä työskenteleviä aikuisia kohtaan. Luottamuksen saavuttamiseen Tajua mut! -toimintamallissa vaikutti se, että ketään ei liputettu vasten tahtoaan, lupa yhteystietojen antamiseen eri yhteistyötahoille kysyttiin nuorelta itseltään

ja nuoren omia toiveita kuunneltiin. Kaikki haastatteluun osallistuneet kokivat tullessaan kuulluiksi ja kohdelluiksi toivomallaan tavalla. Esimerkkejä luottamukseen vaikuttavista tekijöistä:

Mut sit tää niinku [etsivä nuorisotyöntekijä] ni se oli antanu mulle lapun, mihin mä niinku laitan näitä kaikkii rastituksii, että mihin se saa niinku lähettää niitä tietoja. Siin oli niinku kaikkee poliisii ja mun vanhempii ja nii. (Nuori 1.)

Joo. Et koko ajan [etsivä nuorisotyöntekijä] on sillee, nyttenki kysy et voinko tehdä mitään, voinko auttaa mitenkään. Et se vähä menee niinku minun pillin mukaan vähän niinku. Et miten mulle on niinku hyvä niin hän sitten tukee, jos mä sanon, että voitko nyt olla tässä mun kanssa. (Nuori 3.)

Et ei se [etsivä nuorisotyöntekijä] ois mun nimee mihkään laittanu, jos emmä ois siihen suostunu ja et kyl se mun mielestä iha mun mielipiteitä kuunteli. (Nuori 4.)

Tutkimustulosten perusteella nuorten luottamusta etsivään nuorisotyöntekijään kuvastaa myös se, että nuoret kokivat milloin tahansa voivansa ottaa yhteyttä etsivään nuorisotyöntekijään jatkossakin ja pyytää tarvittaessa apua. Etsivä nuorisotyöntekijä oli kehottanut nuoria ottamaan yhteyttä ja tarjonnut tukeaan esimerkiksi verkostopalaveriinhin osallistumisessa. Nuorten vastauksista kävi ilmi, että he kokivat etsivän nuorisotyöntekijän olevan kiinnostunut heidän kuulumisistaan myöhemmässäkin vaiheessa. Kaksi nuorista oli halukkaita kertomaan omia kuulumisiaan etsivälle nuorisotyöntekijälle työskentelyn loppumisen jälkeenkin. Yhden nuoren kokemus poikkesi muista, sillä hän ei tiennyt milloin yhteydenotto etsivään nuorisotyöntekijään olisi sopivaa, jos tulee lisää kysyttävää. Alla esimerkkejä luottamuksesta etsivään nuorisotyöntekijään:

Siis niinku mä voin lähettää viestin ja kysyy että kysyy aikaa, että millon mä voin jutella sen [etsivän nuorisotyöntekijän] kaa. (Nuori 1.)

Joo ja sit jos löytyy nyt löytyy jotain mistä, missä [etsivä nuorisotyöntekijä] vois auttaa, ni ilmoitan hänelle. (Nuori 3.)

No siis kyl mul välil saattaa tulla jotain kysyttävää, ni kyl mä [etsivältä nuorisotyöntekijältä] kysyn ja hmm no kyl mä niinku tykkäänki [etsivästä nuorisotyöntekijästä], et kyl mä sillee niinku kerron kaikkee, mitä mä oon tehny ja mitä kuuluu ja. (Nuori 4.)

No kyl mä aattelin ihan [etsivään nuorisotyöntekijään] niinku koulunki jälkeen yhteyttä pitää. (Nuori 4.)

8.3 Nuorten tieto Tajua mut! -toimintamallista

Tutkimustulosten perusteella monilla nuorilla ei ole tietoa Tajua mut! -toimintamallin olemassaolosta ja mahdollisuudesta saada apua sitä kautta. Yksi haastateltava kuvaili, että vain sellaiset nuoret tietävät, kenelle toimintamallia on ehdotettu. Toinen nuori kertoi, ettei olisi itsekään tiennyt Tajua mut! -toimintamallista, jos sitä ei olisi hänelle ehdotettu. Nuorten kaveripiireissä ei ollut puhuttu Tajua mut! -toimintamallista. Haastateltavat kokivat, että joillekin nuorille saattaisi olla hyötyä siitä, että tietoa olisi enemmän. Tällöin nuori voisi itse hakeutua pyytämään liputusta työntekijältä. Nuoret nostivat haastatteluissa esille, että Tajua mut! -toimintamallin mainostamisella voisi tavoittaa enemmän avun tarpeessa olevia nuoria. Haastatellut toivoivat, että sosiaalisessa mediassa, kuten facebookissa ja instagramissa olisi nuorille tarkoitettuja sivuja ja ryhmiä Tajua mut! -toimintamalliin liittyen. Nuoret kokivat, että sosiaalinen media toisi toimintamallin lähemmäksi nuoria, heidän omalle tasolleen. Kaksi nuorista olisi ollut halukkaita liittymään itse sosiaalisen median Tajua mut! -ryhmiin. Yksi nuori kertoi nähneensä Tajua mut! -esitteitä nuorisotilalla ja toinen oli saanut esitteen liputuksen yhteydessä. Esimerkkejä tiedon tasosta:

Öö että siit me käytetään aika paljon tätä sosiaalist mediaa ja sinne jos sais johonkii sellasen vaikka Tajua mut! -mainoksen tai jotain ehkä ni sit ne varmaa alkais tietää siit enemmän ehkä. (Nuori 1.)

Eeeiii, ei siinäkään oo oikeestaan mitään et tosi mmm tosi hyvin olivat keksineet mulle tän, koska mä en ois niinkun muuten tienny tästä Tajua mut! -asiasta. (Nuori 3.)

Öö, ei mun mielest ainakaan hirveesti, et kyl [etsivä nuorisotyöntekijä] on muille oppilaille siit puhunu, mut ei niinku et kaikki ois ollu paikalla. (Nuori 4.)

8.4 Toiminnan vapaaehtoisuus ja nuorten osallisuus

Nuorille oli tärkeää saada päättää itse osallistumisestaan Tajua mut! -toimintamalliin. Tärkeänä pidettiin myös sitä, ettei etsivä nuorisotyöntekijä pakottanut puhumaan mistään sellaisista asioista, mistä nuori ei halunnut puhua. Nuoret saivat valita keskustelujen aiheet ja puhua asioista juuri sen verran, kuin itse halusivat. Yksi nuorista kuvaili, että hänelle oli aiemmin tyrkytetty apua muilta tahoilta, jota hän ei ollut halunnut ottaa vastaan. Avun tyrkyttämisestä oli muodostunut nuorelle negatiivinen kokemus. Nuori oli kokenut positiivisena, että Tajua mut! -toimintamallissa hän sai hakeutua juttelemaan etsivän nuorisotyöntekijän kanssa silloin, kun itse halusi. Nuoret kokivat myös saaneensa tehdä päätöksiä itseään koskevissa

asioissa, kuten valita missä ja milloin tapasivat etsivän nuorisotyöntekijän. Tässä kaksi esimerkkiä nuorten kokemasta vapaaehtoisuudesta:

No me niinku päätettiin, että mikä ois meidän tapaamispaikka ja mikä päivä, öö niin. Tietenkin mä sain sit siel Tajua mut! jutussa sen [etsivän nuorisotyöntekijän] kaa puhuu niinku vähän kaikkea, mut jos mä niinku en halunnu puhua enää siit asiasta niin ei se enää udellu sen jälkeen. (Nuori 1.)

No siis mun mielest positiivista täs on se, että must on aina tehty näit jotain ilmotuksia. On pitäny mennä puhuu johki, ni täs mua ei oo niinku pakotettu puhumaan kellekkää. Et mun on niinku annettu ite kertoo, jos mä haluan kertoa ja mua ei oo pistetty johki psykologille jutttelemaan, kertoo et miten miks mä nyt tein noin ja ni täs mä oon saanu ihan ite kertoo mitä mä haluan. (Nuori 4.)

Yhden nuoren kokemus Tajua mut! -toimintamalliin osallistumisen vapaaehtoisuudesta poikkesi muista. Hän koki, että kotona ja koulussa oli painostettu luvan antamiseen. Tämä oli tuntunut nuoresta ikävältä ja hän olisi toivonut, että vanhemmat ja opettaja eivät olisi painostaneet osallistumaan. Nuori koki hyväksyneensä ilmoittamisensa tietojärjestelmään painostuksen tuloksena. Toisaalta nuori myös tiedosti, että ilman painostusta hän tuskin olisi antanut lupaa ilmoittamiseen. Nuorta ei myöhemmin enää harmittanut osallistuminen toimintaan. Nuori ei osannut kuvailla, millä muulla tavoin häntä olisi voinut motivoida luvan antamiseen. Nuori nosti esiin, että olisi kaivannut enemmän tietoa, kuinka paljon osallistuminen ja työskentely vievät hänen vapaa- ajastaan. Vapaa-ajan menettämisen pelko oli suurin osallistumishalukkuuteen vaikuttava tekijä. Esimerkki nuoren kokemuksesta:

No opettaja, mun vanhemmat nii. Se olis ollu niinku hyvä, jos ne ei ois painostanu mua koko aikaa. (Nuori 1.)

8.5 Tajua mut! -toimintamallin prosessi

Haastatelluista yksi nuori nosti esille Tajua mut! -toimintamallin prosessin. Nuori koki, että avun saaminen Tajua mut! -toimintamallin kautta voi tuntua joittenkin nuorten tilanteessa liian vaikealta. Hankalaksi hän koki erityisesti sen, että työskentelyn aloittaminen vaati kahta eri tapaamista kahden eri työntekijän kanssa. Tällä nuori tarkoitti liputtajaa ja etsivää nuorisotyöntekijää. Nuori koki raskaaksi, että oli kerrottava samat asiat omasta tilanteesta useammalle eri työntekijälle. Haastateltava kuvasi, että sellaisessa tilanteessa nuori saattaa herkästi jättää prosessin kesken. Tässä nuoren kokemukset esimerkkinä:

Se o vähä semmonen sekava prosessi, et siinä saattaa, jos niinku vielä nuori joka on heikommassa kunnossa, tai sit ei ei niinku osaa avautua niin helposti, ni se pelkkä prosessi et pääsee tänne, joutuu juttelee samasta asiasta monen ihmisen kaa, monen eri aikuisen kaa, ni se saa nuoren mun mielestä aika helposti kääntymään pois. (Nuori 3.)

Siellä oli tosi semmonen no oli vähän niinku heikko tilanne ni öö ku tulee se että välitetään ni sitte pystyy paljon paremmin olemaan siinä prosessissa kans mukana, mut oli se vähän silleen niinku raskasta ja vähän semmosta uuvuttavaa, että niinku puhua samasta asiasta koko ajan. (Nuori 3.)

8.6 Toimintamallista saadun kokemuksen jälkeinen tunnelma

Kaikki haastateltavat kuvasivat kokemuksiaan Tajua mut! -toimintamallista positiivisesti. Nuorille oli muodostunut käsitys, että Tajua mut! -toimintamallin kautta voi saada apua monenlaisissa tilanteissa nuoren tarpeista riippuen. Kaikki haastateltavat olisivat valmiita ehdottamaan Tajua mut! -toimintamallia kaverilleen, jos olisivat tästä huolissaan. Tällaisiksi huolenaiheiksi nuorten vastauksissa nousivat koulukiusaaminen, yksinäisyys, toiminnan puute vapaa-ajalla, huonossa seurassa liikkuminen, päihteiden käyttö ja terveydentilaan liittyvät syyt. Nuoret kannustaisivat kaveriaan osallistumaan ja antamaan luvan liputukselle. Suurin osa haastateltavista osaisi kertoa kaverille, kuinka Tajua mut! -toimintamalliin pääsee mukaan ja olisivat valmiita menemään kaverin tukena sellaisen työntekijän luo, joka voi liputtaa nuoren tietojärjestelmään. Tässä esimerkkejä siitä, millaisissa tilanteissa haastateltavat ehdottaisivat kaverille Tajua mut! -toimintamallia:

No jos mä kuvailisin jollekin nuorelle, joka ois niinku silleen koulukiusattu tai jotain, nii että tuolla Tajua mutissa sä voit saada paljon kavereita öö noiden ryhmätoimintojen avulla ja nii siellä sit niinku puhutaan täst sun koulunkäynnistä ja mitä tietyis tilanteis tehdään ja nii. (Nuori 1.)

Joo, voisin ehkä. Koska no täähän on ihan sairaan hyvä asia tää Tajua mut! -hanke ja näin pois päin. Mä voisin ehdottaa silleen tätä ryhmätoimintaa, koska sekin saattaa ehkä olla samanlaisessa pinteessä sitten. (Nuori 2.)

Jos kärsii esimerkiks yksinäisyydestä tai ei tiiä mitä vois niinku tehdä, mitä tekemistä vois löytyä ja jos niinku ehkä jopa et saattas olla vähän huonossa porukassa, että just tämmösiä nuoria, jotka polttaa ja juo. (Nuori 3.)

No hmm, eiks se oo aikalailla niinku sillai, et voi tulla puhuu iha mistä vaa. (Nuori 4.)

9 NUORTEN KOKEMUKSET TAJUA MUT- TOIMINTAMALLIN TOIMINTAKÄYTÄNNÖISTÄ

Tässä luvussa kuvaamme sitä, millaisia kokemuksia nuorilla oli Tajua mut! -toimintamallin käytäntöihin liittyen. Toimintakäytäntöihin kuuluvat nuoren ilmoittaminen Tajua mut! -toimintamalliin, yhteydenotto nuoren vanhempaan, nuoren toiminnan ohjaus ja monialainen yhteistyö. Tajua mut! -toimintamallin periaatteena on nostaa huoli nuoresta esille mahdollisimman pian huolen ilmenemisen jälkeen. Kahdella nuorista oli kokemus siitä, että apua tarjottiin oikealla hetkellä. Toinen nuorista kuvaili hyväksi, että huoli nostettiin esiin heti, kun sellainen heräsi työntekijällä. Toisen nuoren kokemus oli, että apua tarjottiin silloin, kun hän oli itse siihen valmis. Nuori oli sitä mieltä, ettei olisi suostunut ottamaan apua vastaan, jos sitä olisi tarjottu aiemmin.

9.1 Huolen puheeksi ottaminen ja nuoren ilmoittaminen tietojärjestelmään

Haastatelluilla oli erilaisia kokemuksia huolen puheeksi ottamisesta ja siitä, kuinka selkeästi työntekijä kertoi huolestaan nuorelle liputuksen yhteydessä. Osalle nuorista oli jäänyt ainakin osittain epäselväksi, miksi liputus haluttiin tehdä. Kahdella nuorista oli kokemus, ettei liputuksen tehnyt työntekijä selkeästi kertonut huolensa syytä. Toiselle nuorelle oli jäänyt käsitys, että työntekijä oli pitänyt tarpeellisena nuoren ohjautuvan jonnekin keskustelemaan, mahdollisesti koulunkäyntiin liittyvistä asioista. Nuori pohti ilmoittamisen syyksi myös koulukiusaamista. Nuori koki, ettei luvan antamisen kannalta ollut merkitystä sillä, kuinka paljon hän sai tietoa huolen aiheesta tai Tajua mut! -toimintamallista. Toinen nuorista, jolle huolen aihe oli jäänyt epäselväksi, oli saanut sellaisen käsityksen, että Tajua mut! -toimintamallia pidettiin hänelle sopivana. Nuorelle ja hänen vanhemmalleen annettiin Tajua mut! -toimintamallin esite luettavaksi.

Yksi nuorista oli kokenut huolen puheeksi ottamisen ja luvan antamisen yhteydessä sekä ahdistusta että helpotusta. Ahdistus oli liittynyt uuteen tilanteeseen. Helpotusta tuotti nuoren kokemus siitä, että hänet otettiin tosissaan ja hänestä välitettiin. Luvan kysyminen yhteystietojen ilmoittamiseen oli tuntunut nuoresta hyvältä. Työntekijä oli osannut kertoa ja kuvailla nuoren kokemuksen mukaan hyvin Tajua mut! -toimintamallia. Nuori koki, että työntekijä oli myös selkeästi kertonut hänelle huolensa syyn.

Nuori oli keskustellut jo aiemmin huolen aiheesta toisen koulun henkilökuntaan kuuluvan työntekijän kanssa, joka oli ohjannut nuoren ilmoittajan juttusille. Nuori piti hyvänä, että hänelle tarjottiin mahdollisuutta osallistua Tajua mut! -toimintamalliin. Esimerkit huolen puheeksiottamisesta:

Se o vähä semmonen ahistava tunne, koska uuet asiat on tietysti aina semmosia vähän stressaavia jotenki automaattisesti, mut tuli semmonen niinku helpottunu tunne, et mut otetaan tosissaan. Ni silleen niinku et must välitetään. (Nuori 3.)

Kyllä. Joo et sillee et tosi, no se nimikii kerto mulle aika paljo, että hän sano että sillä niinku tuetaan nuoria ja autetaan. Et siellä koululla just ne oli huolissaan just tästä mun mielenterveydestä. Terkkari oli ekana silleen huolissaan, et mulla et mulla oli tosi yksinäistä ja ahistavaa ja ni sitte siitä [ilmoituksen tehneen työntekijän] luo mentiin ja sitte siitä tuli tää Tajua mut! (Nuori 3.)

Kaksi nuorista oli kokenut Tajua mut! -toimintamallin positiiviseksi mahdollisuudeksi saada uusia kavereita liputuksen tehneen työntekijän kuvauksen perusteella. Toinen nuorista oli tilanteessa yhdessä vanhempansa kanssa, joka oli myös innostunut toimintamallista. Toiselle nuorista Tajua mut! -toimintamallia oli kuvailtu myös paikaksi, jossa keskustellaan nuorten ongelmista, kuinka päivä on mennyt ja miten kannattaa toimia tietynlaisissa tilanteissa. Nuorelle oli kerrottu etsivästä nuorisotyöntekijästä, joka voi auttaa esimerkiksi koulun käyntiin ja käyttäytymiseen liittyvissä haasteissa. Esimerkit:

Noo, no mä vaan olin sillei ku vau, tällainen on olemassa niinku sillein positiivisella tavalla. Että tää on ihan sairaan hyvä tsäänsi saada ystäviä ja näin pois päin. Ku äiti siel, nooh sitte äiti sano siellä, että pitäis saada ystäviä ja näin pois päin. (Nuori 2.)

No sillei, että siellä keskustellaan näistä mejän niinku nuorien jostain ongelmista. Se niinku on hmm, sellasta pientä keskustelujuttu, keskustelutuokio, miten päivä on menny ja nii. Joo, sit siel niinku sai vapaasti puhua niinku jostain asiasta, nii. (Nuori 1.)

Yksi haastatelluista kuvasi, ettei ollut aiemmin ymmärtänyt, että hänestä ollaan huolissaan. Työntekijän nostettua esille huolensa nuoren koulun käyntiin liittyen, oli nuori itsekkin ymmärtänyt tilanteensa vakavuuden. Nuori oli keskustellut Tajua mut! -toimintamallista kotona etsivän nuorisotyöntekijän otettua yhteyttä hänen vanhempansa. Nuori oli saanut kannustusta myös opettajaltaan suostuttuaan osallistumaan Tajua mut! -toi-

mintamalliin. Nuorelle oli jäänyt epäselväksi, mikä Tajua mut! -toimintamalli on. Nuori pohti, että olisi voinut itse pyytää lisätietoa toimintamallista, mutta oli jättänyt sen tekemättä. Nuori koki, että lisätiedon saaminen oli hänen itsensä varassa. Ilmoittamisen yhteydessä nuori oli kuitenkin kokenut, että lisätiedolla ei olisi ollut merkitystä päätökseen, osallistuuko hän Tajua mut! -toimintamalliin vai ei. Hän oli suostunut yhteystietojensa ilmoittamiseen siitä syystä, että luotti etsivään nuorisotyöntekijään, joka oli hänelle ennestään tuttu henkilö. Nuori ei osannut sanoa olisiko osallistunut, jos ilmoittajana olisi ollut esimerkiksi opettaja. Nuori koki sen hyväksi, että hänelle tarjottiin mahdollisuutta osallistua Tajua mut! -toimintamalliin. Esimerkki:

No hmmm emmä siin oikeen muuta ajatellu kai et sekii on huolissaan mun koulunkäynnistä ja jos se mut sinne halua laittaa. (Nuori 4.)

Kolme haastatteluun osallistuneista nuorista nosti esille, että sosiaalisessa mediassa tulisi olla tietoa Tajua mut! -toimintamallista. Nuoret pitivät hyvänä ajatuksena sitä, että liputuksen yhteydessä nuorta ohjeistettaisiin hakemaan tietoa netistä. Nuoret eivät muistaneet, että heitä olisi neuvottu tiedonhaussa. Yksi nuorista kertoi löytäneensä tietoa Tajua mut! -toimintamallista Riihimäen kaupungin internetsivuilta ja piti tätä riittävänä. Esimerkki:

Et mulle tehtiin se [liputus] mun puolesta netissä. Mun mielestä olis niinku siistii, että että et ohjattais sinne nettiin et hei täällä on, täältä löytyy kyllä. (Nuori 3.)

Kaksi nuorista muisti, että ilmoittamisen yhteydessä oli puhuttu liputuksesta. Liputus -termin tarkoitus oli jäänyt nuorille osittain epäselväksi. Kaikilla haastatteluun osallistuneilla nuorilla oli kuitenkin tieto siitä, että heidän yhteystietonsa kirjattiin Tajua mut! -tietojärjestelmään ja kaikilta oli kysytty lupa yhteystietojen tallentamiseen. Kaikille haastatteluun osallistuneille nuorille oli kerrottu, että liputuksen jälkeen etsivä nuorisotyöntekijä ottaa heihin yhteyttä yhteystiedot saatuaan. Yksi haastatelluista tunsu etsivän nuorisotyöntekijän entuudestaan. Kahdelle nuorelle oli jäänyt epäselväksi, mikä etsivä nuorisotyöntekijä on. Toiselle oli herännyt mielikuva salapoliisietsivästä ja toinen koki etsivä sanan hämäävänä, rangaistukseen viittaavana. Esimerkki nuoren ajatuksista etsivän nuorisotyöntekijän yhteydenottoon liittyen:

Niin siis ei se tuntunu oikein miltään, et se oli ihan normaali sillee. Vähän jännitti sitä niinkun yhteydenottoa tai soite taaks mulle ja mä en tykkää oikeen olla puhelimessa silleen, ni se vähän jännitti. Mut sitte onneks [etsivä nuorisotyöntekijä] oli se joka otti yhteyttä. Et se oli tosi hyvä jotenkin se. Hyvä ihminen, kiva ihminen mulle. (Nuori 3.)

Taju mut! -toimintamallissa on mahdollista, että useampi henkilö liputtaa saman nuoren. Yhdeltä haastatelluista kysyttiin, antaisiko hän myös toisen viranomaisen liputtaa itsensä. Nuori ei ollut varma antaisitko lupaa toiseen liputukseen. Syyksi nuori kertoi, että hänestä tuntuisi hirveälle, jos joka liputuksen jälkeen tulisi uusi yhteydenotto aina uudelta henkilöltä. Nuori ei tiennyt, että kaikissa liputuksissa yhteydenottajana toimii etsivä nuorisotyöntekijä. Nuoren mielestä olisi hyvä, jos jokaisen liputuksen jälkeen yhteydenottaja olisi sama henkilö. Haastattelun aikana nuorelle havainnollistettiin, että jokaisen liputuksen jälkeen yhteydenottajana toimii etsivä nuorisotyöntekijä. Nuori koki, että saattaisi antaa luvan uusille liputuksille, jos yhteydenottaja olisi aina sama henkilö. Esimerkki nuoren näkemyksistä useampiin liputuksiin liittyen:

Nii, nimittäin sit saattais tulla aika montakii tota puheluu tai viestii tai nii jos niinku ois eri työntekijä, joka aina niinku niinku vastais siihen liputukseen. Sit saattais tulla vähän enemmäkii näitä kaikkii henkilöitä. (Nuori 1.)

No siis niinku mun mielest se on parempi, jos se ois se sama henkilö, kenen kans oot jo aikasemmin puhunu, nii. (Nuori 1.)

9.2 Etsivän nuorisotyöntekijän yhteydenotto

Nuoret kokivat, että etsivän nuorisotyöntekijän yhteydenotto tuli nopeasti sen jälkeen, kun ilmoitus oli tehty. Nopeaa yhteydenottoa pidettiin hyvänä. Yhteydenotto nuorille tuli WhatsApp -viestin kautta, mikä koettiin hyväksi lähestymistavaksi. Viestissä etsivä nuorisotyöntekijä tarjosi tapaamis aikaa ja paikkaa, jonka nuori itse hyväksyi. Ensimmäiset tapaamiset olivat tapahtuneet Nuorisotila Monarilla, jota nuoret pitivät hyvänä paikkana ensitapaamiselle. Esimerkkejä:

Sit se oli laittanu siihen viestiin, että hei olen [etsivä nuorisotyöntekijä] Tajua mutista ja nii että kelpaisko tällainen aika sinulle, et voitaisko tavata? (Nuori 1.)

Vois olla, et sitte otettii yhteyttä. Se oli hyvä kans ku mun mielest tosi nopeesti tuli ku tehtii se netissä se Tajua mut! ni sit se tuli tosi nopeesti et yhteydenotto. (Nuori 3.)

Joo, alussa oli semmonen no jaksaks nyt sitä, mut sitte ku oli sovittu tapaaminen ja sitte ku pääs niinku liikenteeseen ni se toi semmosen ihan hyvän. Sit se Monarikin vaikuttaa tosi hienolle, ni sekin toi semmosen hyvän. Se oli hyvä lähestyminen, et se oli hyvä paikka ensimmäiselle tapaamiselle. (Nuori 3.)

9.3 Perheen vaikutus nuoren Tajua mut! -toimintamalliin osallistumisessa

Nuorilla oli erilaisia kokemuksia siitä, millainen merkitys heidän perheellään oli nuoren osallistumisessa Tajua mut! -toimintamalliin. Yhden nuoren kohdalla perheenjäsenet eivät olleet mukana työskentelyssä, koska hän oli täyttänyt 18 vuotta. Muut haastatellut olivat antaneet luvan ottaa yhteyttä vanhempiinsa, joka kuuluu Tajua mut! -toimintamallin käytäntöihin Riihimäellä kaikkien alaikäisten kohdalla. Yksi nuorista oli kokenut perheensä taholta painostusta osallistumiseen, joka oli tuntunut nuoresta ikävältä. Nuori koki antaneensa luvan liputtamiselle painostuksen seurauksena. Toinen nuori oli ollut yhdessä vanhempansa kanssa paikalla, kun hänelle tarjottiin Tajua mut! -toimintamallia ja koki vanhempansa innostuneen asiasta. Yksi nuorista oli saanut kotoa kannustusta osallistumiseen, eikä häntä haitannut yhteydenotto vanhempaan. Nuoren sisarukset olivat myös etsineet tietoa internetistä Tajua mut! -toimintamalliin liittyen. Esimerkit perheen merkityksestä:

Joo, se kerto mulle ja äää tämä vanhempani oli aika innoissani siitä ja näin pois päin ja mäki itse ajattelin tää saattais olla aika hyvä asia mulle, kun olen tällaisessa pinteessä melkein. (Nuori 2.)

No, ainaki sisarukset googletteli, että mikä se on tää hanke ja äiti sano et se o iha hyvä juttu. (Nuori 4.)

9.4 Nuoren toiminnan ohjaus

Kaksi nuorista oli ohjattu Tajua mut! -toimintamallin kautta mukaan ryhmätoimintaan. Nuoret olivat halunneet kokeilla, löytyisikö ryhmästä uusia kavereita. Nuoret saivat itse päättää osallistuvatko toimintaan ja kokivat vapaaehtoisuuden tärkeänä. Nuoret pitivät todennäköisenä, että ilman Tajua mut! -toimintamallia, eivät todennäköisesti olisi menneet mukaan ryhmätoimintaan. Toinen nuorista koki ryhmätoiminnan kuuluvan osaksi arkeaan. Ryhmätoiminta piti sisällään erilaista toiminnallisuutta, kahvittelua ja juttelua. Ryhmässä molemmat nuoret kokivat tutustuneensa uusiin kavereihin. Toinen ryhmään ohjatuista nuorista piti ryhmän nimeä leimavana ja toi esille huolensa, mitä muut hänestä ajattelevat sen perusteella.

Toinen ryhmätoimintaan osallistuneista nuorista koki ryhmään menemisen jännittävänä ja oli pohtinut sen peruuttamista vielä ennen ensimmäistä kertaa. Nuori koki, että lopulta toimintaan osallistuminen toi hänelle lisää itsetuottamusta. Nuori uskoi, että itsetuottamuksen myötä voisi jatkossa käydä nuorten monitoimitalolla eli nuorisotalolla yksinään sekä tutustua uusiin paikkoihin. Nuori uskoi saavansa tulevaisuudessa ryhmästä lisää uusia ystäviä ja koki olevansa sosiaalisempi ihmisten kanssa. Nuori oli

löytänyt myös mielestään oikeanlaisia tapoja toimia ihmisten kanssa. Nuorelle oli jäänyt ryhmästä hyvä tunnelma. Esimerkki tästä:

Esim. kun mä oon nytten tullu niinku tänne niinku tai sinne ryhmätoimintaan, ni sitten mä oon silleen onkohan tää se oikee paikka, mä en tiedä, ihan sama mä meen ovesta sisään, vai kannattaako mun. Se niinku pomppii kahden oven välissä et kan toisessa lukee kan kyl mene sisään toisessa jää ulos ja sitten niinku mä ajattelin vaan sillei että, itelleni vaan siinä että no kannattaa riskeerata, ei oo mitään kauheesti jännitystä, jos ei oo riskejä. Joten no mä menin sisään ja mä löysin sen paikan missä oli tää ryhmä ja sitten mä sain niinku siitä sitä itseluottamusta sitten, että mä sitten löysin sen ja sitten mä uskalsin mennä siitä ovesta läpi. Ja se oli niinku hyvä tunne, että uskalsi ku pienempänä mä oon ollu ainanki noo mä pelkäsin aika monia asioita ja näin pois päin. (Nuori 2.)

Kahdelle nuorelle etsivä nuorisotyöntekijä oli etsinyt vapaa-ajan toimintaa Riihimäellä olevien palveluiden ja harrastusten joukosta. Nuorille oli ehdotettu esimerkiksi nuorisotiloilla käymistä. Toinen nuorista koki, että hänellä ei ollut toistaiseksi mahdollisuutta sinne mennä. Toisen nuoren kokemus oli, että etsivä nuorisotyöntekijä yritti parhaansa mukaan löytää toimintaa nuoren oman mielenkiinnon pohjalta. Vaikka nuori ei osallistunut etsivän nuorisotyöntekijän ehdottamaan toimintaan, hän piti ehdotuksia hyvinä ja koki saaneensa tietoa, kuinka jatkossa löytäisi sopivaa ja mielekästä tekemistä vapaa-ajalleen. Esimerkit:

Nooh, no en oo kai kauheesti sen jälkeen tavannu, se on lähettäny pari viestii jossain vaiheessa esim. että mitä kuuluu ja näin pois päin. Ja se ehottaa näitä nuorisotaloja mulle esim. tätä Monaria ja mul ei oo ollu kauheesti niinku mitään tsäänsiä niinku päästä tänne, kun mä oon joko kiireinen tekee kotitöitä tai sitten no kun mulla on sillon jossain vaiheessa kun on vapaata se päivä on varattu sitten sille partiolle. Ja se ku on niin myöhään ja sitten noh siin välis pitää tehdä läksyjä. (Nuori 2.)

Joo. Et semmosta ja sitte koitti keksiä mulle täällä tekemistä, ku olin pelkästään opiskelun takia pelkästään muuttanu tänne ni mulla ei oo mitään havaintoo et mitä täällä on ja sillee tosi yksinäistä ja tällee ni hän koitti siinäkin auttaa parhaansa mukaa. Öö koitti se tota keksiä et mitä kaikkee tekemistä mulle, mun ikäselle vois löytyä. (Nuori 3.)

Yksi nuorista oli saanut Tajua mut! -toimintamallin kautta ohjausta, kuinka erilaisissa tilanteissa kannattaisi toimia. Ohjeet olivat tarkoitettu helpottamaan nuoren arkea sosiaalisissa tilanteissa. Nuori koki oppineensa erilaisia

rauhottumisen keinoja ja saaneensa konkreettisen apuvälineen, koodisanan, jonka avulla hän voi päästä helpommin pois ikävistä tilanteista. Koodisana oli perheen yhteinen ja toimi WhatsAppin välityksellä. Kirjoitettuun koodisanan perheen WhatsApp -ryhmään nuori sai välittömästi puhelun vanhemmaltaan ja syyn poistua epämieluisasta tilanteesta. Nuori oli käyttänyt koodisanaa pari kertaa. Esimerkki tästä:

Ja sit niinku jos mulle tulee joku tilanne mist mä en niinku tykkää, mä voin kirjottaa mun, mun vanhempien tai siis mun perheen omaan ryhmään niinku sen meiän koodisanan ja sit niinku mä saan puhelun mun äidiltä tai isältä, se kumpi kerkee nopeemmin. Ja sit niinku mä sanon, että mun pitää lähtee sitte kotiin syömään tai jotain. (Nuori 1.)

Yhtä haastatelluista oli autettu asuntoasioissa ja ohjattu elämänhallintaan liittyvissä haasteissa. Nuori koki saaneensa etsivältä nuorisotyöntekijältä uusia voimavaroja tilanteessa, jossa oli itse ollut valmis luovuttamaan asiointensa suhteen. Etsivä nuorisotyöntekijä oli tarjonnut tapaamista nuoren kotona, joka oli tuntunut nuoresta hyvälle oman voinnin ollessa heikko. Nuori koki, että hänen saamansa apu oli hyvin laaja-alaista. Nuori kuvaili, että olisi saanut etsivältä työntekijältä apua ihan kaikessa, missä olisi sitä tarvinnut. Esimerkit:

Minkälaisia valintoja, no se on mulle iso askel et mä ylipääntänsä niinku menin tapaamisiin. Et välillä tuli semmonen öö yhdessä vaiheessa tuli semmonen turhautuminen ku sitä niitä asuntoasioita koitettiin yhdessä kattoo ja sitte tota kun meinas löytyy asunto, mut sitte Kela ei tullu siinä vastaan niin sanotusti niin sitte tota tuli semmonen turhautuminen ja [etsivä nuorisotyöntekijä] sitten heti huolestu ja koitti sopii et voitasko tavata ni mä aloin sanomaan et mä en jaksa. (Nuori 3.)

Ja sitte tota sano et mä tuun sun luo, et sun kotiin, niin katoaan vähän näitä et mitä seuraavaks vois tehdä. (Nuori 3.)

Kolme nuorista oli tavannut etsivää nuorisotyöntekijää useamman kerran ensimmäisen tapaamisen jälkeen. Yhdelle nuorista oli myöhemmässä vaiheessa järjestetty säännölliset tapaamiset toisen nuorisotyöntekijän kanssa työskentelyn jatkumiseksi. Yksi haastatelluista ei ollut tavannut etsivää nuorisotyöntekijää enää ensitapaamisen jälkeen. Nuorella oli ollut toiveena, että hän olisi saanut Tajua mut! -toimintamallin kautta neuvoja eri tilanteissa toimimiseen. Nuori ei tiennyt, miten ja milloin olisi voinut ottaa etsivään nuorisotyöntekijään uudelleen yhteyttä. Esimerkki siitä, milaista tukea nuori jäi etsivältä nuorisotyöntekijältä kaipaamaan:

Noo... en oikein osaa sanoa ku no tai no ehkä siitä, että niinku mitä niinku kannattais tehdä tietyissä tilanteissa, jos joku sanoo esim. näin. Niinku mitä mun pitäis sanoa siihen sitte. (Nuori 2.)

9.5 Monialainen yhteistyö Tajua mut! -toimintamallissa

Hästbackan (2016, 21) tekemästä selvityksestä Tajua mut! -toimintamalliin liittyen ilmeni, että asiantuntijat pitivät hyvänä toimintamallina verkostopalaveria, jolloin voidaan yhdessä miettiä nuorelle erilaisia vaihtoehtoja ja uusia ratkaisuja elämäntilanteisiin. Kokonaisvaltaisen tuen tarjoaminen edellyttää ammattilaisten välistä yhteistyötä. Nuoren kannalta verkostopalaveri ei aina ole potentiaalinen työskentelymuoto. Verkostopalaverin järjestämisessä on otettava huomioon osallistujien välinen luottamus sekä työntekijöiden riittävä tiedon määrä nuoren tilanteesta. Tutkimustulosten perusteella Tajua mut! -toimintamalli oli tiivistänyt Keravalla ammattilaisten yhteistyötä.

Tutkimuksemme tuloksista selvisi, että kaikilla haastatteluun osallistuneilla nuorilla oli ainoastaan yksi liputus Tajua mut! -toimintamallin tietojärjestelmässä. Yhdelläkään nuorista ei ollut ollut verkostopalaveria, joka olisi järjestetty Tajua mut! -toimintamallin kautta. Kolmella nuorista oli kontakteja myös muille viranomaisahoille. Yhdelle nuorista oli ehdotettu verkostopalaverin järjestämistä, mutta hän oli kieltäytynyt siitä. Nuori koki, että hän sai itse päättää asiasta, eikä häntä yritetty pakottaa verkostopalaverin järjestämiseen. Nuori koki ajatuksen verkostopalaverista epämieluisaksi. Esimerkki tästä:

En välttämättä, koska ku o just se, että tääl on puhuttu ihan omista asioista ja sit sielläki on puhuttu ihan eri asioista ja tälleen ni sitte jos kaikkien pitäis tulla yhteen lössiin ni o vähän semmonen tunne, et mistä me niinku puhuttas tai semmonen se vähä et mitä enemmän on ihmisiä yhdessä lössissä ni mulla on vähän sekavampi olo silleen niinku. (Nuori 3.)

10 NUORTEN KOKEMUKSET TAJUA MUT! –TOIMINTAMALLIN KAUTTA SAADUSTA AVUSTA

Tässä luvussa kuvaamme sitä, millaista apua nuoret kokivat saaneensa Tajua mut! -toimintamallin kautta. Haastatellut nuoret nostivat esiin koulun

käyntiin, ystävyys-suhteisiin, tulevaisuuteen ja elämänhallintaan vaikuttavia tekijöitä. Kaikkien haastateltujen nuorten kokemukset Tajua mut! -toimintamallista olivat positiivisia ja he kokivat elämänsä kohentuneen vähintään yhdellä osa-alueella.

10.1 Vaikutukset koulunkäyntiin

Kolmella haastatelluista oli kokemus, että Tajua mut! -toimintamallin kautta saatu tuki oli vaikuttanut positiivisesti heidän koulun käyntiinsä. Nuorten kuvailemia muutoksia parempaan olivat poissaolojen vähentyminen, oppiaineiden ja työharjoitteluiden suorittaminen hyväksytysti ja nelosvaroitusten poistuminen. Kahdella nuorella oli tilanne, jossa ilman Tajua mut! -toimintamallin väliin tuloa koulunkäynti olisi keskeytynyt tai pitkittynyt. Toinen nuorista olisi menettänyt opiskelupaikkansa poissaolojen vuoksi ja toinen nuorista olisi puolestaan jäänyt ilman päättötodistusta puuttuvien suoritusten takia, jolloin jatko-opiskelupaikkojen hakeminen olisi ainakin siirtynyt.

Nuoret, joiden koulunkäynti oli vaakalaudalla, olivat saaneet apua Tajua mut! -toimintamallin etsivältä nuorisotyöntekijältä. Toinen nuorista koki saaneensa ”potkua pyllylle” kouluasioiden suhteen, jolloin koulunkäynti oli alkanut sujua paremmin ja poissaolot vähentyneet. Nuori sai myös pitää opiskelupaikkansa. Toista nuorta etsivä nuorisotyöntekijä oli auttanut työharjoittelupaikkojen löytämisessä ja jatko-opiskelupaikkojen hakemisessa. Keskusteltuaan etsivän nuorisotyöntekijän kanssa, nuori koki myös ymmärtäneensä oman panoksensa merkityksen koulun käyntiin liittyen. Nuori oli pyytänyt opettajilta tehtäväpaketteja, joilla hän sai suoritettua rästiin jääneet oppiaineet hyväksytysti läpi. Esimerkkejä koulun käyntiin saadusta tuesta:

Niit [poissaoloja] on ollu huomattavasti vähemmän. Et sillon koulun alkupuolella ni mitäköhän mulla oli... mut vii jotain ehkä 60-70 poissaolotuntii. (Nuori 3.)

No kyllä mä nyt sen ainaki tiän et jos en mä niit työharjoitteluja ois hoitanu [etsivän nuorisotyöntekijän] kaa, ni tuskin mä oisin niissä ees käynykää. (Nuori 4.)

Yksi haastatelluista kuvaili saaneensa konkreettisia ohjeita tilanteisiin, joissa hän hermostui herkästi ja poistui tästä syystä usein kesken koulupäivän. Haastateltava koki ohjeista olleen apua ja kesken päivän lähteminen oli vähentynyt. Haastateltava totesi Tajua mut! -toimintamallin kautta saadulla tuella olevan vaikutusta seuraavalle luokka-asteelle siirtymiseen ja toivoi saavansa toimintamallin kautta apua myös jatkossa. Esimerkki:

Siis niinku joo että mä en nyt saa niitä merkintöjä kun mä lähden koulusta, ku mä yleensä kun mä suutun mä lähden suoraan koulusta. Nii nyt se on jotenkin auttanu, että mä en lähde niin usein. (Nuori 1.)

Yksi haastatelluista ei kokenut saaneensa apua niinkään koulunkäyntiin, mutta hän olisi toivonut lukuvuoden alussa tiiviimpää opastusta ja enemmän tietoa uudesta koulustaan, millainen koulu on ja millaiset koulun käytännöt ovat verrattuna entiseen kouluun. Nuori olisi kaivannut myös ohjausta uusien kavereiden löytämiseksi. Tajua mut! -toimintamallin kautta hän oli myöhemmin saanut kavereita.

10.2 Kehitys ystävyssuhteissa

Kaksi haastatteluun osallistuneista nuorista oli päässyt Tajua mut! -toimintamallin kautta mukaan ryhmätoimintaan, jossa oli mahdollisuus tavata muita saman ikäisiä nuoria. Molemmat nuoret olivat kokeneet yksinäisyyttä. Ryhmätoiminnan kautta he kertoivat saaneensa uusia kavereita. Toinen nuorista piti uusien kavereiden löytämistä merkityksellisimpänä asiana, mitä Tajua mut! -toimintamalliin osallistuminen oli tuonut tullessaan. Nuori koki, että ryhmän avulla hän oli mahdollisesti tullut myös sosiaalisemmaksi suhteessa muihin ihmisiin. Esimerkit Tajua mut! -toimintamallin vaikutuksesta ystävyssuhteisiin:

No siis onhan mul kavereiden kanssa suhteet paremmat nytten, kun silloin joskus. Kun mä olin ennen niinku tosi yksinäinen... mul ei ollu ketään. (Nuori 1.)

No joo mä saatan ehkä saada enemmän ystäviä sieltä ryhmästä ja näin pois päin ja saatan olla niinku sillein sosiaalisempi ihmisten kanssa, sosiaalisempi ihmisten kanssa ja näin pois päin ja osaan niinku toimia sillein oikein niinku ihmisten kanssa. (Nuori 2.)

Sen lisäksi, että ryhmätoiminnan kautta oli löytynyt uusia kavereita, toinen nuorista koki saaneensa apua myös sosiaaliin tilanteisiin. Hän oli saanut etsivältä nuorisotyöntekijältä konkreettisia ohjeita, ettei hermostuisi niin helposti kavereiden kanssa. Nuori oli saanut ohjeeksi hengittää syvään ja laskea kymmeneen tilanteissa, jotka hermostuttavat. Ohjeiden saaminen oli nuoren mukaan parantanut hänen suhteitaan kavereihinsa.

10.3 Tulevaisuuden näkymät

Kolme haastatelluista nuorista oli kokenut Tajua mut! -toimintamallin kautta saadun tuen vaikuttaneen positiivisesti heidän koulun käyntiinsä. Erityisesti kaksi heistä koki koulun käyntiin liittyvän tuen saamisella olevan myönteistä vaikutusta tulevaisuuteensa. Toinen nuorista oli pystynyt jatkamaan opiskelua ja toinen oli saamassa päättötodistuksen, joka mahdollisti jatko-opiskelupaikkojen hakemisen. Myös opiskelupaikkojen hakeminen onnistui etsivän nuorisotyöntekijän tuella. Yksi koulun käyntiin tukea saaneista nuorista koki Tajua mut! -toimintamallin kivaksi ohjelmaksi, mutta ei osannut sanoa olisiko sillä ollut merkitystä tulevaisuuden kannalta, jos hän ei olisi osallistunut toimintaan.

Yksi haastatelluista nuorista kuvaili oman ajatusmaailmansa muuttuneen positiivisemmaksi ja katseensa kääntyneen kohti tulevaisuutta. Nuori kertoi luottavansa enemmän tulevaisuuteen ja koki, ettei hänellä ole mitään hätää. Nuori näki tulevaisuudessa toivoa ja koki olevansa itse aikuistuneempi ja vastuullisempi omien asioidensa suhteen. Haastattelussa nuori halusi painottaa, että hän uskoo elämän kantavan ja haluaa tarttua täysillä elämään sen sijaan, että eläisi menneessä. Esimerkki tästä:

Joo... kyl mä uskoisin niin siis mmm mul on enemmän niinku luottamusta kans niinku tulevaisuutta kohtaan, eeh... et on niinku oikeesti, oon ihan luottavaisin mielin, et ei oo silleen niinku, on sellanen mieli nytte et ei oo mitään hätää. (Nuori 3.)

10.4 Muut kokemukset Tajua mut! -toimintamallin kautta saadusta avusta

Kaksi haastatelluista nuorista kuvailivat, että olivat Tajua mut! -toimintamallin myötä oppineet ottamaan apua vastaan ja ymmärtäneet sen, että puhuminen auttaa. Toinen nuorista koki, että avun pyytamisestä oli tullut paljon helpompaa, kun luottamus etsivään nuorisotyöntekijään lisääntyi. Nuori kertoi, ettei aiemmin ollut halunnut pyytää aikuisten apua. Suurin osa haastateltavista kuvasi luottamuksen olevan tärkeää ja Tajua mut! -toimintamallin kautta luottamus aikuisiin oli lisääntynyt. Kaikki nuoret kokivat tullessa kuulluiksi etsivän nuorisotyöntekijän kanssa työskennellessään. Yksi nuorista kuvasi, että Tajua mut! -toimintamallin kautta saatu apu oli herättänyt tunteen ja kokemuksen siitä, että hänestä välitettiin aidosti. Esimerkkejä:

Niin kyl mä nyt oon niinku alkanu oppimaan sen, et hei otat nyt sitä apua vastaan, kun sitä nyttenkii alettiin taas mulle ehottamaan ja antamaan nii mä otan ihan kaiken avun vastaan ja tartun vähän niinku elämään täysillä nyt. (Nuori 3.)

Joo, et kyl mä oon uskaltanu kertoa [etsivälle nuorisotyöntekijälle] paljo enemmän ja puhuu sen kaa. (Nuori 4.)

No se on ainakii, et niinku nuorta kuunnellaan, et halutaan kuulla nuorta ja ei niinku ei oo yh missään vaiheessa sellasta tunnetta ollu tässä [etsivän nuorisotyöntekijän] kaa, et sä oot nuori ja sä oot vähä niinku sä et tiää asioista ja et tosi niinku kunnioittava tunnelma. (Nuori 3.)

Yksi haastatelluista koki saaneensa Tajua mut! -toimintamallin kautta uutta motivaatiota elämäänsä, jonka ansiosta energia asioiden tekemiseen oli lisääntynyt. Nuori koki saamansa tuen terapeuttisena, jolla oli ollut positiivista vaikutusta hänen elämänlaatuunsa. Positiivinen elämänmuutos näkyi muun muassa terveellisemmissä elämäntavoissa. Esimerkki tästä:

Ja sitte koittaa elää nyt terveellisemmin ja tällasta, niin nekin on hyvä. Et mä oon saanu tosi paljon motivaatiota tästä. (Nuori 3.)

11 TAJUA MUT! -TOIMINTAMALLIN KEHITTÄMINEN

Tässä luvussa kuvaamme sitä, millaisia kehittämissideoita nuorilta nousi haastatteluissa esille Tajua mut! -toimintamalliin liittyen. Tutkimustulosten pohjalta oli tulkittavissa, että tällä hetkellä Tajua mut! -toimintamallissa ei ole otettu käyttöön kaikkia sellaisia mahdollisuuksia, joita toimintamalli pitää sisällään. Nuorten kokemukset Tajua mut! -toimintamallista olivat positiivisia. Joitakin osa-alueita kehittämällä Tajua mut! -toimintamallista voitaisiin saada entistäkin toimivampi ja sillä olisi mahdollisuus tavoittaa suurempi joukko sellaisia nuoria, jotka eivät syystä taikka toisesta ole ohjautuneet yhteiskunnan tarjoamien tukitoimien piiriin.

Tutkimustulosten perusteella Tajua mut! -toimintamallin prosessissa olisi kehittämistä siltä osin, että mukaan pääsemisestä tulisi tehdä nuorille helpompaa. Myös tietoa Tajua mut! -toimintamallista kannattaisi jakaa nuorille enemmän. Nuorten vastauksista selvisi kaksi seikkaa, jotka voivat vaikuttaa siihen, että ohjautuuko nuori toimintamallin piiriin ja onnistuuko työskentelyn aloittaminen nuoren kanssa. Ensinnäkin nuorilla ei ole riittävästi tietoa Tajua mut! -toimintamallista ja siitä, kenen kautta toimintamalliin voi päästä mukaan. Toiseksi prosessi voi tuntua liian monimutkaiselta sellaisen nuoren mielestä, jonka voimavarat ovat vähäiset. Saman asian selvittäminen usealle eri työntekijälle koettiin raskaaksi. Näin ollen nuori voi jättää prosessin kesken. Nuorilta nousi myös ehdotuksena, että olisi

hyvä, jos nuori voisi itse ilmoittaa itsensä Tajua mut! -toimintamalliin mukaan. Nuoret toivoivat, että työntekijöitä voisi lähestyä esimerkiksi internetin kautta. Nuoret kokivat, että tällöin Tajua mut! -toimintamalliin mukaan pääseminen olisi helpompaa ja avun hakemisen kynnyks olisi matalampi. Esimerkit:

Mm se on niinku, jos tiedät tän kelle sun pitää sanoo se, ni sillon se on helppoo, mut jos sä et tiiä mitään muuta kun se et se on olemassa ja sä haluisit mennä sinne, ni sit se voi olla vähän monimutkasempaa. (Nuori 1.)

Mut jotenki vaa et mahollisimman helpoks jos tekis, jos sais sen prosessin päästä tänne. Sit just se että ei niinku ei niinku painostettais siihen vain niinku ihan rauhassa. Joo, ite ku oon kauheen herkkä ihminen nii sit vähän niinku tietää ja tuntee näitä asioita sillee tolla tavalla. (Nuori 3.)

Tajua mut! -toimintamallin tulisi olla matalan kynnyksen palvelu. Haastattelemamme nuoret eivät kokeneet sitä kuitenkaan matalan kynnyksen palveluksi tiedon puutteesta ja prosessin monimutkaisuudesta johtuen. Viranomaiset saattavat sen sijaan nähdä Tajua mut! -toimintamallin matalan kynnyksen palveluna, koska Tajua mut! toimii nuorisopalveluiden alaisuudessa ja on vapaaehtoista nuorille. Tutkimustulosten perusteella nuoret toivoivat, että Tajua mut! -toimintamalli olisi helpommin lähestyttävissä ja tulisi lähemmäksi nuoria esimerkiksi sosiaalisen median avulla. Nuoret ehdottivat Tajua mut! -toimintamallin mainostamista Facebookissa ja Instagramissa. Kaikki haastatellut nuoret eivät käyttäneet sosiaalista mediaa, mutta ne jotka käyttivät, olisivat olleet valmiita liittymään Tajua mut! -toimintamallin ylläpitämiin ryhmiin. Nuoret pitivät sosiaalista mediaa tärkeimpänä tiedon välittämisen kanavana nuorten maailmassa.

12 POHDINTA JA TULOSTEN TARKASTELU

Tämän opinnäytetyön tarkoituksena on kuvata nuorten kokemuksia Tajua mut! -toimintamallista Riihimäellä. Tutkimusaineistomme osoittautui riittäväksi ja saimme tutkimustehtäviimme vastaukset. Tässä luvussa tarkastelemme tuloksia sekä pohdimme opinnäytetyömme prosessin kulkua ja Tajua mut! -toimintamallin kehittämiseen liittyviä näkökulmia. Esitämme myös jatkotutkimusaiheita.

12.1 Tulosten tarkastelua

Tämän opinnäytetyön tarkoituksena on, että tutkimuksesta saatua tietoa voidaan hyödyntää Tajua mut! -toimintamallin kehittämisessä. Opinnäytetyön tekeminen aloitettiin tammikuussa 2017 ja saatiin päätökseen maaliskuussa 2018. Tutkimukseemme osallistuivat Riihimäellä Tajua mut! -toimintamallin kautta apua tai tukea saaneet nuoret. Tässä luvussa tarkastelomme saamiamme tutkimustuloksia ja vertaamme niitä muista samankaltaisista tutkimuksista saatuun tietoon.

On tärkeää, että nuoret kokevat voivansa vaikuttaa itseään koskeviin asioihin. Yhdeksi merkitykselliseksi aiheeksi opinnäytetyössämme nousi Tajua mut! -toimintamallin vapaaehtoisuus. Nuorille tuntui olevan tärkeää, että heitä kunnioitettiin ja heidän mielipiteensä selvitettiin ennen yhteystietojen ilmoittamista Tajua mut! -tietojärjestelmään. Vapaaehtoisuuden kokemus tuli nuorten vastauksissa ilmi myös siten, että nuoret kokivat saavansa itse valita työskentelytavat. Nuoret tuntuivat arvostavan sitä, että he saivat itse päättää mistä puhuivat etsivän nuorisotyöntekijän kanssa ja millaista apua ottivat vastaan.

Tutkimustulostemme perusteella yksi keskeisimmistä työskentelyn aloittamiseen vaikuttavista tekijöistä oli etsivän nuorisotyöntekijän persoona ja tapa kohdata nuoret. Ensivaikutelmalla oli ratkaiseva merkitys siihen, halusivatko nuoret ottaa Tajua mut! -toimintamallin kautta apua vastaan. Hästbackan (2016, 28) tekemän selvityksen tulokset olivat samanlaisia. Etsivän nuorisotyöntekijän rooli oli tärkeässä osassa luomassa nuorelle myönteistä kuvaa ja motivaatiota yhteistyön aloittamiseen. Nuorten saama tuki lähti heidän omista tarpeistaan ja voimavaroistaan. Myös Ranta-ahon (2016, 41-42) tutkimuksessa etsivän nuorisotyöntekijän merkitys ja asiakaslähtöisyys nousivat keskeisiksi tekijöiksi. Etsivä nuorisotyöntekijä koettiin helposti lähestyttäväksi ja Tajua mut! -toimintamallin matalan kynnyksen palveluksi.

Luottamuksen saavuttaminen nuorten kanssa työskenneltäessä on kokemuksemme mukaan perusedellytys työskentelyn onnistumiseksi. Tutkimukseemme osallistuneet nuoret pitivät etsivää nuorisotyöntekijää luotettavana. Melkein kaikilla haastatelluista oli ollut aiempia negatiivisia kokemuksia tahoista, joihin heitä oli ohjattu. Nuorten luottamus aikuisiin oli lisääntynyt Tajua mut! -toimintamallin myötä. Tästä voimme päätellä, että nuorten kokemus etsivästä nuorisotyöntekijästä oli myönteinen ja heille oli tärkeää, että oli edes yksi aikuinen, jolle voi luottamuksella puhua asioistaan ilman vakavia seuraamuksia. Matalan kynnyksen palveluille on selkeästi tarvetta. Junttila-Vitikka ja Ronkainen (2015, 18-19) mainitsivat tutkimuksessaan, että luottamuksellisen suhteen rakentaminen voi olla haastavaa.

Tutkimuksemme tulokset antoivat sen kuvan, että suurin osa nuorista tiesi voivansa ottaa etsivään nuorisotyöntekijään yhteyttä, milloin vain ja minkälaisessa asiassa tahansa. Osa oli ajatellut pitää etsivään nuorisotyöntekijään yhteyttä vielä työskentelyn loppumisen jälkeenkin. Hästbackan (2016, 17) selvityksessä tuli kuitenkin ilmi, että nuorten kynnys ottaa yhteyttä työntekijään saattaa olla korkea, vaikka he tietäisivät yhteydenottamisen olevan mahdollista. Mielestämme etsivän nuorisotyöntekijän roolia kannattaisi pitää aktiivisena myös varsinaisen työskentelyn loppumisen jälkeenkin. Etsivä nuorisotyöntekijä voisi esimerkiksi tietyn ajan kuluttua työskentelyn päättymisestä ottaa nuoreen yhteyttä ja kysellä kuulumisia. Tämä saattaisi madaltaa nuoren kynnystä kertoa, jos asiat eivät olekaan sujuneet toivotulla tavalla.

Riihimäellä Tajua mut! -toimintamalliin ohjautuneille nuorille oli tarjottu mahdollisuutta päästä mukaan toimintaan. Työntekijä oli kertonut Tajua mut! -toimintamallista ja kysynyt lupaa nuorelta yhteystietojen ilmoittamiseen. Tutkimuksemme tuli ilmi, että nuoret eivät muutoin olisi tienneet Tajua mut! -toimintamallin olemassaolosta. Näyttää siltä, että nuorilla ei ole tietoa Tajua mut! -toimintamallista. Tulosten perusteella siitä tiesivät vain sellaiset nuoret, joille toimintamallia oli ehdotettu. Myös Hästbackan (2016, 16) selvityksestä kävi ilmi, että nuorilla ei välttämättä ole tietoa, millaisia palveluja heille on tarjolla. Nuoret tarvitsevat aikuisen kertomaan erilaisista vaihtoehtoista ja nostamaan esiin nuoren omia voimavaroja ja kykyjä toimijuuden vahvistamiseksi.

Ervamaa, Haahkola, Illi, Markkola, Tukiainen ja Suomalainen (2014, 58) nostivat raportissaan esille, että nuorten tulisi voida ilmoittaa itse itsensä mukaan Tajua mut! -toimintamalliin. Samoin Salosen (2017, 28-29) tutkimuksessa työntekijät olivat sitä mieltä, että nuorilla tulisi olla mahdollisuus pyytää itselleen apua sähköisesti Tajua mut! -toimintamallin kautta. Oma tutkimuksemme vahvisti tätä näkökulmaa. Nuoret pitivät tarpeellisena, että Tajua mut! -toimintamalli olisi helpommin lähestyttävissä ja pitivät sosiaalista mediaa tärkeimpänä viestintäkanavana, mitä nuoret käyttävät. Nuoret toivoivat, että Riihimäen Tajua mut! -toimintamallissa olisi itsensä ilmoittamismahdollisuus. Hyvönen (2018) ilmaisi haastattelussa, että Espoossa on lähdetty syksyllä 2017 kokeilemaan mallia, jossa nuori voi itse ilmoittaa itsensä Tajua mut! -toimintamalliin mukaan. Vuonna 2018 on tarkoitus, että kaikki kunnat, jotka ovat mukana toimintamallissa, ottavat käyttöön itsensä ilmoittamismahdollisuuden. On mielenkiintoista nähdä, miten se tuo palvelut lähemmäksi nuoria ja millä tavoin nuoret ottavat palvelun käyttöönsä. Pidämme tärkeänä, että nuorten ohjausta itsensä ilmoittamiseen lähdetään kehittämään tulevaisuudessa myös Riihimäellä.

Puusniekan (2014, 37) mukaan Espoossa yli 83 % tutkimukseen osallistuneista työntekijöistä uskoi ammattilaisten välisen yhteistyön edistävän Tajua mut! -toimintamallin ansiosta. Salosen (2017 27-28) tutkimuksessa nostettiin esille, että Riihimäellä monialaisen yhteistyön koettiin toimivan eri viranomaisten välillä hyvin. Yhteistyön toteutumiseen vaikutti kuitenkin

se, kenen kanssa yhteistyötä oli ollut jo aiemmin. Myös henkilökemiat vaikuttivat yhteistyöhön. Osa Salosen tutkimukseen vastanneista koki, että resursseja ei ollut riittävästi yhteistyön järjestämiseen. Uusien menetelmien sijaan kaivattiin jo olemassa olevien menetelmien parempaa hyödyntämistä. Suurin osa vastanneista uskoi Tajua mut! -toimintamallin tiivistävän yhteistyötä.

Tutkimuksemme mukaan Riihimäellä ei Tajua mut! -toimintamallin kautta tapahtuvaa monialaista yhteistyötä pidetty automaattisena. Yhdenkään tutkimukseemme osallistuneen nuoren kohdalla ei ollut pidetty verkostopalaveria Tajua mut! -toimintamallin kautta. Salosen (2017, 28) tutkimukseen vastanneet pohtivat, pitäisikö yhteistyön olla tapauskohtaista. Sekä meidän että Salosen tekemät havainnot poikkeavat Ranta-ahon (2016, 55-56) Keravalla tekemästä tutkimuksesta siten, että siellä moniammatillisen verkostopalaverin järjestämisen koettiin tulleen ”pakolliseksi” Tajua mut! -toimintamallin kautta. Verkostopalaverin järjestämisellä mahdollisimman pikaisesti koettiin olevan vaikutusta nuoren nopeaan avun saamiseen. Toimintamalli mahdollisti näin tehokkaan asioiden hoitamisen tavoitteiden mukaisesti.

Tutkimuksessamme tuli esille se seikka, että nuoret saattavat kokea ajatuksen verkostopalaverin järjestämisestä epämieluisana. Nuori ei välttämättä halua puhua asioistaan ison joukon läsnä ollessa. Hästbacka (2016, 28) onkin nostanut selvityksessään esille, että verkostopalavereita olisi kehitettävä nimenomaan siihen suuntaan, että ne toteutuisivat nuorten ehtoilla, joustavasti ja työskentelyyn kutsuttaisiin mukaan nuoren läheisiä. Keravalla verkostopalaverit toteutuivat jo nuoren ympärillä olevien viranomaisten kanssa.

Näemme Tajua mut! -toimintamallin hyvänä alustana viranomaisyhteistyön toteuttamiselle. Kannattaisikin miettiä, kuinka saataisiin käyttöön kaikki se potentiaali, jonka Tajua mut! -toimintamalli tarjoaa monialaiselle yhteistyölle ja verkostojen luomiselle. Salosen (2017, 24-25) tutkimuksen mukaan Riihimäellä Tajua mut! -toimintamallia oli käyttänyt vain neljäsosa vastanneista työntekijöistä. Yhtenä syynä vastaajat kertoivat, että halusivat auttaa nuorta muilla keinoilla. Osa koki myös nuoren tavoittamisen hankalaksi, jolloin mahdollisuutta kertoa toimintamallista ja lupaa liputtamiseen ei saanut. Osa vastaajista myönsi käyttävänsä toimintamallia vasta silloin, kun huoli nuoresta oli jo suuri. Uskomme, että Tajua mut! -toimintamallin aktiivisempi hyödyntäminen eri tahoilla lisäisi myös yhteistyömahdollisuuksia. Tällä hetkellä toimintamallin käyttö tuntuu olevan työntekijästä riippuvaa. Työnantajien kannattaisi velvoittaa Tajua mut! -koulutuksen käyneitä työntekijöitä toimintamallin aktiiviseen käyttöön.

Salosen (2017, 28) tutkimuksessa Tajua mut! -toimintamalli nähtiin tarpeellisena nuorten vapaa-ajalla ja harrastusten parissa toimiville. Osan vastanneiden mielestä toimintamalli sopisikin paremmin kolmannen sektorin parissa työskenteleville kuin viranomaisille. Kaikki tutkimukseemme

osallistuneet nuoret olivat ohjautuneet Tajua mut! -toimintamalliin koulun kautta ja saaneet apua monenlaisiin eri tilanteisiin. Emme pidä Tajua mut! -toimintamallin keskittämistä kolmannelle sektorille järkevänä. Tällöin monet nuoret jäisivät apua vaille juuri niillä elämän osa-alueilla, kuten koulun käyntiin liittyvissä haasteissa, jotka ovat tulevaisuuden kannalta olennaisia. Myös toimintamallin alkuperäinen ajatus monialaisesta yhteistyöstä jäisi tällöin toteutumatta. Näkisimme tärkeäksi viranomaistahojen ja kolmannen sektorin sekä nuorten vapaa-ajalla toimivien tahojen yhteistyön kehittämisen, johon Tajua mut! -toimintamalli tarjoaa jo olemassa olevan työkalun.

Tutkimuksessamme tuli esille, että avun tarjoaminen oikealla hetkellä saattoi olla yksi tekijä, ottiko nuori apua vastaan tai oliko siitä hänelle hyötyä. Nuoret olivat Riihimäellä saaneet apua Tajua mut! -toimintamallin kautta siinä vaiheessa, kun asioihin pystyi vielä vaikuttamaan. Näitä asioita olivat opiskelupaikan säilyttäminen ja päättötodistuksen saaminen. Myös Puusniekan (2014, 37) tutkimuksessa 73 % ammattilaisista koki, että nuoret olivat saaneet apua Espoon pilottijakson aikana varhaisemmassa vaiheessa.

Tutkimuksemme tulokset tukevat yhden liputuksen taktiikkaa. Nuoret tuntuivat olevan tyytyväisiä siihen, että etsivän nuorisotyöntekijän yhteydenotto tuli nopeasti ensimmäisen liputuksen jälkeen. Junttila-Vitikan ja Ronkaisen (2015, 13-14) mukaan Mikkelissä kahden liputuksen taktiikka oli osoittautunut hankalaksi, koska lippupareja ei muodostunut. Mikkelissä koettiin hankalaksi nuoren luvan saaminen liputukseen. Työntekijät ajattelivat myös liputuksen tuovan lisätyötä ja liputuksen kriteerit tuntuivat olevan epäselviä. Hellsströmin (2015, 18-19) selvityksestä käy ilmi, että myös Espoossa luvan saaminen liputukseen oli vaikeaa tai työntekijä ei pyytänyt lupaa ollenkaan. Liputuksen ei koettu tuovan lisäarvoa jo olemassa olevien lakisääteisten toimintamallien, kuten oppilashuoltoryhmän ja lastensuojeluilmoituksen rinnalle. Hästbackan (2016, 27) mukaan asiakaslähtöisyyttä voisi lisätä kehittämällä nuorten tavoittamiseen ja yhteydenpitoon liittyviä keinoja. Nuoren yksilökeskeisen lähestymistavan rinnalle olisi hyvä ottaa ryhmälähtöinen toimintamalli, joka huomioi nuoren perheen, lähiyhteisön ja kaverit.

Ranta-ahon (2016, 49, 51, 55) tutkimuksessa nuorten kokemus Tajua Mut! -toimintamallista Keravalla oli positiivinen. Nuoret kokivat saaneensa apua ja muutosta elämäänsä. Avun laaja-alaisuus vaikutti siihen, kuinka pitkäaikaisista apu oli ollut. Apu oli kohdistunut esimerkiksi koulun käyntiin, asuntoasioihin ja päihteettömyyteen. Kokemukset avun saamisesta olivat samanlaisia, kuin haastattelemlamme nuorilla Riihimäellä. Tästä voi päätellä, että Tajua mut! -toimintamalli voi auttaa nuoria monissa erilaisissa tilanteissa. Tutkimustulostemme perusteella nuoret kokivat Tajua mut! -toimintamallin niin hyvänä mahdollisuutena, että olisivat suosittelleet sitä myös muille apua tarvitseville nuorille.

Kehittämisehdotuksena Ranta-ahon (2016, 53-54) tutkimuksessa nousi esille lisätiedottaminen Tajua mut! -toimintamallista sekä etsivien nuorisotyöntekijöiden aktiivisempi rooli yhteydenpidossa nuoriin. Myös omassa tutkimuksessamme nuoret toivoivat aktiivista tiedon jakamista Tajua mut! -toimintamallista. Pidämme tärkeänä, että nuorilla on tietoa, mistä apua on saatavilla erilaisiin elämäntilanteisiin liittyen. Tajua mut! -toimintamalli on laaja-alainen ja apua on saatavilla kaikenlaisissa asioissa. Näin ollen on tärkeää, että nuorille välittyy tieto Tajua mut! -toimintamallin olemassaolosta. Nuoret itse toivoivat tiedonvälitystä sosiaalisen median, kuten facebookin ja instagramin kautta. Oikeita viestintäkanavia käyttämällä nuoret voisivat saada tietoa Tajua mut! -toimintamallista ja niistä työntekijöistä, kenen kautta toimintamalliin voi päästä mukaan. Myös Hellströmin (2015, 23) selvityksessä tuli ilmi, että hankkeelle toivottiin sosiaalisen median näkyvyyttä sekä erilaisia tapoja mainostaa, kuten julisteita, T-paitoja, lehtijuttuja ja kertomuksia onnistumisista.

12.2 Opinnäytetyön prosessin pohdintaa ja jatkotutkimusaiheita

Tämä opinnäytetyö tehtiin parityönä. Meillä molemmilla on takana pitkä työhistoria lastensuojelun sijaishuollossa. Työkokemuksemme lastensuojelussa vaikutti siihen, että erityisesti nuoret olivat lähellä sydäntämme opinnäytetyön aihetta valitessamme. Päätimme yhdistää voimavaramme ja etsiä yhdessä aiheen, joka oli meille molemmille mielenkiintoinen sekä samalla hyödyllinen nuoria ajatellen. Ohjaavan opettajamme antaman vinkin ansiosta meille tarjoutui tilaisuus päästä mukaan Riihimäellä toimivaan Nuorten hyvinvoinnin tutkimustyöryhmään. Työryhmän kautta aiheeksemme valikoitui tutkimuksen tekeminen Riihimäellä käytössä olevasta Tajua mut! -toimintamallista. Innostuksemme lähteenä toimi erityisesti se, että meitä pyydettiin selvittämään nuorten omia kokemuksia Tajua mut! -toimintamalliin liittyen.

Opinnäytetyön valmistelu aloitettiin tammikuussa 2017 tutkimussuunnitelman laatimisella ja työemme valmistui maaliskuussa 2018. Prosessimme oli pitkä, mutta kaikilta osin tarpeellinen. Matkan varrelle mahtui erilaisia elämäntilanteisiimme liittyviä tapahtumia, joihin emme olleet ennalta osanneet varautua. Tästä syystä opinnäytetyömme aikataulu piteni muutamalla kuukaudella alkuperäisestä tavoitteestamme. Selvisimme kuitenkin kaikesta ja saimme opinnäytetyömme valmiiksi.

Perehdyimme opinnäytetyömme aiheeseen huolellisesti ottamalla aluksi selvää Tajua mut! -toimintamallin alkuperästä, joka löytyi Hollannista nimellä ”verwijsindex”. Otimme sähköpostitse yhteyttä hollantilaisiin toimijoihin, mutta heidän avuliaisuudestaan huolimatta heillä ei ollut lähettää meille englannin kielistä materiaalia tutkimustuloksista tai muustakaan toimintamalliin liittyvästä aineistosta. Hollannin kielellä aineistoa olisi ollut saatavilla, mutta oma kielitaitomme ei riittänyt aineiston läpikäymiseen.

Etsimme englannin kielistä aineistoa myös kansainvälisistä tietokannoista ”verwijsindex”- toimintamalliin liittyen, mutta emme löytäneet artikkeleita aiheesta.

Koimme kansainvälisen tiedon puutteen suurena haasteena omaa opinnäytetyötämme ajatellen ja olimme hieman pettyneitäkin, ettei englannin kielistä aineistoa löytynyt. Hyödynsimme englannin kielisiä lähteitä kuitenkin muualla teoria osuudessamme. Meidän oli tehtävä päätös, että keskityimme tarkastelemaan tutkimusaineistoamme sen pohjalta, millaista tietoa Tajua mut! -toimintamallista oli saatavilla Suomessa niistä kunnista, joissa toimintamalli oli ollut käytössä. Pyrimme olemaan kriittisiä omaa tutkimusaineistoamme kohtaan ja tarkastelimme sitä mahdollisimman monesta eri näkökulmasta koko tutkimusprosessin ajan.

Fenomenologis-hermeneuttinen lähestymistapa oli meille molemmille uusi haaste. Haimme fenomenologis-hermeneuttisesta tutkimusmetodista mahdollisimman paljon tietoa ja mielestämme onnistuimmekin sisäistämään tutkimusmetodologian varsin hyvin, ymmärsimme mitä olimme tekemässä. Saamamme palautteen perusteella ymmärryksemme välittyi myös ohjaavalle opettajallemme sekä Nuorten hyvinvoinnin tutkimustyöryhmän jäsenille.

Opinnäytetyön tekeminen sujui meiltä kahdelta hyvässä yhteistyössä. Kunnioitimme molemmat toistemme tapoja työskennellä, jotka välillä osoittautuivat hyvinkin erilaisiksi. Oli hienoa huomata, kuinka kummankin vahvuudet nousivat työskentelyssä esille ja täydensivät toisiaan. Haasteeksi osoittautuivat lähinnä tietotekniset ongelmat, joita aika ajoin tuli eteen työtä tehdessämme. Meille oli tärkeää järjestää yhteiseen työskentelyyn aikaa ja tilaisuuksia, joissa pystyimme keskittymään ainoastaan opinnäytetyömme tekemiseen. Näitä tilaisuuksia järjestimme vuokraamalla esimerkiksi mökin tai asuntolapaikan, joissa työskentelyämme ei häirinnyt mitään ulkopuolinen tekijä. Aloimme kutsua näitä tapaamisia ohjaavan opettajamme sanoin ”korkeanpaikan leireiksi”. Opinnäytetyömme etenemistä auttoi myös se, että olimme molemmat jossakin vaiheessa prosessia opintovapaalla.

Opinnäytetyötä tehdessämme pohdimme esiyymmärrystämme, kuinka sosionomi AMK -koulutuksemme ja työkokemuksemme lastensuojelun sijaishuollossa vaikuttivat käsityksiimme haastateltavista nuorista. On selvää, että työssämme kohtaamillamme nuorilla on pääsääntöisesti haasteita useilla eri elämän osa-alueilla. Meidän oli ymmärrettävä, että emme voineet verrata tutkimukseemme osallistuvia nuoria niihin, joiden kanssa olimme tottuneet työskentelemään lastensuojeluyksiköissä. Tajua mut! -toimintamallin kautta apua saaneiden nuorten tuen tarve oli yksilöllistä, eikä se lähtökohtaisesti liittynyt mitenkään lastensuojelullisiin tarpeisiin. Tiedostimme, että lähestymistapamme haastateltavia nuoria kohtaan oli oltava avoin. Mielestämme onnistuimme haastattelutilanteissa luomaan avoimen ja luottamuksellisen ilmapiirin. Nuoret kertoivat kokemuksistaan

juuri sen verran, kuin he itse halusivat. Meidät yllätti tutkimusaineiston suuri määrä, jonka saimme kerättyä viidestä haastattelusta. Litterointi ja aineiston muokkaaminen hallittavaan muotoon veivät meiltä runsaasti aikaa. Halusimme tehdä työn huolellisesti, jotta työmme luotettavuus olisi mahdollisimman hyvä.

Nuorten hyvinvoinnin tutkimustyöryhmältä saamamme tuki oli tärkeää koko opinnäytetyöprosessin ajan. Ryhmässä saimme ohjausta ja uusia näkökulmia työhömmme. Palautteen saaminen prosessin eri vaiheissa vei työtämme haluttuun suuntaan. Osallistuimme myös ohjaavan opettajamme järjestämiin pienryhmätapaamisiin koululla, joissa käytiin opettajan johdolla vertaisryhmässä läpi opinnäytetöihin liittyviä kysymyksiä. Ne olivat niin ikään hedelmällisiä keskustelun paikkoja opinnäytetyöprosessia ajatellen. Pidimme koko prosessimme ajan tutkimuspäiväkirjaa, joka osoitautui pitkän prosessin kannalta välttämättömäksi. Tutkimuspäiväkirja auttoi muistamaan, mitä olimme pohtineet ja millaisia päätöksiä olimme tehneet prosessin eri vaiheissa. Opinnäytetyö jäsentyi pitkälti tutkimuspäiväkirjan avulla. Teimme molemmat muistiinpanoja tahoillamme, jotka kävimme yhdessä läpi aina tavatessamme.

Tutkimukseemme liittyvien haastattelujen toteutuksessa saimme apua etesivältä nuorisotyöntekijältä, joka auttoi meitä haastateltavien nuorten tavoittamisessa ja sopivien tilojen järjestämisessä. Haastatteluista tehdesämme pidimme tärkeänä, että nuoret kohdattaisiin nuorina, omana itsenään ja heitä arvostettaisiin. Nuorten aiemmat kokemukset aikuisista eivät välttämättä olleet hyviä, kuten tutkimuksessamme tuli ilmi. Tämän päivän nuoret ovat vaativia asiakkaita ja he tiedostavat omat oikeutensa. Nuoret haluavat, että heitä kunnioitetaan ja kohdellaan nuorina aikuisina, antaen heille mahdollisuuksia myös erehdyksiin. Yhtenä jatkotutkimusaiheena ehdotammekin laajempaa selvitystä nuorten kokemuksista, kuinka he ovat tulleet kohdatuiksi Tajua mut! -toimintamallin eri instansseissa.

Toisena jatkotutkimusaiheena olisi hyödyllistä tarkastella, miten Tajua mut! -toimintamalli on jäänyt elämään Riihimäellä ja kuinka työnantajat saataisiin velvoittamaan koulutuksen käyneet työntekijät käyttämään toimintamallia aktiivisesti. Tutkimuksessa kannattaisi selvittää syitä, mikä saa osan työntekijöistä ottamaan toimintamallin käyttöönsä ja osan ei. Pääpainona tutkimuksessa olisi hyvä olla näkökulma, millä keinoilla Tajua mut! -toimintamallin käyttöön ottamisen kynnystä voitaisiin madaltaa työntekijöiden näkökulmasta. Olisiko esimerkiksi huolen aiheisiin ja yhteystietojen ilmoittamiseen liittyvien kriteereiden yhtenäistämisestä hyötyä?

Tutkimustulostemme perusteella nuorten kokemukset Tajua mut! -toimintamallista olivat positiivisia. Tulevaisuudessa olisi hyödyllistä selvittää, millä edellytyksillä Tajua mut! -toimintamallilla olisi mahdollisuus laajeta koko maanlaajuiseksi, kuten Hollannissa. Ammattilaiset voisivat hyötyä myös siitä, että tulevaisuudessa lakimme mahdollistaisi nuoren ilmoittamisen tietojärjestelmään ilman nuoren lupaa. Tällä hetkellä se olisi Suomessa

mahdollista vain lainsäädäntöä muuttamalla. Uskomme, että tällä tavoin huoli nuorista kyettäisiin huomaamaan ja ilmaisemaan varhaisemmassa vaiheessa ja nuoret saataisiin avun piiriin nykyistä aiemmin. Tajua mut! -toimintamallin avulla kyettäisiin puuttumaan jo orastamassa oleviin haasteisiin, liittyvätpä ne sitten koulun käyntiin, vapaa-aikaan tai muihin arjen pulmatilanteisiin. Tärkeää on tarjota tukea varhaisessa vaiheessa, ennen kuin vaikeuksista pääsee muodostumaan nuorille suuria ja kasautuneita ongelmia.

12.3 Ehdotuksia Tajua mut! -toimintamallin kehittämiseen

Tutkimuksessamme tuli esille, että haastattelemistamme nuorista yhdelläkään ei ollut kokemusta Tajua mut! -toimintamallin kautta tapahtuvasta monialaisesta yhteistyöstä. Tajua mut! -toimintamallia olisi hyvä kehittää Riihimäellä siihen suuntaan, että se antaisi paremmat mahdollisuudet yhteistyön toteutumiselle. Koulutusta kannattaisi lisätä ja päivittää säännöllisesti, jotta toimintamalli juurtuisi eri yhteistyötahojen työkaluksi. Työntekijien kannattaisi myös velvoittaa Tajua mut! -toimintamallin koulutuksen käyneitä työntekijöitä käyttämään toimintamallia aktiivisesti. Tajua mut! -toimintamallin avulla voitaisiin vähentää työn päällekkäisyyksiä eri tahoilla. Tutkimuksessamme mukana olleet nuoret oli ilmoitettu yhden kerran Tajua mut! -tietojärjestelmään, vaikka suurimmalla osalla haastatelluista oli kontakteja useille eri viranomaistahoille. Tutkimuksen tulokset puoltavat Tajua mut! -toimintamallin kehittämistä ja aktiivisempaa käyttöä.

Tajua mut! -toimintamallin näkyvyyttä olisi lisättävä sekä ammattilaisen että nuorten keskuudessa. Tiedon lisääminen nousee tärkeäksi osaksi jatkossa tehtävää työtä. Markkinoinnin avulla toiset kunnat ja nuoret tulevat tietoisiksi Tajua mut! -toimintamallista. Toimintamallin mainostaminen nuorten omia kanavia, kuten sosiaalista mediaa käyttäen, voisi tuoda Tajua mut! -toimintamallin nuorten ulottuville ja helpommin lähestyttäväksi. Tämä voisi tehdä myös prosessista ja mukaan pääsemisestä helpompaa nuorten kannalta ajateltuna. Sosiaalisessa mediassa markkinoiminen vaatisi nuorekasta asennetta ja sosiaalisen mediamaailman tuntemista. Myös ammattilaiset voisivat hyötyä sosiaalisen median tarjoamista mahdollisuuksista.

Espoon tavoin Riihimäellä kannattaa lähteä kehittämään nuorten mahdollisuutta ilmoittaa itse itsensä Tajua mut! -toimintamalliin mukaan. Tämä tekisi nuorille prosessista helpommin saavutettavan ja voisi madaltaa joidenkin nuorten avun pyytämisen kynnyksiä. On hienoa, että Espoo on lähtenyt kehittämään ja rohkeasti kokeilemaan nuoren mahdollisuutta itsensä ilmoittamiseen. Työkalu on jo olemassa, mutta nuorten ohjaus Tajua mut! -toimintamallin www-sivujen ja ilmoitusmahdollisuuden käytössä vaatii vielä kehittämistä.

LÄHTEET

Aaltonen S ja Berg P. 2015 *Nuorten ja palvelutarjoajien kohtaamiset*. Teoksessa Aaltonen S, Berg P, Ikäheimo S. 2015 Nuoret luukulla. Kolme näkökulmaa syrjäytymiseen ja nuorten asemaan palvelujärjestelmässä. Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura ry, verkkojulkaisuja 84.

Aaltonen S. 2016. *Hyppää voltti! Nuoret ja palvelujärjestelmä hallituksen toimenpidesuunnitelmassa*. Teoksessa Pekkarinen E, Aapola-Kari S. 2016 Nuoruus hallitusohjelmassa. Nuorisotutkimusverkosto/nuorisotutkimusseura julkaisuja 180, verkkojulkaisuja 100. S.9-12

Banspach S, Zaza S, Dittus P, Michael S, Brindis CD, Thorpe P. 2016 *CDC Grand Rounds: Adolescence — Preparing for Lifelong Health and Wellness*. MMWR Morb Mortal Wkly Rep 2016;65 (30):759–762. Haettu 21.3.2017 osoitteesta <http://dx.doi.org/10.15585/mmwr.mm6530a2>

Ervamaa, S, Haahkola K, Illi M, Markkola, Tukiainen H, & Suomalainen K, 2014, *Tajua mut! -toimintamalli lasten ja nuorten tukena, Kyllä mua saa auttaa! Ketään ei jätetä*. Sitran selvityksiä 83. Helsinki; Erweko. S.3

Ervamaa, S, Haahkola, K, Illi, M, Markkola, A, Tukiainen H, ja Suomalainen K, 2015. *Lasten ja nuorten palvelut 2020, jotta yksikään lapsi tai nuori ei tipahda turvaverkon läpi*. Sitra. Helsinki: Erweko.

Eskola, J. & Vastamäki, J. 2015. *Teemahaastattelu: opit ja opetukset*. Teoksessa Aaltola, J. & Valli, R. (toim.) (2015). Ikkunoita tutkimusmetodeihin: 1, Metodien valinta ja aineistonkeruu: virikkeitä aloittelevalle tutkijalle (4. uud. ja täyd. p.) Jyväskylä: PS-kustannus. S.27-44.

Gerritsen K. 2017, sähköpostiviesti tekijälle Nyberg 3.3.2017

Haahkola K. 2015. Esipuhe. Teoksessa Junttila-Vitikka, Ronkainen 2015. *Tajua mut –toimintamallin opit Mikkelistä, systeemi avaruudesta?* Sitran selvityksiä 88. Helsinki: Erweko, s.3

Haapala A. 2012. Teoksessa Komonen, K., Suurpää, L. & Söderlund, M. (2012). *Kehittyvä nuorisotyö*. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto Nuorisotutkimusverkosto/nuorisotutkimusseura. Julkaisussa 128, Helsinki: Hakapaino. S.52-63

Heerde J., Hemphill S. & Scholes-Balog K. 2016. The impact of transitional programmes on post-transition outcomes for youth leaving out-of-home care; a meta-analysis. Health and social care magazine Volume 26, Issue 1 januar 2018. Page 15-30. Haettu 11.2.2018 osoitteesta <http://onlinelibrary.wiley.com.ezproxy.hamk.fi/doi/10.1111/hsc.12348/full>

Hellström M, 2015. Tajua mut! -toimintamallin opit Espoosta. Olisi surku jos se otettaisiin pois. Sitran selvityksiä 97. Helsinki: Erweko.

Hill-Dixon A. 2017 *Entrepreneurial Learning in youth work addressing societal challenges*. Teoksessa, Taking the future into their own hands, final report. Andersen T, Hougaard K, Nindl S, Hill-Dixon A. Euroopan komissio Haettu 6.12.2017 osoitteesta <https://publications.europa.eu/fr/publication-detail/-/publication/8f5910d8-6b64-11e7-b2f2-01aa75ed71a1/language-en/format-PDF/source-36638558> S.49-54.

Hirsjärvi, S. & Hurme, H. 2010. Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Gaudeamus.

Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2009. *Tutki ja kirjoita* (15. uud. p.). Helsinki: Tammi.

Hoffding S, Kristian Martiny, 2016. *Framing a phenomenological interview; what why and how*. Haettu 5.12.2017 osoitteesta <https://link.springer.com/content/pdf/10.1007/s11097-015-9433-z.pdf?ic=1&costCode=>

Huttunen & Pekkarinen 2016, *Koulutuksen nivelvaiheet ja nuorten syrjäytyminen*. Teoksessa Pekkarinen E, Aapola-Kari S. 2016 Nuoruus hallitusohjelmassa. Nuorisotutkimusverkosto/nuorisotutkimusseura julkaisuja 180, verkkojulkaisuja 100. S.13-15

Hästbacka N, 2016 *Tajua Mut! –toimintamallin opit Keravalta, Kysytään ”mitä sulle kuuluu?”, mut mitä sen jälkeen*. Sitran selvityksiä 110. Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura ry, verkkojulkaisuja 95

Ikäheimo S. 2015. *Syrjäytyneiksi luokiteltujen nuorten terveystalvelujen käyttö ja kustannukset*. Teoksessa Aaltonen S, Berg P, Ikäheimo S. 2015 Nuoret luukulla. Kolme näkökulmaa syrjäytymiseen ja nuorten asemaan palvelujärjestelmässä. Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura ry, verkkojulkaisuja 84.

Junttila-Vitikka, Ronkainen 2015. *Tajua mut –toimintamallin opit Mikkelistä, systeemi avaruudesta?* Sitran selvityksiä 88. Helsinki; Erweko.

Juvonen, T. 2010. Teoksessa Laine, T., Hyväri, S. & Vuokila-Oikonen, P. (2010). *Syrjäytymistä vastaan sosiaali- ja terveysalalla*. Helsinki: Tammi.

Juvonen T. 2015. Sosiaalisesti kontrolloitu, haurasta autonominen. Nuorten toimijuuden rakentuminen etsivästä työssä. Nuorisotutkimusverkosto/ Nuorisotutkimusseura, verkkojulkaisu 116. http://www.nuorisotutkimusseura.fi/images/kuvat/verkkojulkaisut/sosiaalisesti_kontrolloitu.pdf

Kainulainen, S. 2010. *Syrjäytymisen vastaisen työn taloudelliset reunaehdot*. Teoksessa Laine, T., Hyväri, S. & Vuokila-Oikkonen, P. (2010). *Syrjäytymistä vastaan sosiaali- ja terveysalalla*. Helsinki: Tammi.

Kananen, J. (2014). *Laadullinen tutkimus opinnäytetyönä: Miten kirjoitan kvalitatiivisen opinnäytetyön vaihe vaiheelta*. Jyväskylä: Jyväskylän ammattikorkeakoulu. ammattikorkeakoulun julkaisuja 176. Tampere: Suomen Yliopistopaino Oy – Juvenes Print.

Kannasoja S. 2013, *Nuorten sosiaalinen toimintakyky*. Jyväskylän yliopisto Jyväskylä: Jyväskylä University Printing house

Kemppi, A. & Kittilä, R. 2011. *Hyvinvointijärjestöt sosiaalisesti vahvistamassa*. Teoksessa Herranen, J. & Lundbom, P. (2011). *Sosiaalinen vahvistaminen kokemuksina ja käytänteinä*. Helsinki: Humanistinen ammattikorkeakoulu. s. 165-178.

Kestilä & Kauppinen & Karvonen 2016, *Lapsuuden Elinolojen yhteys arjenhallintaan nuorilla aikuisilla*. Teoksessa Myllyniemi S. 2015, *Arjen jäljillä, nuorisobarometri 2015*. Nuorisotutkimusseura, Grano multiprint oy 2016.

Kiilakoski, T. (2014). *Koulu on enemmän: Nuorisotyön ja koulun yhteistyön käytännöt, mahdollisuudet ja ongelmat*. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto: Nuorisotutkimusseura.

Kuronen, I. (2010). *Peruskoulusta elämäkouluun: Amatillisesta koulutuksesta syrjäytymisvaarassa olevien nuorten aikuisten tarinoita peruskoulusuhteesta ja elämäkulusta peruskoulun jälkeen*. [Jyväskylä]: Jyväskylän yliopisto, koulutuksen tutkimuslaitos. Tutkimuksia 26

Kylmä, J. & Juvakka, T. 2012. *Laadullinen terveystutkimus*. Helsinki: Edita Prima Oy. 1.-2. painos.

Laine, T. 2010. *Miten kokemusta voidaan tutkia? Fenomenologinen näkökulma*. Teoksessa Aaltola, J. & Valli, R. (2010). *Ikkunoita tutkimusmetodeihin: II, Näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin* (3. uud. ja täyd. p.). Jyväskylä: PS-kustannus. S. 28-45.

Laine, T., Hyväri, S. & Vuokila-Oikkonen, P. (2010). *Syrjäytymistä vastaan sosiaali- ja terveysalalla*. Helsinki: Tammi.

Lastensuojelulaki 13.4.2007/417. Haettu 8.2.2017 osoitteesta <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2007/20070417>

Latvala, E. & Nuutinen, L. (2001). *Laadullisen hoitotieteellisen tutkimuksen perusprosessi: sisällönanalyysi*. Teoksessa, Janhonen, S. & Nikkonen,

M. (2001). Laadulliset tutkimusmenetelmät hoitotieteessä. Helsinki: WSOY. 21-43.

Lehtomaa, M. (2005). *Fenomenologinen kokemuksen tutkimus: haastattelu, analyysi ja ymmärtäminen*. Teoksessa Perttula, J. & Latomaa, T. (2005). *Kokemuksen tutkimus: Merkitys, tulkinta, ymmärtäminen*. Helsinki: Dialogia. S. 163-194.

Lukkarinen, H. (2001). *Ihmisten kokemukset hoitotieteellisenä tutkimusilmiönä: Fenomenologinen lähestymistapa*. Teoksessa Janhonen, S. & Nikkonen, M. (2001). *Laadulliset tutkimusmenetelmät hoitotieteessä*. Helsinki: WSOY. S. 116-164.

Malterud, K. (2001). *Qualitative research: Standards, challenges, and guidelines*. The Lancet, 358 (9280), pp. 483-488.

Mäki-Valkama, S. 2016. Lapsiperheiden palveluohjaus asiakkaiden kokemana. Yhteiskunta- ja kulttuuritieteiden yksikkö. Sosiaalityön Pro gradu – tutkielma, Tampereen yliopisto.

Määttä, M. & Tasanko, P. 2012. *Nuorisotyön tehtävä ohjelma (yhteis)kunnassa*. Teoksessa Komonen, K., Suurpää, L. & Söderlund, M. (2012). *Kehittyvä nuorisotyö*. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto. Helsinki: Hakapaino. S.23-51.

Myllyniemi, S. 2012. Teoksessa Pekkarinen, E., Vehkalahti, K. & Myllyniemi, S. (2012). *Lapset ja nuoret instituutioiden kehyksissä*. [Helsinki]: Nuorisotutkimusverkosto: Terveiden ja hyvinvoinnin laitos: Valtion nuori-soasiain neuvottelukunta. Helsinki: Unigrafia oy. 25-99

Myllyniemi, S. 2016. *Arjen jäljillä, nuorisobarometri 2015*. Nuorisotutkimusseura. Grano multiprint oy 2016.

Myrskylä, P. 2012. *Hukassa - keitä ovat syrjäytyneet nuoret?* Elinkeino elämän valtuuskunta analyysi nro 19 1.2.2012. Haettu 5.8.2016, osoitteesta <http://www.eva.fi/wp-content/uploads/2012/02/Syrjaytyminen.pdf>

Neggens G. 2014. *Legal advisor Gregor Neggens, ministry of health, welfare and sport*, videotervehdys. The dutch flagging system. Sitra fund 4.9.2014. Haettu 1.2.2018 osoitteesta <http://youtu.be/scxRexBlgTg>

Nikander, J. 2013. *Nuorten tilannekuva. Lähtötilanneselvitys*. Sitra. Haettu 14.2.2017 osoitteesta: <http://www.slideshare.net/SitraHyvinvointi/nuoren-tilannekuva-selvityssitra2013>

Nuorisotutkimus, 2016, *aktivoinnin keskeisenä ongelmana on ”syrjäytyminen”. johan vastataan ”osallistamalla”*. Määttä M, Asikainen E & Saastamoinen M. 2016. Tukeminen ja pakot nuorten vaikeutuneissa koulutussiirtymissä. Nuorisotutkimus 1, 2016 34 vuosikerta. Helsinki: Unigrafia oy. s.18-34

Nuorisotutkimus 2016, *”oppiminen voi olla myös leikillisiä ehkä se aina tapahdu koulun seinien sisällä*. Hakovirta M & Raijas A. Lasten ja nuorten käsityksiä välttämättömästä kulutuksesta. (19-32) Helsinki: Unigrafia oy.

Nuorisolaki 2016 1285/ 1:3§, Haettu 7.2.2017 osoitteesta
<http://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2016/20161285>

Nurmiranta, H., Leppämäki, P. & Horppu, S. (2009). *Kehityopsykologiaa lapsuudesta vanhuuteen*. Helsinki: Kirjapaja.

Paolini, A. Horvath A, Coutinho, A, Youth Social exclusion and lessons from youth work. Evidence from literature and surveys. Report produced by education audiovisual and culture executive agency. (EACEA) Euroopan komissio, Haettu 6.12.2017 osoitteesta
http://eacea.ec.europa.eu/youth/tools/documents/social_exclusion_and_youth_work.pdf

Paju, P. 2011. *Koulua on käytävä. Etnografinen tutkimus koululuokasta sosiaalisena tilana*. Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura, verkkojulkaisuja 108.

Pekkarinen, E. & Vehkalahti. K. Teoksessa. Pekkarinen, E., Vehkalahti, K. & Myllyniemi, S. (2012). *Lapset ja nuoret instituutioiden kehyksissä*. [Helsinki]: Nuorisotutkimusverkosto: Terveiden ja hyvinvoinnin laitos: Valtion nuorisosiain neuvottelukunta Helsinki; Unigrafia oy. S.9-20

Perttula, J. (2005). *Kokemus ja kokemuksen tutkimus: Fenomenologisen erityistieteiden tieteenteoria*. Teoksessa Perttula, J. & Latomaa, T. (2005). Kokemuksen tutkimus: Merkitys, tulkinta, ymmärtäminen. Helsinki: Dialogia. 115-162.

Perälä, M-L., Halme, N. & Nykänen S. 2012. *Lasten, nuorten ja perheiden palveluja yhteen sovittava johtaminen*. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos, opas 19. Tampere; Juvenes print- suomen yliopistopaino oy.

Pesonen, A-E., Lehtinen, M. & Huhtala, K. 2010. Teoksessa Laine, T., Hyväri, S. & Vuokila-Oikkonen, P. (2010). *Syrjäytymistä vastaan sosiaali- ja terveysalalla*. Helsinki: Tammi.

Purjo T, 2010, Väkivaltaisesta nuoruudesta vastuulliseen ihmisyyteen *Eksistentiaalis-fenomenologinen ihmiskäsitys elämäntaidollis-eettisen nuorisokasvatuksen perustana*. Väitöskirja, Tampereen yliopisto, Tampereen yliopistopaino oy –Juvenes Print, Tampere. Haettu 4.1.2018 osoitteesta <http://tampub.uta.fi/bitstream/handle/10024/66689/978-951-44-8267-0.pdf?sequence=1>

Puuronen A, 2014 Etsivän katse, Etsivä nuorisotyö ammattina ja ammatin alan kehittäminen. - näkökulmia käytännön työstä. Nuorisotutkimusverkosto/nuorisotutkimusseura. Verkkojulkaisu 70, julkaisuja 144.

Puusniekka R.2014, *Jos ei kokeile, ei voi tietää- kokemuksia Tajua mut!-toimintamallista Espoossa*. Teoksessa Ervamaa, S, Haahkola K, Illi M, Markkola, Tukiainen H, & Suomalainen K, Tajua mut! -toimintamalli lasten ja nuorten tukena, Kyllä mua saa auttaa! Ketään ei jätetä, 2014, Sitran selvityksiä 83. Helsinki; Erweko. S.37-39

Poikolainen J. 2017, Nuoret, suuri muutto ja kaupungistumisen monet kasvot, sodanjälkeiset ikäluokat 1960-1970 lukujen maaltamuuton koki-joina ja toimijoina. Nuorisotutkimus 3/2017 35 vuosikerta. S.4-21

Ranta-aho S, 2016 *Nuorten kokemuksia Tajua mut! - toimintamallista Keravalla*. Opinnäytetyö YAMK, Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulu. Haettu 4.12.2017, osoitteesta http://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/132785/Ranta-aho_Sheela.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Raunio, K. (2006). *Syrjäytyminen: Sosiaalityötä kiinnostavia näkökulmia*. Helsinki: Sosiaali- ja terveysturvan keskusliitto.

Salmela-Aro, K. 2010, *Suomalaiset nuoret matkalla aikuisuuteen - hyvinvai-pahoinvointia?* Psykologia 45 (05-06) 2010. Helsinki: Suomen psykologinen seura, 2010. Haettu 15.3.2018. Osoitteesta <http://elektra.helsinki.fi.ezproxy.hamk.fi/se/p/0355-1067/45/5-6/suomalai.pdf>. S.382-385

Salonen N, 2017, Varhaista tukea nuorille Tajua mut! -toimintamallin avulla. Tutkimus toimintamalliin koulutettujen käyttäjäkokemuksista Riihimäellä. Diakonia-ammattikorkeakoulu, sosiaalialan koulutusohjelma. Haettu 4.12.2017 osoitteesta https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/135635/Salonen_Neea.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Sinkkonen, J. 2012. *Nuoruusikä, miten lapsesta tulee nuori aikuinen?* Helsinki: Werner Söderström osakeyhtiö.

Sintonen S, Kynäslähti H, Kairavuori S, 2014. *Spontaani kuvaviestintä nuorten arjessa*. Kasvatus 45 (5) 418-428. Saarijärvi; Saarijärven offset oy

Sosiaalihuoltolaki 30.12.2014/1301. Haettu 8.2.2017 osoitteesta <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2014/20141301?search%5Btype%5D=pika&search%5Bpika%5D=sosiaalihuoltolaki>

Suomen virallinen tilasto (SVT): *Koulutukseen hakeutuminen* [verkkopublication].

ISSN=1799-4500. 2015. Helsinki: Tilastokeskus. Haettu 27.1.2018 osoitteesta http://www.stat.fi/til/khak/2015/khak_2015_2016-09-28_tie_001_fi.html

Tajua mut-hanke, Riihimäen hankkeen taulukko 1&2

Tajua mut- käsikirja, stoppi nuorten pompottelulle, opas toimintamallin käyttöönottoon. Haettu 12.12.2017. https://irp-cdn.multiscreensite.com/c2a6ba51/files/uploaded/KÄSIKIRJA_tajuamut_web.pdf

Tikkanen, K. (2012). *15-20-vuotiaiden nuorten toivo, sen ylläpitäminen ja vahvistaminen.* Tampere: Tampere University Press Tampereen yliopistopaino Oy- Juvenes Print.

Tilastokirja. 2016. Riihimäen kaupunki. Haettu 15.2.2017 osoitteesta <http://www.riihimaki.fi/wp-content/uploads/sites/3/2015/01/Tilastokirja-2016.pdf>

Vandenbroeck M, & Boueverne-De Bie M, *Lasten toimijuus ja kasvatuksen normit: neuvoteltu yhtälö.* 2010. Teoksessa Kallio K, Ritala-Koskinen A, Rutanen N (toim.) Missä lapsuutta tehdään? Nuorisotutkimusverkosto/nuorisotutkimusseura. Julkaisuja 106

Vanttaja M, Järvinen T. & Norvanto T. 2017 *Mediakulttuuri, koulu ja moraalinen säätely Opettaja-lehdessä 2000-luvulla.* Kasvatus & Aika 11(2) 2017. Haettu 15.2.2018. Osoitteesta http://www.kasvatus-ja-aika.fi/site/?lan=1&page_id=843. S.5-22

Welch V., Petkovic J., Simeon J., Gagnon D., Hossain A., Pardo J., Pottie K., Rader T., Sokolovski A., Yoganathan M., Tugwell P., DesMeules M. 2018 Interactive social media interventions for health behaviour change, health outcomes, and health equity in the adult population. Haettu 11.2.2018 osoitteesta <http://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1002/14651858.CD012932/full>

Haastattelut

Hyvönen M. 2018. Haastattelu 25.1.2018. Riihimäen kaupungin etsivä nuorisotyöntekijä.

Saloranta Ville. 2017. Haastattelu, tutkijoiden muistiinpanot. Riihimäki.

HEI SINÄ NUORI!

Onko Tajua mut! -toimintamalli Sinulle tuttu?

Olemme kaksi Sosiaali- ja terveysalan ylemmän AMK -tutkinnon opiskelijaa Hämeen ammattikorkeakoulusta. Teemme opinnäytetyöhömmä liittyen tutkimusta, millaisia kokemuksia nuorilla on Tajua mut! -toimintamallista Riihimäellä. Tavoitteenamme on saada nuorten ääni kuuluviin toimintamallin kehittämisessä.

Keräämme tietoa nuorten kokemuksista Tajua mut! -toimintamalliin liittyen. Opinnäytetyömme tavoitteena on kuvata Tajua mut! -toimintamallia nuorten näkökulmasta. Haastattelemme Tajua mut! -toimintamallissa Riihimäellä mukana olevia nuoria. Haastattelut ovat täysin luottamuksellisia ja keskustelunomaisia tilanteita.

Toivomme, että osallistut tutkimukseemme. Sinun kokemuksesi on tärkeä! Haastatteluun kannattaa varata aikaa noin tunti.

Olemme saaneet luvan tutkimuksen toteutukseen Riihimäen kaupungin sivistystoimenjohtajalta.

Etsivä nuorisotyöntekijäsi antaa Sinulle lisätietoja haastatteluun liittyen. Voit sopia hänen kanssaan ajan ja paikan, missä haastattelemme Sinua. Voit ottaa yhteyttä myös suoraan meihin. Yhteystietomme ovat suostumuslomakkeen alareunassa. Annamme Sinulle mielellämme lisätietoja!

Ennen osallistumispäätöksen tekemistä, luethan huolellisesti oheisen suostumuslomakkeen ja allekirjoitat sen ennen haastatteluun tuloa. Mikäli olet alle 18-vuotias, lue ja allekirjoita lomake yhdessä huoltajasi/huoltajiesi kanssa ennen haastattelua. Ota mukaan täytetty lomake haastatteluun tullessasi.

Ystävällisin terveisin,

Mona-Riikka Nyberg

ja

Mari Saari

KIRJALLINEN SUOSTUMUS

Nuorten kokemuksia Tajua mut! -toimintamallista Riihimäellä

TUTKIMUKSEEN OSALLISTUMISESTA

Tutkimukseen osallistuminen on täysin vapaaehtoista. Sinulla on mahdollisuus perua osallistumisesi tutkimukseen missä vaiheessa tahansa. Jos perut osallistumisesi haastattelun jälkeen, Sinua koskeva aineisto poistetaan tutkimusaineistosta.

Haastattelut nauhoitetaan Sinun luvallasi. Tutkimusraportissa saattaa olla lainauksia Sinun haastattelustasi kirjoitettuna niin, että Sinua ei voida tunnistaa tekstistä. Teemme haastattelut ja analysoimme tutkimusaineiston itse. Haastattelunauhat ja niiden pohjalta kirjoitetut haastattelukertomukset eivät joudu kenenkään ulkopuolisen käsiin. Haastattelunauhoilla tai haastattelukertomuksissa ei myöskään mainita Sinun nimeäsi. Tutkimusaineisto hävitetään tutkimuksen valmistuttua vuoden 2017 lopussa. Tutkimuksesta raportoidaan Riihimäen kaupungin sivistyslautakunnalle.

Sinulla on mahdollisuus ottaa tarvittaessa meihin yhteyttä missä tahansa tutkimuksen vaiheessa tai myöhemmin. Yhteystietomme ovat tämän lomakkeen alareunassa. Tätä suostumuslomaketta on tehty kaksi samanlaista kappaletta, joista toinen jää Sinulle.

Olen lukenut tutkimuksen tiedotteen ja tiedän tutkimuksen tarkoituksen. Olen ymmärtänyt edellä mainitut oikeuteni osallistuessani tutkimukseen. Suostun vapaaehtoisesti osallistumaan tutkimuksen haastatteluun.

Alle 18-vuotiaalta tarvitaan myös huoltajan/huoltajien suostumus tutkimukseen osallistumisesta.

_____ / _____ 2017

Paikka, Aika

Tutkimukseen osallistujan allekirjoitus ja nimen selvennys

Alle 18-vuotiaan osallistujan huoltajan/huoltajien allekirjoitus ja nimen selvennys

Mona-Riikka Nyberg
xxxx@student.hamk.fi
p. xxxxx

Mari Saari
xxxx@student.hamk.fi
p. xxxxx

ABSTRAHOINTIMALLI

ALAKATEGORIA	YLÄKATEGORIA	PÄÄLUOKKA
Nuorille tarkoitettu	Aiemmat olettamukset	Millaisia kokemuksia nuorilla on Tajua mut! -toimintamallista?
Työntekijöitä varten		
Mietityttävät tekijät	Suostumuksen antaminen yhteystietojen ilmoittamiseen	
Tuttu ilmoittaja	Työntekijöiden vaikutus suostumukseen ja työskentelyn alkamiseen	
Etsivän nuorisotyöntekijän persoona		
Luottamus		
Kuulluksi tuleminen		
Yhteydenpito etsivään nuorisotyöntekijään		
Tiedon puuttuminen	Nuorten tieto toimintamallista	
Tieto niillä kenelle ehdotettu		
Tiedon jakaminen sosiaalisessa mediassa		
Lupa yhteystietojen ilmoittamiseen	Toiminnan vapaaehtoisuus ja nuorten osallisuus	
Lupa ilmoittamiseen yhteistyötahoille		
Keskusteluaiheet ja toimintatavat		
Itseä koskevat päätökset		
Painostus		
Prosessin raskaus	Toimintamallin prosessi	
Positiivinen	Kokemuksen jälkeinen tunnelma	
Laaja-alainen tuki ja apu		
Kavereille suosittelu		
Oikea-aikaisuus	Huolen puheeksiottaminen ja nuoren ilmoittaminen tietojärjestelmään	Millaisia kokemuksia nuorilla on Tajua mut! -toimintamallin toimintakäytännöistä?

Huolen ilmaisu		
Toimintamallin kuvaaminen		
Liputus/yhteystietojen ilmoittaminen tietojärjestelmään		
Nopea yhteydenotto	Etsivän nuorisotyöntekijän yhteydenotto	
What'sApp		
Nuorisotila Monari		
Ei mukana työskentelyssä	Perheen merkitys	
Yhteydenotto vanhempiin		
Perheenjäsenten osallistuminen		
Ryhmätoiminta	Toiminnan ohjaus	
Vapaa-ajan toiminta		
Toimintaohjeet erilaisiin tilanteisiin		
Asuntoasiat		
Elämänhallinnan ohjaus		
Jatkuvuus		
Verkostopalaveri	Monialainen yhteistyö	
Koulun käyntiin saadun tuen merkitys	Koulunkäynti	Millaisia kokemuksia nuorilla on Tajua mut! -toimintamallin kautta saamastaan avusta?
Uudet ystävät	Kehitys ystävyysuhteissa	
Sosiaaliset tilanteet		
Opiskelun eteneminen	Tulevaisuus	
Positiivisuus		
Avun vastaanottaminen	Muut merkitykset saadusta avusta ja tuesta	
Luottamus aikuisiin		
Kuulluksi tuleminen		
Motivaation lisääntyminen		

